

MEDYCINA DYDAKTYKA WYCHOWANIE

KWARTALNIK AKADEMII MEDYCZNEJ W WARSZAWIE

WARSZAWA 1991

Rok XXIII nr 1-2

ISSN 0137-6543

Nr indeksu: 36573

**MEDYCYNA
DYDAKTYKA
WYCHOWANIE**

KWARTALNIK AKADEMII MEDYCZNEJ W WARSZAWIE

KOLEGIUM REDAKCYJNE

Redaktor Naczelny: prof.dr hab. STEFAN KRUŚ

Redaktorzy Działów:

**doc. dr hab. BOŻENNA GUTKOWSKA, dr IRENA KOMASARA,
dr BRONISŁAW POKRZYCKI**

Członkowie Kolegium:

**prof.dr hab. KRZYSZTOF BOCZKOWSKI, doc.dr hab. WOJCIECH
MARIA KUŚ, prof.dr hab. ANDRZEJ STAPIŃSKI, prof.dr hab. TERESA
SZYMCZYK, doc.dr hab. MARIA WIERZBICKA**

Sekretarz Redakcji: lek. EWA SKRZYPEK

Adres Redakcji: ul. Chałubińskiego 5, 02-004 Warszawa

WYDAWCA:

**Akademia Medyczna w Warszawie
ul. Filtrowa 30
02-032 Warszawa**

Nakład: 500 egz. Ark.wyd. 8,0; Ark.druk. 9,25.

Papier offsetowy III kl., 70g, 61x86cm.

Opracowanie techniczno-graficzne i skład:

Agencja Usług Wydawniczych BORGIS Warszawa,

ul. Wasilkowskiego 8/25

tel. 643-26-87, 22-16-97

Druk: Zakład Poligraficzny Instytutu Prymasowskiego

Warszawa, ul. Łazienkowska 14

Cena 7000,-zł.

SPIS TREŚCI

Od Redakcji	5
BOGDAN PRUSZYŃSKI – Przemówienie z okazji inauguracji roku akademickiego 1990/91	6
Lista pracowników Akademii Medycznej nagrodzonych z okazji Święta Pracownika Służby Zdrowia	12
JÓZEF KOWALSKI – Działalność dydaktyczno-wychowawcza i organizacyjna Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej w Warszawie w latach 1950-1988	23
WOJCIECH MARIA KUŚ – O odpowiedzialności lekarzy wobec pacjentów, czyli jak to łaska pańska na pstrym koniu jeździ	129
MAREK CIECIURA, WŁODZIMIERZ KUZAK – Testowe egzaminy wstępne do Akademii Medycznej	133
STEFAN KRUŚ – Obywatelu Redaktorze! (K.I. Gałczyński, koniec cytatu)	146

CONTENTS

From the Editor	5
BOGDAN PRUSZYŃSKI – Rector of Medical Academy in Warsaw: Address at the ceremony of the inauguration of Academic Year 1990-1991	6
List of the employees of the Medical Academy in Warsaw awarded prizes on behalf of the Day of Health Service Worker	12
JÓZEF KOWALSKI – Dydactic and educational activity and organization of the Pharmaceutical Faculty of Medical Academy in Warsaw in the years 1950-1988	23
WOJCIECH MARIA KUŚ – Responsibility of physicians and incertitude of great men's favours	129
MAREK CIECIURA, WŁODZIMIERZ KUZAK – Qualifying test examination for the candidates for Medical Academy	133
STEFAN KRUSŃ – Citizen Editor! (K.I. Gałczyński, end of quotation)	146

OD REDAKCJI

Niniejszy zeszyt Kwartalnika jest znowu oznaczony symbolem 1-2 (1991). Wynika to z trudności finansowych. Akademii naszej nie stać jeszcze na przywrócenie co-kwartalnego wydawnictwa.

Nadzieje na przyszłość w sprawach i finansowych i nieważkich były wyrażane w wielu wypowiedziach podczas uroczystości, jakie odbyły się na początku roku akademickiego 1990/91. Sukces pieniężny nie zależy wyłącznie od nas. Sukces intelektualny jest pewniejszy.

Od zarania ludzkości medycyna jest wypadkową nauki i sztuki. Jako nauka wymusza podjęcie prób uściśleń, prób zmierzenia, prób interpretacji matematycznej. Moje macierzyste środowisko anatomopatologów, mające do czynienia z martwym ciałem i nieożywionym szkieletem, ulega inklinacjom typowym dla przedstawicieli wiedzy ścisłej. Klinicyści skłaniają się trochę do spojrzenia kategorią sztuki. I lekarz i chory wiedzą, że w rozpoznaniu odgrywa rolę wyczucie i „nos”, chory szuka lekarstwa a oprócz niego – serca.

Tym humanistycznym i humanitarnym tendencjom dała wyraz inauguracja roku akademickiego, zorganizowana wspólnie z Uniwersytetem Józefa Piłsudskiego, właśnie z Uniwersytetem, Uczelnią głównie humanistyczną. Te tendencje odzwierciedliło przemówienie Pana Rektora Prof. dr hab. Bogdana Pruszyńskiego. Tym tendencjom daje albo usiłuje dać wyraz na tych łamach redaktor Kwartalnika, szczęśliwy, że ktoś wymyślił maszyny, aby on nie musiał liczyć, on anatomopatolog – apóstata. Na zewnątrz tendencjom tym patronuje Polska Akademia Medycyny.

Umysły ścisłe i umysły rozwiewne, pracowaliśmy, jak umieliśmy. Ktoś to zauważył, ktoś docenił. Państwo i Uczelnia przyznały nagrody wielu pracownikom Akademii. Listę tych osób umieszczam blisko początku niniejszego zeszytu pragnąc, aby rzuciła się ona w oczy. Tu, od razu, wymienię jedynie wyróżnionych nagrodą i obecnych wśród nas 16 października br. naszych dawniejszych Rektorów: prof. prof. Bolesława Górnickiego, Leszka Szczęsnego Zgliczyńskiego i Jana Nielubowicza i naszych dawniejszych Dziekanów: prof. prof. Stanisława Binieckiego, Zdzisława Łapińskiego i Władysława Rusieckiego.

Odnaczającym dziękuję, odznaczonym gratuluję!

Stefan Kruś

Prof.dr hab.med. BOGDAN PRUSZYŃSKI

Przemówienie z okazji inauguracji roku akademickiego 1990/1991

Warszawa, 1990.10.01

Szanowni i Drodzy Goście!
Społeczności Akademicka!

W dniu 3 października 1989r. w czasie uroczystych obchodów 200-lecia nauczania medycyny w Warszawie Jego Magnificencja Rektor Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego profesor Andrzej Kajetan Wróblewski zaproponował, abyśmy kolejną inaugurację roku akademickiego zorganizowali wspólnie. Była to myśl odpowiadająca życzeniom obu naszych społeczności akademickich.

Od wspomnianej rozmowy upłynęło zaledwie 12 miesięcy, lecz jakże brzemienne w wydarzenia, które zadecydowały o przyszłości znacznej części świata. I oto dziś spotykamy się świadomi głębokich zmian jakie dokonały się w Polsce i w Europie, a równocześnie świadomi trudnych wyzwań przed jakimi staje nasze społeczeństwo. W nowych warunkach zapewniających uczelniom większą samodzielność szkolnictwo wyższe i nauka powinny odegrać wiodącą rolę w rozwoju kultury i gospodarki polskiej oraz przyczynić się do zwiększenia liczby obywateli dobro powszechne ponad własne ambicje przedkładających.

Dzisiejsza inauguracja roku akademickiego 1990/91, po raz pierwszy po 40 latach zorganizowana wspólnie przez Uniwersytet Warszawski i Akademię Medyczną służy zbliżeniu obu uczelni, a jednocześnie ma znaczenie symboliczne. Łączy nasze bogate tradycje i dramatyczne doświadczenia z trudnymi problemami współczesności. W dniu 15 listopada bieżącego roku przypada 75 rocznica zorganizowania w Warszawie Uniwersytetu nauczającego w języku polskim. W roku 1915, za zgodą okupujących wówczas Warszawę władz niemieckich otwarto wydziały: Prawa i Nauk Państwowych, Filozofii, oraz Wydział Matematyczno-Przyrodniczy. W sierpniu 1916 roku powołano Wydział Lekarski. Jednym z najczynniejszych inicjatorów odrodzenia Uniwersytetu Warszawskiego był znakomity pediatra i neurolog profesor Józef Brudziński, pierwszy Rektor tej zasłużonej Uczelni. Razem przetrwa-

liśmy okres tajnego nauczania medycyny w czasie okupacji hitlerowskiej i pierwsze lata odbudowy szkolnictwa wyższego po wyzwoleniu. Dziś ściślejsza niż dotychczas współpraca między Akademią Medyczną a Uniwersytetem Józefa Piłsudskiego, prezentującym nie tylko szeroki zakres nauk humanistycznych, ale także różne postawy ideowe i światopoglądowe może przyczynić się do wzbogacenia potencjału intelektualnego obu Uczelni. W dziedzinie poznawczej może dopomóc w znalezieniu właściwego kompromisu między kartezjańskim rozumieniem wiedzy, a pilną potrzebą integracji różnych, często odległych dziedzin nauki, natomiast w działalności wychowawczej – do zespolenia postawy romantyzmu narodowego z niezbędnym obecnie racjonalizmem społecznym.

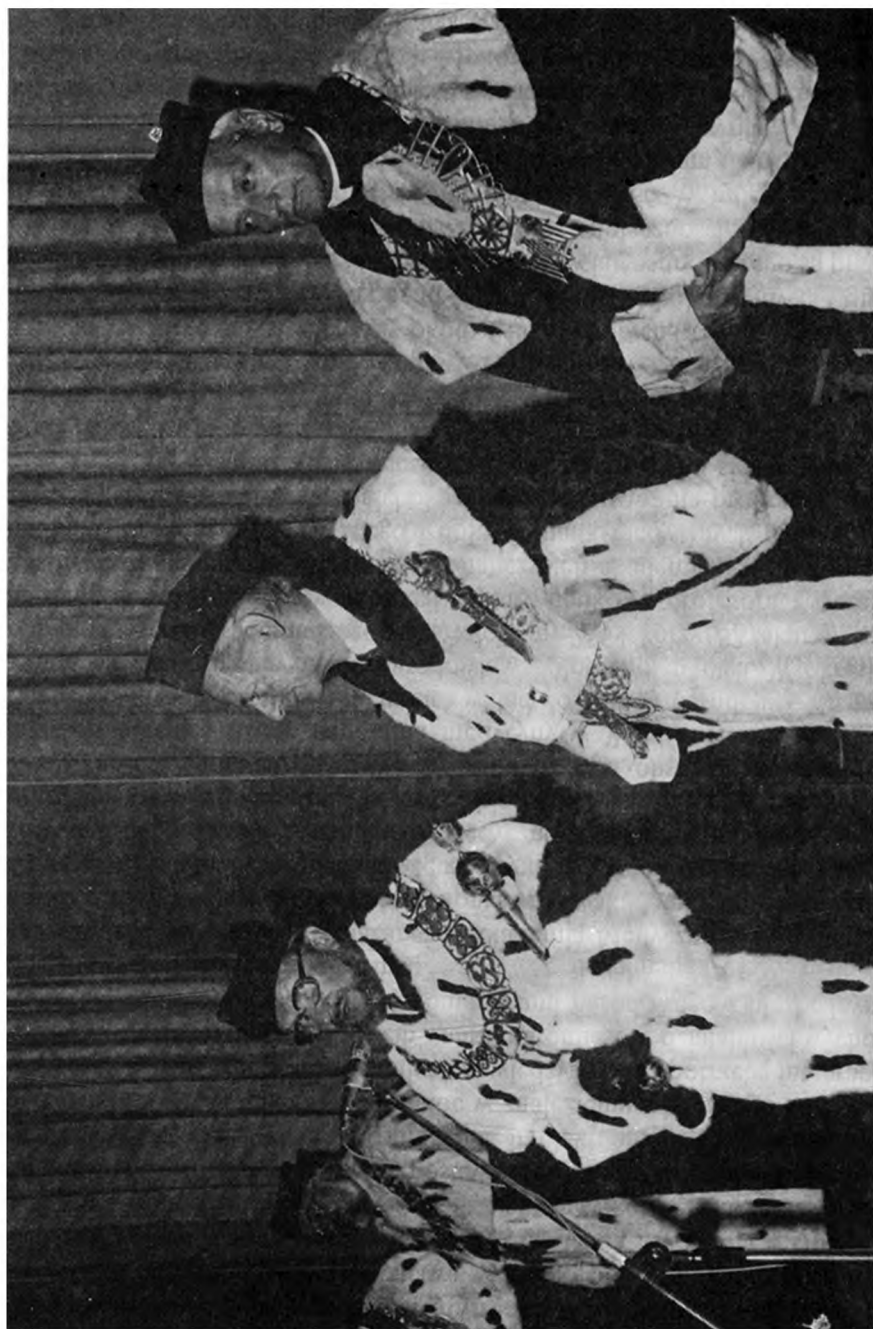
Przechodząc do tematyki związanej z Akademią Medyczną pragnę wspomnieć o naszych osiągnięciach w minionym roku akademickim. Rozpoczął się on uroczystym Tygodniem Jubileuszowym, w którym uczestniczyły wyższe uczelnie Warszawy, Akademie Medyczne z całego kraju oraz liczni przedstawiciele reprezentujący europejskie i amerykańskie uniwersytety.

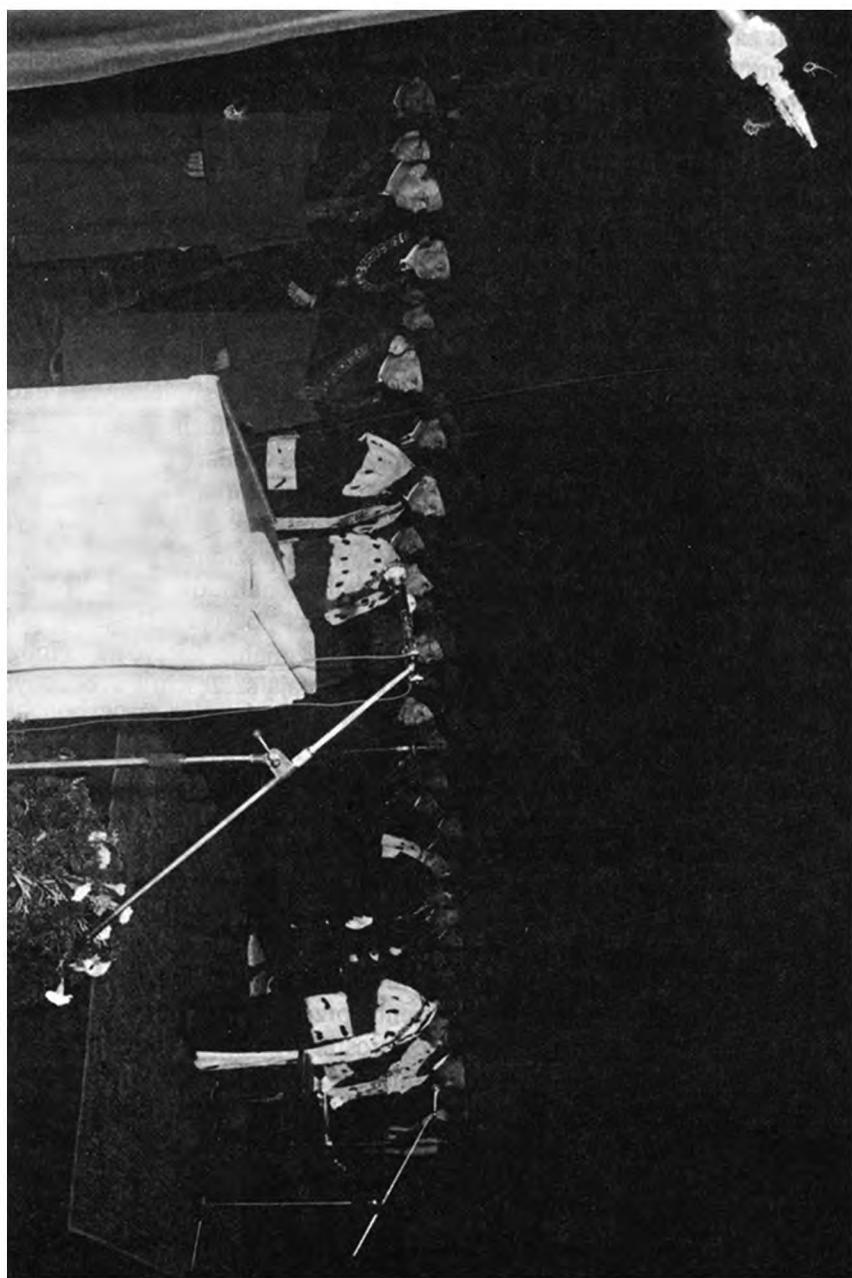
Z dużym nakładem sił i środków wydana została obszerna monografia odzwierciedlająca dzieje nauczania medycyny w Warszawie oraz patriotyczne postawy wybitnych lekarzy i ich wkład do kultury narodowej. Znacznemu ożywieniu uległa międzynarodowa współpraca naukowa. W okresie minionego roku akademickiego wykształciliśmy 256 lekarzy, 83 lekarzy stomatologów i 16 magistrów farmacji. Tytuły naukowe profesora zwyczajnego i nadzwyczajnego otrzymało 19 nauczycieli akademickich, a stopnie naukowe doktora habilitowanego i doktora nauk medycznych nadano 90 osobom. Zainicjowany został głęboki proces dostosowania programu nauczania do nowych potrzeb społecznych. Pomyślnie rozwija się działalność Studenckiego Klubu Medyków.

Działalność lecznicza Uczelni odgrywa istotną rolę w systemie ochrony zdrowia miasta stołecznego Warszawy i regionu. W omawianym okresie szpitale kliniczne hospitalizowały około 64.000 chorych, a w specjalistycznych przychodniach udzielono ponad 450.000 porad ambulatoryjnych. Osiągnięcia te w trudnym okresie braku stabilizacji życia gospodarczego są przykładem dobrej woli i zaangażowania ze strony społeczności akademickiej i pozwalają z ufnością i nadzieją patrzeć w przyszłość. W imieniu Senatu Akademii Medycznej w Warszawie oraz w imieniu własnym dziękuję wszystkim pracownikom Uczelni i studentom za ten zbiorowy wysiłek.

W dalszym ciągu bardzo trudna jest sytuacja lokalowa Uczelni. Budowa kompleksu akademickiego na Polu Mokotowskim opóźniona jest o wiele lat. Pilnej rozbudowy i modernizacji wymagają zakłady teoretyczne. Od

wielu lat znana jest władzom miasta sytuacja Biblioteki Głównej i Zakładu Medycyny Sądowej. Administracja Uczelni i część Instytutu Stomatologii zajmuje niezgodnie z prawem budynek należący do Spółdzielni Mieszkaniowej. Dotychczasowe starania Władz Uczelni o dodatkowe, lub choćby zastępcze pomieszczenia nie przyniosły dotąd pozytywnego rezultatu.

Przed nami kolejny rok akademicki. Będzie on zapewne niełatwy, a o wynikach naszej pracy i przyszłości szkolnictwa wyższego w większym stopniu decydować będzie prezentowana przez nas wytrwałość i postawa moralna niż przeznaczone na ten cel środki. Będzie to szczególnie ważny rok w życiu młodzieży akademickiej, która po pomyślnym zdaniu egzaminów rozpocznie dziś naukę. Wydaje się zatem, że jest to właściwy moment, abyśmy wspólnie zastanowili się jak w świetle aktualnych zmian społecznych i ekonomicznych kształtować się będzie zapotrzebowanie na fachowość i wiedzę. Można z dużym prawdopodobieństwem przyjąć, że w miarę formowania się wolnego rynku i zdrowej konkurencji oraz rozwoju coraz większej integracji międzynarodowej zasób wiedzy prezentowany przez absolwentów wyższych uczelni w dużej mierze będzie decydował o poziomie gospodarczym naszego kraju oraz o jego pozycji wśród innych narodów świata. Należy zatem oczekiwać, że już w najbliższej przyszłości pozycja inteligencji polskiej w hierarchii społecznej ulegnie pozytywnej zmianie. Liczyć na to mogą jednak jedynie ci studenci, którzy nie tylko zaufają szczęściu i wrodzonym zdolnościom, ale przede wszystkim mozolnej i wytrwałej pracy.

Studenci Akademii Medycznej od pierwszego roku zetkną się z dwoma nurtami kształcenia. Pierwszy z nich prezentuje podejście ściśle naukowe. Posługując się wymiernymi jednostkami i sprawdzalnymi wynikami badań doświadczalnych – stał się on podstawą fascynującego rozwoju wielu działów współczesnej medycyny. Ściśle naukowe podstawy wiedzy są niezbędne do wykonywania zawodu lekarza, lecz w codziennej praktyce okazują się nie wystarczające. Psychiatra angielski Balint słusznie uważa, że najczęściej używanym przez chorego i najsilniejszym lekiem jest sam lekarz. Mniej lub bardziej świadomie działa on na pacjenta przez swoją obecność, spokój, pewność siebie i życzliwość. Aby więc sprostać oczekiwaniom tych, którzy znajdują się w stanie niemocy i cierpienia niezbędna jest obok nabytej wiedzy odpowiednia postawa humanistyczna i doświadczenie. Zachęcam was zatem droga młodzieży, abyście równoległe do studiowania nowoczesnych podręczników pilnie korzystali z przykładu i pomocy waszych nauczycieli, jak też nie stronili od przekazanych nam przemyśleń ich poprzedników. Zawierają one sumę wieloletnich doświadczeń i wnikliwych, choć nieraz nie ujętych w naukowe formy obserwacji, które równoległe do postępu tech-

niki i wiedzy wciąż stanowią podstawę medycyny jako sztuki. Zawód nasz bowiem niezależnie od okresu historycznego i modelu ochrony zdrowia zawsze wymagał będzie ścisłego zespolenia rozumu z sercem, myśli z uczuciem, wiary z głęboko pojętym poczuciem odpowiedzialności.

Przed pięciu laty w tej samej sali Teatru Wielkiego, po raz pierwszy jako Rektor Akademii Medycznej w Warszawie otwierałem uroczystą inaugurację roku akademickiego. Wystąpienie moje rozpocząłem wówczas cytatem z przemówienia Stanisława Staszica, które wygłosił on z okazji powołania Akademickiego Wydziału Nauk Lekarskich w Warszawie w 1809 roku. Często wracam myślą do wybitnych postaci i sięgam do źródeł z tego okresu, w którym dążność do odrodzenia narodu polskiego uwieńczona została Konstytucją Trzeciego Maja. Był to jeden z bardzo ważnych, choć zakończonych tragicznie etapów naszej historii, charakteryzujący się świadomą i szeroko akceptowaną społecznie próbą naprawy Rzeczypospolitej.

Pozwolą Państwo zatem, że na zakończenie mojego wystąpienia przytoczę myśl Tadeusza Kościuszki, którą zapisał on w swoim pamiętniku w obozie pod Mokotowem w dniu 24 września 1794 roku: „Wolność to dobro, które użyzione jest od Boga tym jedynie narodom, które stałością, męstwem i wytrwaniem wszelkich przeciwności stają się onego godnym.”

Dzisiaj w trudnej dobie odzyskanej wolności życzę wszystkim nauczycielom i studentom, aby wymienionych przez Naczelnika cech nie zabrakło nam w nadchodzącym roku akademickim.

**LISTA PRACOWNIKÓW AKADEMII MEDYCZNEJ
NAGRODZONYCH
Z OKAZJI ŚWIĘTA PRACOWNIKA SŁUŻBY ZDROWIA**

I. Tytuł honorowy "Zasłużony Nauczyciel Rzeczypospolitej Polskiej"

- doc. Bogusław Maliński z I Katedry i Kliniki Chirurgii II Wydziału Lekarskiego

II. Krzyż Kawalerii Orderu Odrodzenia Polski

- dr Barbara Andreas-Ludwicka - adiunkt Zakładu Medycyny Sądowej
- dr Barbara Czarnecka-Siarkiewicz - adiunkt Zakładu Ortodoncji
- dr Stefan Chrzanowski - adiunkt II Kliniki Położnictwa i Ginekologii
- doc. Bohdan Fitak - Kier. Zakładu Analizy Leków
- prof. Barbara Emeryk-Szajewska - profesor Kliniki Neurologii
- doc. Elżbieta Domańska-Janczewska - docent I Kliniki Położnictwa i Ginekologii
- dr Janusz Kącki - adiunkt Katedry Anestezjologii i Intensywnej Terapii
- dr Teresa Marconi - adiunkt Katedry Anestezjologii i Intensywnej Terapii
- dr Rozalia Matusiak - adiunkt Zakładu Chemii Leków
- mgr Janina Pilichowska - starszy wykładowca Studium Języków Obcych
- dr Stanisław Sijka - adiunkt Zakładu Biofizyki

III. Złoty Krzyż Zasługi

- dr Hanna Baltaziuk-Białek - adiunkt Zakładu Anatomii Prawidłowej
- prof. Barbara Dąbrowska - profesor Kliniki Nadciśnienia Tętniczego i Chorób Naczyń
- dr Tadeusz Feltynowski - adiunkt Kliniki Nadciśnienia Tętniczego i Chorób Naczyń

- dr Ewa Frankiewicz-Koy	- adiunkt II Zakładu Rentgenodiagnostyki
- dr Krystyna Gede	- adiunkt Instytutu Wenerologii
- doc. Zygmunt Janczewski	- docent I Kliniki Położniczo-Ginekologicznej
- dr Danuta Koźlik	- adiunkt Zakładu Ortodoncji
- dr Janusz Makowski	- adiunkt Kliniki Rehabilitacji
- dr Zenon Markocki	- adiunkt Kliniki Chorób Zakaźnych i Pasożytniczych
- dr Elżbieta Mróz	- adiunkt Zakładu Higieny
- dr Gizela Olszewska	- adiunkt Zakładu Biologii i Parazytologii
- dr Janina Ostojka	- adiunkt Kliniki Niemowląt i Chorób Przemiany Materii
- doc. Kazimierz Ostrowski	- p.o. kierownika Kliniki Chorób Wewnętrznych
- dr Katarzyna Rowińska-Marcińska	- adiunkt Kliniki Neurologicznej
- dr Hanna Wilczak-Szadkowska	- adiunkt Kliniki Psychiatrycznej
- dr Barbara Walczak-Lao	- adiunkt Kliniki Gastroenterologii i Chorób Przemiany Materii

IV. Medal Komisji Edukacji Narodowej

- prof. Maria Gajewska	- prodziekan Wydziału Farmaceutycznego
- prof. Janina Rafałowska	- profesor Kliniki Neurologicznej
- prof. Maria Ochocka	- Kier. Kliniki Hematologii, Pneumonologii i Gastroenterologii
- prof. Jerzy Kuch	- Kier. Katedry i Kliniki Kardiologii II Wydziału

Nagrody za działalność dyd. organizacyjną w roku akademickim 1989/90

1. Prof.dr Grzegorz Janczewski	Klinika Laryngol.	indyw.	I
2. Prof.dr Longin Marianowski	II Kl.Gin.Poł.II WL	indyw.	I
3. Doc.dr Bożena Gutkowska	Zakł.Techń.Śr.Lecz.	indyw.	I
4. Doc.dr Janusz Piekarczyk	Klinika Chir.Szczęk.	indyw.	II
5. Prof.dr Stefan Kruś	Zakł.Anat.Patol.	indyw.	II
6. Doc.dr Wojciech Rowiński	Kl.Chir.Og.i Transp.	zesp.	II

7. Doc.dr Jacek Szmidt	Kl.Chir.Nacz.i Trans.	zesp.	II
8. Dr Andrzej Chrzanowski	Zakł.Chemii Nieorg. i Analit.	indyw.	III
9. Prof.dr Aleksander Wasiutyński (Prorektor)	Zakład Patomorfol.	indyw.	I
10. Doc.dr Krzysztof Mlosek (Prorektor)	Sam.Prac.Radiol. i Fiz.Atom.	indyw.	I
11. Prof.dr Kazimierz Ostrowski	Inst. Biostrukt.	indyw.	II
12. Prof.dr Jerzy Chodkowski	Inst. Nauki o Leku	indyw.	II
13. Prof.dr Mieczysław Szostek	Inst. Chirurgii	indyw.	II
14. Doc.dr Tadeusz Bączkowski	Inst. Stomatologii	indyw.	II
15. Doc.dr Zdzisław Dziubek	Inst.Chor.Zak. i Pasoż.	indyw.	II
16. Prof.dr Andrzej Stapiński	Inst. Wenerologii	indyw.	II
17. Dr Irena Komasa	Biblioteka Główna	indyw.	II
18. Prof.dr Artur Czyżyk	Kl.Gastr. i Ch. Przem. Mat.	indyw.	II
19. Prof.dr Jerzy Kuch	Kl. Kardiol.II WL.	indyw.	II
20. Prof.dr Halina Strzelecka	Zakł.Farmakognozji	indyw.	II
21. Dr Wojciech Puzyra	II Kl. Poł. Gin.	indyw.	III
22. Dr Jadwiga Nartowska	Zakł.Farmakognozji	indyw.	III
23. Dr Regina Wańkowicz-Ponurska	Kl.Hematol. Pneumon.i Gastr.	indyw.	III
24. Dr Andrzej Dworczyński	Zakł.Bakteriol. i Immunol.	indyw.	III
25. Dr Ewa Cichocka-Piekacz	Zakł.Propedeut. i Profil.Stom.	indyw.	III
26. Dr Roman Pykało	Zakł.Anat.Patol.	indyw.	III
27. Dr Krzysztof Iwaszkiewicz	I Zakł.Rentgenodiag.	indyw.	III
28. Dr Barbara Nowakowska-Kosmalska	II Kl.Poł.Gin.II WL	indyw.	III
29. Dr Halina Ludwiczak	Klinika Nefrologii	indyw.	I
30. Doc.dr Jan Pachecka (Prorektor)	Zakład Patobiochemii	indyw.	I

Nagrody za działalność dydaktyczną w roku akademickim 1989/90

1. Dr Jerzy Szewczyński	Instytut Med.Społ.	indyw.	I
2. Prof.dr Jerzy Jarzębiński			
	Zakł.Analazy Lek.	indyw.	I
3. Prof.dr Alfred Siciński	Klinika Chorób Wewn.	indyw.	I
4. Prof.Stefan Starzyński	Zakł.Anat.Patol.	indyw.	I
5. Prof.dr Krystyna Białowąs-Wysocka			
	Kl.Kardiol.Pediatr.	indyw.	I
6. Prof.dr Stefania Jabłońska	Kl.Dermatologiczna	indyw.	I
7. Prof.dr Zofia Trzcńska-Dąbrowska			
	Kl.Okulist.II W.L.	indyw.	I
8. Dr Alicja Ostrowska	Zakł. Higieny	indyw.	II
9. Dr Elżbieta Pachecka	Zakł.Chemii Nieorg. i Anal.	indyw.	II
10. Mgr Marian Kwiatkowski	Studium Jęz.Obcych	indyw.	II
11. Prof.dr Tadeusz Zalewski	Kl.Hematol.i Pneum.Dz.	indyw.	II
12. Doc.dr Janusz Cianciara	Kl.Hepatologii Zak.	indyw.	II
13. Doc.dr Wanda Makuch-Korulska			
	Klinika Neurologiczna	indyw.	II
14. Dr Łucja Jaworska	Kl.Chirurgii Szczęk.	indyw.	III
15. Dr Irena Krasiejko	Zakł.Bakter.i Immun.	indyw.	III
16. Dr Zofia Kwiatkowska	Kl.Endokrynologii	indyw.	III
17. Dr Alina Kowalska-Wolska	Zakł. Anestezjol.	indyw.	III
18. Dr Janusz Makowski	Kl.Rehabilitacji	indyw.	III
19. Dr Barbara Andreas-Ludwicka			
	Zakł.Medy.Sądowej	indyw.	III
20. Dr Teresa Kibalenko	Kl.Endokryn.Pediatr.	indyw.	III
21. Dr Stefania Gwiażdzińska	Zakł.Farmacji Stosow.	indyw.	III
22. Dr A.Golczyk-Wojnar	Kl.Psychiatrii Dziec.	indyw.	III
23. Dr Andrzej Szczepański	Kl.Dermatologiczna	indyw.	III
24. Mgr Hanna Antosiewicz	Studium Jęz.Obcych	indyw.	III
25. Dr Barbara Czarnecka	Zakł.Ortodoncji	indyw.	III
26. Dr Jadwiga Kąkolewska	Zakł.Ortodoncji	indyw.	III
27. Doc.dr Krzysztof Włodarski	Zakł.Histol.Embriol.	indyw.	III
28. Doc.dr Danuta Liszewska-Pfejfer			
	Klinika Kardiol.	indyw.	III
29. Doc.dr Zofia Porębska	Zakł.Biochemii	indyw.	III

30. Prof.dr Bogusława Benendo-Kapuścińska	I Zakł.Rentgenodiagn.	indyw.	III
31. Doc.dr Jolanta Chodakowska	Kl.Nadc.Tętn. i Chor. Naczyniowych	indyw.	III
32. Doc.dr Andrzej Radzikowski	Kl.Hematol.i Pneum. Dziecięcej	indyw.	III
33. Doc.dr Barbara Dąbrowska	Kl.Nadc.Tętn.i Chor.N.	indyw.	III
34. Dr Bogdan Michałowicz	Kl.Chir.Og.I Ch.W.	indyw.	III
35. Doc.dr Maria Prawecka-Łyżwa	II Kl.Poł.Gin.	indyw.	III
36. Dr Barbara Wierzbowska-Lange	Klinika Nefrologii	indyw.	III
37. Prof.dr Wiesław Jakubowski	Zakł.Diagn.Obrazowej	zesp.	III
38. Dr Leszek Królicki	Zakł.Diagn.Obrazowej	zesp.	III
39. Dr Ewa Bażko	Zakł.Diagn.Obrazowej	zesp.	III
40. Dr Aleksandra Brzozowska-Binda	II Kl.Pediatрії II WL	zesp.	III
41. Dr Lidia Roszkowska-Ślisz	II Kl.Pediatрії II WL	zesp.	III
42. Dr Halina Semeniuk	Kl.Okulist. II WL	indyw.	III
43. Dr Wojciech Braksator	Kl.Kardiol. II WL	indyw.	III
44. Lek.Barbara Grzechocińska	II Kl.Poł.Gin.II WL	indyw.	III
45. Dr Ewa Koźniewska-Kołodziejska	Zakł.Fizjol.Kl.i Stos.	indyw.	III
46. Prof.dr Marian Wojnarowski	Kl.Chor.Zakażn. i Pas.WD	indyw.	III
47. Prof.dr Felicja Meisel-Mikołajczyk	Zakł.Bakter.i Immun.	zesp.	II
48. Dr Dariusz Lipnicki	Zakł.Bakter.i Immun.	zesp.	II
49. Dr Andrzej Młynarczyk	Zakł.Bakter.i Immun.	zesp.	II
50. Dr Alicja Rokosz	Zakł.Bakter.i Immun.	zesp.	II
51. Dr Alicja Sawicka-Grzelak	Zakł.Bakter.i Immun.	zesp.	II
52. Dr Krystyna Rafałowska	Zakł.Bakter.i Immun.	zesp.	III
53. Dr Krystyna Gede	Kl.Chor.Wewnętrznych	zesp.	III
54. Dr Mariusz Popielarski	Zakł.Org.Zwalcz. Chor. Wen.	zesp.	III
55. Dr Krystyna Wojtulewicz-Potocka	Zakł.Radiol.i Radioter. Ped.	zesp.	II

56. Dr Anna Jakubowska	Zakł.Radiol. i Radioter.Ped.	zesp.	II
57. Dr Anna Tarnowska	Zakł.Radiol. i Radioter.Ped.	zesp.	II
58. Lek. Agnieszka Biejat	Zakł.Radiol. i Radioter.Ped.	zesp.	II
59. Dr Ewa Gruchalska	Zakł.Radiol. i Radioter.Ped.	zesp.	II
60. Dr Ewa Frankiewicz-Koy	II Zakł.Rentgenodiagn.	zesp.	II
61. Dr Maria Ptasińska	Zakł.Anatomii Praw.	zesp.	II
62. Dr Kazimierz Kucharczyk	Zakł.Anatomii Praw.	zesp.	II
63. Lek. Bogdan Ciszek	Zakł.Anatomii Praw.	zesp.	II
64. Dr Helena Deszczyńska	Zakł.Anatomii Praw.	zesp.	II
65. Lek. Elżbieta Leowska	Zakł.Medyc.Nuklearn.	zesp.	III
66. Lek. Andrzej Liziniewicz	Zakł.Medyc.Nuklearn.	zesp.	III
67. Mgr Teresa Zawitkowska	Zakł.Medyc.Nuklearn.	zesp.	III
68. Mgr Krystyna Tudruj	Studium Jęz.Obcych	zesp.	III
69. Mgr Joanna Ciecierska	Studium Jęz.Obcych	zesp.	III
70. Mgr Barbara Jenike	Studium Jęz.Obcych	zesp.	III
71. Mgr Jerzy Rudzik	Studium Wych.Fiz. i Sportu	indyw.	III
72. Doc.dr Zdzisław Bizoń	Kl.Psychiatryczna	indyw.	III
73. Dr Anna Witanowska	Zakł.Patol.Og.i Dośw.	indyw.	III
74. Dr Maria Niemyjska	Zakł.Chemii Organ.	zesp.	III
75. Dr Dariusz Płachta	Zakł.Chemii Organ.	zesp.	III
76. Dr Andrzej Baranowski	Zakł.Chemii Organ.	zesp.	III
77. Dr Jan Malinowski	Zakł.Farmakognozji	zesp.	III
78. Dr Elżbieta Wojtasik	Zakł.Farmakognozji	zesp.	III
79. Doc.dr Józef Kowalski	Zakł.Farmakognozji	zesp.	III
80. Mgr Bogusława Dobrowolska	Zakł.Farmakognozji	zesp.	III
81. Mgr Krystyna Twardowska	Zakł.Farmakognozji	zesp.	III
82. Doc.dr Liliana Konarska	Zakł.Patobiochemii i Ch. K.	indyw.	III
83. Dr Maria Skonieczna-Maruchin	Zakł.Metab.Lek.	indyw.	III
84. Dr Bożena Wysocka-Paruszewska	Zakł.Toksykologii	indyw.	III
85. Dr Iwona Rahden-Staroń	Zakł.Biochemii	indyw.	III

86. Dr Franciszek Herold	Zakł.Techń.Śr.Leczn.	indyw.	III
87. Doc.dr Bohdan Fitak	Zakł.Chemii Nieorg. i Analitycznej	indyw.	III
88. Lek. Dorota Biernacka	Zakł.Anat.Patolog.	indyw.	III
89. Dr Małgorzata Kubicka-Pertkiewicz	Zakł.Anat.Patolog.	indyw.	III
90. Dr Antoni Prątnicki	Zakł.Anat.Patolog.	indyw.	III
91. Dr Anna Religa	Zakł.Fizjol.Człow.	zesp.	II
92. Dr Małgorzata Tafil-Klawe	Zakł.Fizjol.Człow.	zesp.	II
93. Dr Jacek Przybylski	Zakł.Fizjol.Człow.	zesp.	II
94. Lek. Jerzy Gładkowski	Zakł.Protetyki Stom.	indyw.	III
95. Dr Jan Kozłowski	Sam.Prac.Radiol.i Fiz.	indyw.	III
96. Dr Hanna Ołędzka	Zakł.Biol.I Bot.Farm.	indyw.	III
97. Prof.dr Artur Dziak	Kl.Ortopedii II W.L.	indyw.	III
98. Prof.dr Andrzej Marciński	Zakł.Radiol. i Radioter.Ped.	indyw.	III
99. Doc.dr Józef Sawicki	Zakł.Badania Środow.	indyw.	III
100. Dr Kazimierz Wardyn	Kl.Chor.Wewnętrzzn.	indyw.	III

Nagrody za działalność naukową w roku akademickim 1989/90

1. Prof.dr Eugeniusz Spiechowicz	Zakł.Protet.Stom.	indyw.	I
2. Prof.dr Maria Wierzbička	Zakł.Stom.Zachow.	indyw.	I
3. Prof.dr Stanisław Moskalewski	Zakł.Histol.i Embriol.	indyw.	I
4. Doc.dr Irena Niebrój-Dobosz	Kl.Neurologii	indyw.	I
5. Doc.dr Anna Fidziańska-Dolot	Kl.Neurologii	indyw.	I
6. Dr hab. Andrzej Górecki	Kl.Ortopedyczna	indyw.	II
7. Dr hab. Barbara Badurska	Kl.Neurologii	indyw.	II
8. Dr hab. Romuald Dębski	II Kl.Poł.Gin.IIW.L.	indyw.	II
9. Dr hab.Ryszarda Felczak-Chazan	Kl.Pneumonologii	indyw.	II
10. Lek. Stanisław Baradziej	Zakł.Fizjol.Człowieka	indyw.	II
11. Dr Witold Sieiński	Zakł.Patomorf.Rozrodu	indyw.	II
12. Lek. Ewa Adamczyk-Sosińska	Zakł.Protetyki Stom.	indyw.	II
13. Prof.dr January Ławecki	Kl.Gastroent.i Ch.P.M.	zesp.	II
14. Doc.dr Henryk Rogala	Kl.Gastroent.i Ch.P.M.	zesp.	II
15. Prof.dr Maria Sieniawska	Kl.Nefrologii	zesp.	II
16. Dr Jadwiga Korniszewska	Kl.Nefrologii	zesp.	II

17. Dr Czesława Gura	Kl.Nefrologii	zesp.	II
18. Lek. Joanna Welc-Dobies	Kl.Nefrologii	zesp.	II
19. Prof.dr Jerzy Bidziński	Kl.Neurochir.	zesp.	II
20. Dr Andrzej Marchel	Kl.Neurochir.	zesp.	II
21. Dr Marek Pastuszko	Kl.Neurochir.	zesp.	II
22. Prof.dr Maria Błaszczak-Kostanecka	Kl.Dermatol.	zesp.	II
23. Dr hab. Maria Jarząbek-Chorzelska	Kl.Dermatol.	zesp.	II
24. Doc.dr Jan Rowiński	Zakł.Histol.i Embriol.	zesp.	II
25. Dr Piotr Siciński	Zakł.Histol.i Embriol.	zesp.	II
26. Dr Lidia Rudnicka	Kl.Dermatol.	indyw.	III
27. Dr Ewa Henning	Zakł.Badania Środow.	indyw.	III
28. Dr Maria Roszkowska-Blaim	Kl.Nefrologii	indyw.	III
29. Doc.dr Henryk Kowalski	Zakł.Biofizyki	indyw.	III
30. Dr Renata Szamowska	II Zakł.Rentg.	indyw.	III
31. Dr inż. Anatol Sidorczuk	Zakł.Biofizyki	indyw.	III
32. Dr hab. Michał Walski	Zakł.Biologii Og.	indyw.	III
33. Prof.dr Lech Skulski	Zakł.Chemii Org.	indyw.	III
34. Dr Andrzej Bułaciński	Zakł.Techń.Śr.Leczn.	indyw.	III
35. Dr Aleksander Remiszewski	Zakł.Stom.Dziecięcej	indyw.	III
36. Doc.dr Henryk Skarżyński	Kl.Otolaryng.	indyw.	III
37. Prof.dr Maria Szpringer-Nodzak	Zakł.Stom.Dziecięcej	zesp.	III
38. Dr Barbara Moszczeńska-Cieślakowska	Zakł.Stom.Dziecięcej	zesp.	III
39. Lek. Joanna Gieorgijewska	Zakł.Stom.Dziecięcej	zesp.	III
40. Prof.dr Andrzej Borówka	Kl.Urologii	zesp.	III
41. Dr Ryszard Hanecki	Kl.Urologii	zesp.	III
42. Prof.dr Tadeusz Krzeski	Kl.Urologii	zesp.	III
43. Prof.dr Teodor Zawadowski	Zakł.Chemii Ogóln.	zesp.	III
44. Dr Jadwiga Turło	Zakł.Chemii Og.	zesp.	III
45. Dr Jacek Nowak	Zakł.Chemii Og.	zesp.	III
46. Dr Eliza Balicka	Zakł.Chemii Og.	zesp.	III
47. Dr Jolanta Mazur	Zakł.Chemii Og.	zesp.	III
48. Dr Bożenna Sadurska	Zakł. Biochemii	zesp.	III
49. Dr Waldemar Zieliński	Zakł. Biochemii	zesp.	III
50. Dr Leszek Marcisz	Kl.Chir.Og.I Kard.	zesp.	III
51. Dr Jan Gruchalski	Kl.Chir.Og.I Kard.	zesp.	III

52. Dr Joanna Jabłońska	Zakł.Toksykol.	zesp.	III
53. Prof.dr Jacek Brzeziński	Zakł.Toksykol.	zesp.	III
54. Dr Zbigniew Fijałek	Zakł.Chemii Nieorg. i Analit.	zesp.	III
55. Mgr Małgorzata Warowna	Zakł.Chemii Nieorg. i Analit.	zesp.	III
56. Dr Elżbieta Ługowska	Zakł.Analazy Leków	zesp.	III
57. Dr Zofia Szrajber	Zakł.Analazy Leków	zesp.	III
58. Mgr Bożena Górzyńska	Zakł.Analazy Leków	zesp.	III
59. Dr Zdzisław Furmańczyk	Zakł.Farm.Stosowanej	zesp.	III
60. Mgr Sylwia Wosińska	Zakł.Farm.Stosowanej	zesp.	III
61. Dr Ewa Siedlecka	Zakł.Farm.Stosowanej	zesp.	III
62. Mgr Marzenna Leszczuk	Zakł.Farm.Stosowanej	zesp.	III
63. Dr Halina Matsumoto	Kl.Psychiatryczna	zesp.	III
64. Dr Janusz Krzyżowski	Kl.Psychiatryczna	zesp.	III
65. Dr Tadeusz Nasierowski	Kl.Psychiatryczna	zesp.	III
66. Dr Anna Rogucka	Kl.Psychiatryczna	zesp.	III
67. Doc.dr Barbara Emeryk-Szajewska	Kl.Neurologii	zesp.	III
68. Dr Katarzyna Rowińska-Marcinkowska	Kl.Neurologii	zesp.	III
69. Dr Teresa Nowak-Michalska	Kl.Neurologii	zesp.	III
70. Dr Sylwia Słotwińska	Zakł.Stom.Zachow.	zesp.	III
71. Dr Anna Kwiatkowska	Zakł.Stom.Zachow.	zesp.	III
72. Dr Izabella Strużycka	Zakł.Stom.Zachow.	zesp.	III
73. Dr Ewa Iwanicka-Frankowska	Zakł.Stom.Zachow.	zesp.	III
74. Prof.dr Tadeusz Tołoczko	Kl.Chir.Naczyń i Transplant.	zesp.	III
75. Dr Sylwia Malanowska	Kl.Chir.Naczyń i Transplant.	zesp.	III
76. Dr Anna Żyszko	Zakł.Ortodoncji	zesp.	III
77. Dr Elżbieta Młynarska	Zakł.Ortodoncji	zesp.	III
78. Dr Barbara Piekarczyk	Zakł.Ortodoncji	zesp.	III
79. Dr Barbara Pietrzak	Zakł.Ortodoncji	zesp.	III
80. Dr Maria Winiarska-Majczyno	Zakł.Ortodoncji	zesp.	III
81. Dr Andrzej Stawiarski	Kl. Kardiologii	indyw.	III
82. Dr Mariusz Frączyk	Kl.Chir.Og. i Chor.Wątr.	indyw.	III

83. Dr Sławomir Nazarewski	Kl.Chir.Nacz. i Transpl.	indyw. III
84. Dr Andrzej Barański	Kl.Chir.Nacz. i Transpl.	indyw. III
85. Dr Paweł Nyckowski	Kl.Chir.Nacz. i Transpl.	indyw. III
86. Dr Andrzej Chmura	Kl.Chir.Nacz. i Transpl.	indyw. III
87. Dr Alicja Orkiszewska	Kl.Chir.Nacz. i Transpl.	indyw. III
88. Dr Maciej Skórski	Kl.Chir.Og. i Kl.Piersiowej	indyw. III
89. Dr Ryszard Pogorzelski	Kl.Chir.Og. i Kl. Piersiowej	indyw. III
90. Dr Andrzej Małek	Kl.Chir.Og. i Kl. Piersiowej	indyw. III
91. Dr Andrzej Chaber	Kl.Chir.Og. i Kl. Piersiowej	indyw. III
92. Dr Andrzej Dąbrowski	Kl. Pneumonol.	indyw. III
93. Dr Barbara Piotrowska	Kl. Pneumonol.	indyw. III
94. Dr Andrzej Lasota	Kl. Pneumonol.	indyw. III
95. Dr Bogdan Nejman	Kl. Rehabilitacji	indyw. III
96. Dr Małgorzata Zadurska	Zakł. Ortodoncji	indyw. III
97. Dr Witold Kirstein	Zakł.Prop. i Profil.Stom.	indyw. III
98. Dr Danuta Samolczyk-Wanyura	Kl.Chirurgii Szczęk.	indyw. III
99. Dr Dorota Gronowska-Nowak	Zakł.Stom.Dziecięcej	indyw. III
100. Dr Krzysztof Czajkowski	II Kl. Poł.Gin.	indyw. III
101. Dr Marek Łuszczewski	I Kl. Gin.Poł.	indyw. III
102. Dr Jarosław Król	Kl.Kardiol. II W.L.	indyw. III
103. Dr Maria Chajęcka	Kl. Ortop. II W.L.	indyw. III
104. Dr Bogumiła Peryt	Zakł. Biochemii	indyw. III
105. Dr Tomasz Laskus	Zakł.Immunopat. Chor. Zak.	indyw. III
106. Dr Barbara Kowalik- Mikołajewska	Kl.Chor.Zakażn. W.Dziec.	indyw. III
107. Dr Waldemar Koszewski	Kl.Neurochirurgii	indyw. III

108. Dr Mian Mohammed Musabbir	Kl.Hematol.Zakaż.	indyw. III
109. Dr Maria Rudzińska	Kl. Nefrologii	indyw. III
110. Dr Beata Frącka	Kl. Nefrologii	indyw. III
111. Dr Anna Adamowicz-Sallach	Kl.Chor.Rozrost.i S.K.	indyw. III

JÓZEF KOWALSKI

Działalność dydaktyczno-wychowawcza i organizacyjna Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej w Warszawie w latach 1950-1988

Zakład Farmakognozji Akademii Medycznej w Warszawie

Faktem, który w decydujący sposób zaważył na powojennej organizacji wyższego szkolnictwa medycznego w Polsce, było rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 października 1949r. (Dz. U.R.P. nr 58 poz.450). Mocą tego rozporządzenia wszystkie Wydziały Lekarskie i Farmaceutyczne przeszły z dniem 1 stycznia 1950r. z Uniwersytetów do nowo kreowanych Akademii Lekarskich, których nazwę w kilka miesięcy zmieniono na Akademię Medyczną. Utworzone uczelnie podporządkowane zostały Ministerstwu Zdrowia.

Na temat przeprowadzonej reorganizacji studiów medycznych pisano w ówczesnej prasie: *„Rozporządzenie Rady Ministrów o wydzieleniu wydziałów lekarskich i farmaceutycznych z uniwersytetów i stworzenie z nich akademii lekarskich, podległych bezpośrednio Ministerstwu Zdrowia, ma doniosłe znaczenie dla dalszego rozwoju medycyny i służby zdrowia w Polsce. Jest to od czasu zorganizowania nauczania medycyny w Polsce, tzn. od XV wieku najpoważniejsza jego reorganizacja. Spowodowana ona została zasadniczymi przemianami społeczno-ekonomicznymi i wynikającymi stąd nowymi zadaniami, jakie stoją obecnie przed nauką medyczną i organizacją ochrony zdrowia mas pracujących”¹⁾.*

Przeprowadzona reorganizacja, wbrew oficjalnym wypowiedziom, zrodziła w środowisku akademickim wiele głębokich kontrowersji. W ogólnej bowiem opinii poważnych naukowców „utworzenie Akademii Medycznych było robione nie z myślą o rozwoju nauki, ale z myślą upolitycznienia nauki”²⁾. Rozbicie bowiem silnych organizacyjnie i ubogaconych tradycją społeczeństw uniwersyteckich na mniejsze jednostki akademickie ułatwiało państwu socjalistycznemu administrowanie i komenderowanie życiem i działalnością tych uczelni.

Powołanie do życia Warszawskiej Akademii Medycznej i włączenie do niej Wydziału Farmaceutycznego, związanego od początków swego istnienia z Uniwersytetem Warszawskim, nie zaprzepaszczą dawnych tradycji, ale zo-

stało przyjęte przez społeczność akademicką nowoutworzonej uczelni za dalszą ich kontynuację i wyraz kolejnego etapu ewolucji kształcenia farmaceutów w Polsce. Zwrócił na to uwagę prof. Henryk Bukowiecki, który w artykule opublikowanym w 1950 r. na łamach Farmacji Polskiej napisał: *„Z Uniwersytetem Warszawskim łączności duchowej nie zrywamy. Ze czci wszelkiej byłibyśmy wyzuci, gdybyśmy nie chowali w sercu uczucia głębokiej wdzięczności wobec starej uczelni, która nas wykształciła i w której pracach mieliśmy szczęście brać żywy udział. Myślę, że dziś w epoce coraz bardziej różniczkujących się specjalności, co na polu nauki prowadzi do wydzielenia pewnych fakultetów w osobne szkoły wyższe, nie wolno nam zaniedbywać współpracy z innymi instytucjami naukowymi, przede wszystkim ze względu na interes nauki i Państwa”²⁾*. Jednakże myśl powrotu Wydziału Lekarskiego i Farmaceutycznego do Uniwersytetu Warszawskiego, mimo zaistniałych faktów, żyła nadal w świadomości środowiska akademickiego obydwu uczelni, a pod koniec lat osiemdziesiątych zarysowały się pierwsze przesłanki do jej realizacji.

Pierwsza inauguracja roku akademickiego 1950/51 w stołecznej Akademii Medycznej odbyła się w sali kina „Moskwa” w dniu 2 października 1950r. Uroczystości przewodniczył rektor Akademii prof. dr Franciszek Czubalski. Uczestniczył w niej ówczesny Minister Zdrowia dr med. Tadeusz Michejda. Wydział Farmaceutyczny w Senacie Akademickim reprezentował dziekan prof. dr Bolesław Olszewski wraz z prodziekanem prof. dr Janem Świderskim. Oni to bowiem byli ostatnimi gospodarzami Wydziału Farmaceutycznego w Uniwersytecie Warszawskim i zarazem pierwszymi po przeniesieniu go do nowo utworzonej Akademii Medycznej.

Działalność Wydziału w latach 1950-1969

Przeprowadzona w 1950r. reorganizacja wyższego szkolnictwa medycznego zapoczątkowała w życiu Wydziału nowy okres jego dziejów. Włączenie bowiem Wydziału do Akademii Medycznej wymagało wytyczenia nowych kierunków jego rozwoju i opracowania odpowiednich form działalności naukowej i dydaktyczno-wychowawczej, dostosowanych do osiągnięć wiedzy farmaceutycznej i wymagań stawianych przez społeczną służbę zdrowia. Okres urzeczywistniania tych zamierzeń był dość długi i przypadł na lata trudne. Cechowało go jednak wiele wydarzeń ważnych dla życia Wydziału, które w sposób zdecydowany wpłynęły na jego funkcjonowanie.

W skład Wydziału Farmaceutycznego AM weszły przejęte z Uniwersytetu Warszawskiego Katedry i Zakłady wraz z ich majątkiem stałym i ruchomym. Były to:

1. Katedra i Zakład Chemii Farmaceutycznej z Zakładem Chemii Toksykologicznej i Sądowej – kierownik prof. dr Bolesław Olszewski.
2. Katedra i Zakład Chemii Nieorganicznej i Analitycznej – kierownik zastępca profesora dr Waleria Janczak.
3. Katedra i Zakład Chemii Organicznej – kierownik prof. dr Jan Świdorski.
4. Katedra i Zakład Botaniki Farmaceutycznej – kierownik prof. dr Henryk Bukowiecki.
5. Katedra i Zakład Farmakognozji wraz z Ogrodem Farmakognostycznym – kierownik prof. dr Jakub Deryng.
6. Katedra i Zakład Technologii Chemicznej Środków Leczniczych – kierownik prof. dr Stanisław Biniński.
7. Katedra i Zakład Farmacji Stosowanej – kierownik prof. dr Władysław Wiśniewski.
8. Katedra i Zakład Nauki o Środkach Spożywczych – kierownik prof. dr Stanisław Krauze.

Na czele Wydziału stał Dziekan i Rada Wydziału. W latach 1950-1952 funkcję dziekana pełnił prof. dr Bolesław Olszewski, a prodziekanem był prof. dr Jan Świdorski. Okresowo w skład Rady wchodził przedstawiciel pomocniczych pracowników nauki i organizacji społeczno-politycznych.

Przeniesienie Wydziału do Akademii Medycznej nie poprawiło jego sytuacji lokalowej. Wszystkie Katedry i Zakłady pozostały w dotychczasowych siedzibach rozmieszczonych w kilku punktach Warszawy: przy ul. Oczki 3 (Katedra Chemii Organicznej, Katedra Chemii Farmaceutycznej, Katedra Farmacji Stosowanej), przy ul. Przemysłowej 25 (Katedra Chemii Nieorganicznej i Analitycznej, Katedra Technologii Chemicznej Środków Leczniczych, Katedra Nauki o Środkach Spożywczych), przy ul. Kniewskiego 7 (Złotej 7) Katedra Farmakognozji. Katedra Botaniki Farmaceutycznej nie miała początkowo własnej siedziby i przez kilka lat korzystała z gościnności Zakładu Farmakognozji. Dopiero w 1955r. uzyskała lokal w budynku Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego przy ul. Długiej 16. Dziekanat, którego sekretarzem była Maria Zalicka, mieścił się początkowo przy ul. Oczki 3, a od 1953r. w gmachu zajmowanym przez Akademię Medyczną przy ul. Filtrowej 30.

Tak duże rozproszenie jednostek organizacyjnych utrudniało zarządzanie Wydziałem oraz powodowało znaczne straty czasu na dojazdy studentów na

zajęcia dydaktyczne. Z trudnościami lokalowymi borykał się Wydział przez cały okres pierwszego 20-lecia istnienia Akademii Medycznej. Jediną inwestycją, zrealizowaną po długotrwałych staraniach profesora Stanisława Binieckiego, było wybudowanie i urządzenie w 1959r. hali maszyn, przeznaczonej na ćwiczenia studenckie z technologii chemicznej środków leczniczych. Mimo ciężkich i stale pogarszających się warunków lokalowych Wydział, poza koniecznymi remontami, nie otrzymał w wymienionym okresie żadnej pomocy w tym względzie. Szczupłość pomieszczeń odbijała się niekorzystnie zarówno na rozwoju Wydziału, zwłaszcza przy powoływaniu nowych Katedr i Zakładów, jak i na odcinku działalności naukowo-dydaktycznej. Radykalna poprawa nastąpiła dopiero w 1971r.

Już na samym początku działalności Wydziału w strukturze Akademii Medycznej powołano Katedrę i Zakład Mikrobiologii i Higieny (rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 7 sierpnia 1950 roku). Kierownictwo nowoutworzonej jednostki powierzono prof. zw. dr med. Feliksowi Przesmykiemu. W chwili rozpoczęcia swojej działalności Katedra Mikrobiologii i Higieny nie posiadała własnego pomieszczenia ani sprzętu i przez kilka lat korzystała z gościny Państwowego Zakładu Higieny przy ul. Chocimskiej 24.

W 1952r. (25.02.1952) prof. F.Przesmycki zrezygnował z kierownictwa Katedry i Zakładu Mikrobiologii i Higieny, a jego następcą został mianowany doc. n. mat. przyr. (od 1954r. prof. nzw.) Roman Pakuła. Własny skromny lokal w Collegium Anatomicum przy ul. T. Chafubińskiego 5 Katedra uzyskała dopiero w 1954r. i od tej chwili rozpoczęto wyposażanie Zakładu w odpowiedni sprzęt i aparaturę naukową. Wraz z utworzeniem Katedry Mikrobiologii i Higieny liczba Katedr na Wydziale wzrosła do 9.

Pomimo szczupłości lokalowych Zakłady pracowały sprawnie, a zajęcia dydaktyczne prowadzone były planowo i zgodnie z harmonogramem studiów. Począwszy od 1950r. zaczęto realizować ujednoczony czteroletni program nauczania, którego opracowanie poprzedzone było długotrwałą, ogólnokrajową dyskusją, rozpoczętą jeszcze w okresie okupacji i kontynuowaną przez wiele lat po wyzwoleniu. Zgodnie z tym programem studenci warszawskiego Wydziału słuchali wykładów i odrabiali ćwiczenia z następujących przedmiotów:

I rok – propedeutyka farmacji, parazytologia, chemia nieorganiczna i analityczna, botanika farmaceutyczna, fizyka, materializm dialektyczny i historyczny, język rosyjski, wyszkolenie wojskowe;

II rok – anatomia i fizjologia człowieka, pierwsza pomoc, chemia fizyczna, chemia organiczna, mikrobiologia, podstawy marksizmu-leninizmu, higiena, chemia analityczna ilościowa, język zachodni, wyszkolenie wojskowe;

III rok – ekonomia polityczna, chemia farmaceutyczna, farmakognozja, farmacja stosowana, wykszolenie wojskowe;

IV rok – chemia biologiczna, organizacja ochrony zdrowia, technologia chemiczna środków leczniczych, farmakodynamika, nauka o środkach spożywczych, chemia toksykologiczna i sądowa, ekonomia polityczna, wykszolenie wojskowe.

Dążąc do stałego uaktualniania form i treści nauczania oraz dostosowywania ich do aktualnych potrzeb społecznych, poprawiano kilkakrotnie obowiązujący program w toku jego realizacji. I tak w roku akademickim 1953/54 przeniesiono anatomię i fizjologię człowieka z roku II na rok I, a na roku I zlikwidowano parazytologię. W następnym roku akadem. 1954/55 egzamin z botaniki i języka rosyjskiego przeniesiono na rok II. Zniesiono natomiast na II roku higienę, chemię fizyczną i pierwszą pomoc. Dwa pierwsze przedmioty wprowadzone zostały w roku akadem. 1955/56 na III rok, a pierwsza pomoc na rok IV. Z kolei w roku akadem. 1956/57 wprowadzono na I rok biologię. Zamiast chemii nieorganicznej wykładano chemię ogólną, ponadto zniesiono materializm dialektyczny. Zlikwidowano również na II roku podstawy marksizmu-leninizmu i chemię organiczną, a na roku III i IV ekonomię polityczną. Przeniesiono natomiast chemię biologiczną z IV roku na rok III, a farmację stosowaną z III roku na IV rok. Zmiany w roku akadem. 1957/58 polegały na zlikwidowaniu na I roku biologii i wprowadzeniu w jej miejsce ponownie parazytologii. Przywrócono chemię nieorganiczną oraz wprowadzono elementy matematyki wyższej. Na rok II wróciła chemia organiczna, którą wykładano także przejściowo na III roku dla tych studentów, którzy jej nie mieli w poprzednim roku akademickim. W związku z przedłużeniem nauczania do 5 lat studenci IV roku zostali promowani na rok V⁴).

Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 26 maja 1950r. wprowadzona została czterotygodniowa praktyka wakacyjna dla studentów po III roku studiów. Sposób jej realizacji określała instrukcja Ministra Zdrowia nr 11/51 z dnia 21 marca 1951r. Zgodnie z instrukcją praktyka, stanowiąca integralną część studiów, odbywała się w aptekach, a celem jej było zapoznanie studentów z organizacją apteki, podziałem funkcji poszczególnych pracowników, urządzeniami aptecznymi i ich rozmieszczeniem, przyrządzaniem, przechowywaniem i wydawaniem leków oraz z pracą w laboratorium aptecznym. Nadzór naukowy nad przebiegiem praktyki sprawował delegat wyznaczony przez dziekana spośród pracowników naukowo-dydaktycznych wydziału. Po ukończeniu praktyki student składał w dziekanacie dziennik praktyk wraz z

pisemnym sprawozdaniem. Materiały te były podstawą do zaliczenia praktyki i dokonania wpisu w indeksie.

W życiu Wydziału, podobnie zresztą jak to bywa w życiu w ogóle, wydarzenia radosne przeplatają się z tragicznymi. W dniu 25 lipca 1952r Wydział okrył się żałobą z powodu śmierci dziekana prof. Bolesława Olszewskiego.

W dziejach warszawskiej farmacji zmarły profesor niezwykle dobrze zasłużył się Wydziałowi. Był, jak to określił prof. H. Bukowiecki: „prawdziwie bene meritus de pharmacia”⁵). Wybrany dziekanem w 1946r. był nim do śmierci. Pracował, jak żaden z dziekanów, w najtrudniejszych warunkach powojennego bytu Wydziału, a zwłaszcza w okresie interregnum, pozbawionym profesorów, z powodu śmierci prof. Bronisława Koskowskiego (06.04.1946) i dziekana prof. Adama Kossa (26.08.1946). Tylko dzięki niezłomności charakteru i zdolnościom organizacyjnym ówczesnego docenta B. Olszewskiego istnienie Wydziału zostało ocalone. Jako delegat do Senatu uniwersyteckiego w latach 1945 i 1946 zdołał – ku podziwowi innych członków Senatu – przeprowadzić habilitację aż sześciu docentów. W nawiązaniu do tego faktu prof. H. Bukowiecki, w jednym ze swoich wspomnień opisuje następujący epizod z obrad Senatu: „Członek Senatu uniwersyteckiego, ks. prof. Piotr Chojnacki, znany z ciętego dowcipu, na widok wchodzącego do sali posiedzeń Senatu prof. Bolesława Olszewskiego, głośnym szepciem informował zebranych, że dziekan Olszewski, znów jest w ciąży”⁶).

Rozległe obowiązki pełnił dziekan B. Olszewski nadzwyczaj gorliwie i z niesłychaną cierpliwością. Był człowiekiem niesłychanych zdolności i niebywałej pracowitości. Dla dobra Wydziału nie szczędził swego zdrowia, przepracowując się ponad wszelką miarę. W życiorysie napisanym przez prof. B. Olszewskiego w 1948r. znaleźć można następującą notatkę: „*Od 1 lutego 1945r. zajęłem się organizacją i odbudową Wydziału Farmaceutycznego UW, kierując bezpośrednio, wobec braku profesorów, do jesieni 1947r. pracą początkowo trzech, a potem siedmiu Zakładów*”⁷).

Jednakże słowa życiorysu i zawarte w nim fakty, publikowane kilkakrotnie w czasopiśmie farmaceutycznych, nie oddają w pełni ogromu zasług ani swoistej aury towarzyszącej postaci prof. B. Olszewskiego; nie pozwalają również oddać wpływu, jaki wywierał on na otoczenie. Te cechy osobowe profesora znaleźć można we wspomnieniach jego współpracowników i wychowanków.

Prof. H. Bukowiecki, jeden z najbliższych współpracowników dziekana B. Olszewskiego w Radzie Wydziału, tak o nim napisał: „*Działał zawsze w skupieniu, rozważnie. Nikt nie dostrzegł w Jego zachowaniu się śladu roz-targnienia. Miał wiele jeszcze innych, rzadkich zalet. Nigdy np. nikogo źle*

nie sądził i nikomu też bezpodstawnie niechęci nie okazał. Wytrwale wierzył w odwieczne ideały akademickie: dobra, piękna i prawdy. Gniewu w sercu nie chował, zawsze gotów do pojednania z tymi, którzy go dotknęli, byle szczerze zgody zapragnęli. Pochwał nie znosił. Był skromny i niekiedy nawet nieśmiały. Jeśli jednak dobro sprawy tego wymagało ten cichy człowiek występował energicznie, odważnie, a zawsze otwarcie, nie raz narażając się ludziom niechętnym... Najtkliwszą wszakże opieką, troskliwością i miłością ojcowską otaczał zmarły ukochane swe dziecko: odnowiony Wydział Farmaceutyczny¹⁸⁾.

Nie dane mu jednak było długo cieszyć się odnowionym Wydziałem. Zmarł nagle w wieku zaledwie 63 lat. Grób jego znajduje się na Warszawskich Powązkach (kw. 338-5-4).

W ćwierćwiecze śmierci prof. B.Olszewskiego ukazało się w Farmacji Polskiej wspomnienie pióra prof. H.Bukowieckiego pod znamienym tytułem „Te decet monumentum, decane Olszewski”. Rozwijając myśl zawartą w tych słowach autor napisał: „A jeśli już nie pomniki ze spiżu czy marmuru, to inna trwała pamiątka, jak np. patronat jednej z sal wykładowych i stosowna o tym tablica¹⁹⁾”.

Po śmierci prof. B. Olszewskiego dziekanem został dotychczasowy prodziekan prof. dr J. Świdorski, a funkcję prodziekana powierzono zastępcy profesora dr Walerii Janczak.

Od 1 października 1952r. następcą prof. B. Olszewskiego na Katedrze Chemii Fizycznej został doc. (od 1954r. profesor ndzw.) dr Stanisław Rolski. Obowiązki p.o. Kierownika Zakładu Chemii Toksykologicznej i Sądowej objął mgr farm. Bronisław Czerwiecki. Pełnił je tylko przez rok, zmarł bowiem 28 listopada 1953r.

W roku akadem. 1953/54 nastąpiły zmiany na stanowisku dziekana. Dnia 11 listopada 1953r. dziekanem mianowano prof. S.Rolskiego, który kierował Wydziałem przez cztery kolejne lata (do 01.01.1957). Prodziekanem pozostawała nadal dr W. Janczak.

W okresie sprawowania władzy dziekańskiej przez prof. S. Rolskiego podniesiony został do rangi Katedry dotychczasowy Zakład Chemii Toksykologicznej i Sądowej. Kierownikiem utworzonej Katedry mianowano docenta (od 1959r. prof. nzw.) dra hab. farm. Władysława Rusieckiego.

Naczelnym zadaniem Wydziału, zwłaszcza w pierwszym 10-cioleciu istnienia Akademii Medycznej było wykształcenie możliwie jak największej liczby magistrów farmacji w czasie przewidzianym regulaminem studiów. Stąd też sprawy związane z dyscypliną kształcenia i podnoszenia wyników nauczania stanowią zawsze przedmiot szczególnej troski Rady Wydziału.

Sprzyjać temu miały również wprowadzone w 1950r. przez Ministerstwo Zdrowia nowe formy dyscypliny studiów. Od tego bowiem czasu studenci podlegali obowiązkowi uczęszczania nie tylko na ćwiczenia ale i na wykłady. Za postępy w nauce byli odpowiedzialni zarówno studenci jak i nauczyciele akademicy. Wiązało się to z powoływaniem, spośród asystentów, opiekunów lat i opiekunów poszczególnych grup. Mieli oni bezpośrednio pomagać studiującej młodzieży w pokonywaniu trudności związanych z nauką i wpajać jej przekonanie o celowości tworzenia grup studenckich i zaletach zespołowego uczenia się. Wprowadzono również grupowy system zdawania egzaminów i kolokwiów. Katedry urządzały częste repetytoria i konsultacje, zwłaszcza dla osób słabszych oraz okresowe przeglądy grup studenckich. Za nieuczęszczanie na wykłady i ćwiczenia stosowane były kary takie jak nagana i upomnienia, a w skrajnych przypadkach nawet skreślenie z listy studentów.

Przejawiano również dużą troskę o postawę ideologiczno-moralną studentów. Działające w tym czasie na uczelni organizacje młodzieżowe (Związek Akademicki Młodzieży Polskiej – ZAMP, Zrzeszenie Studentów Polskich – ZSP, Związek Młodzieży Polskiej – ZMP) oprócz realizacji własnych programów, utrzymywały mniej lub bardziej ścisły kontakt z władzami Wydziału, uczestnicząc w pracach dotyczących kontroli dyscypliny studiów, rozdziału stypendiów i miejsc w domach akademickich.

Mimo wysiłków podejmowanych przez władze Wydziału, grono nauczające i studentów aktywistów, oceny uzyskiwane na egzaminach nie zawsze były zadawalające. Analizując przyczyny tego faktu Rada Wydziału wielokrotnie zwracała uwagę na złożoność problemu. Wpływało na to m.in. słabe przygotowanie kandydatów ze szkoły średniej, połączone często z neodpowiednio do uzdolnień obranym kierunkiem studiów. Znaczący wpływ miały również: nadmierne przeciążenie obowiązkowymi zajęciami, duże straty czasu na przejazdy i dojazdy do poszczególnych Zakładów oraz brak przerw między zakończeniem zajęć, a początkiem sesji egzaminacyjnych. Student przystępujący do egzaminu operował prawie wyłącznie wiadomościami zdobytymi w ciągu roku na wykładach i ćwiczeniach, nie mając czasu na ich powtórzenie i uporządkowanie. Ponadto czas do systematycznej nauki własnej był bardzo ograniczony. Okazało się więc, że obowiązująca studentów dyscyplina pracy miała i swoje ujemne strony, szczególnie w kształtowaniu ich samodzielności i odpowiedzialności za studia.

Wiele uwagi poświęciła Rada Wydziału sprawom rekrutacji. Zaznaczył się bowiem już od chwili upaństwowienia aptek to jest od 1951r. wyraźny spadek liczby zgłaszających się kandydatów na studia farmaceutyczne co

spowodowało, że egzamin wstępny zatracił rangę egzaminu konkursowego. Przyjmowano zbyt wielu kandydatów z wynikiem dostatecznym. Natomiast wolne miejsca uzupełniano osobami, które zdały egzamin na Wydział Lekarski, ale nie zostały przyjęte z powodu braku miejsc. Studenci ci często nie wiązali swych planów życiowych z farmacją, a pobyt na Wydziale traktowali jako chwilowy, do momentu uzyskania możliwości przejścia na Wydział Lekarski bądź inne studia. W roku akadem. 1956/57, celem zapobieżenia temu stanowi, władze Wydziału Farmaceutycznego zaprzestały udzielać zgody na przenoszenie się studentów na medycynę. Równocześnie Rada Wydziału podjęła decyzję o przyjmowaniu na studia farmaceutyczne tylko tych kandydatów, którzy złożyli podanie i zdali egzamin wstępny na Wydział Farmaceutyczny. Mimo wprowadzonych obostrzeń, obydwie problemy tj. mała liczba osób zgłaszających się na farmację i związana z tym konieczność uzupełniania wolnych miejsc kandydatami z medycyny były mniej lub bardziej aktualne i w następnych dziesięcioleciach działalności Wydziału.

Egzamin wstępny, w tamtych 50-tych latach, obejmował sprawdzian pisemny i ustny. Funkcję egzaminatorów pełnili samodzielni i pomocniczy pracownicy naukowcy. Oceniali oni prace pisemne i uczestniczyli w egzaminach ustnych. Egzaminacje ustne odbywały się wobec wszystkich członków komisji wydziałowej. Łączna ocena egzaminu pisemnego i ustnego była ostatecznym kryterium przy kwalifikowaniu kandydata. Brano również pod uwagę tzw. postawę moralno-społeczną kandydata. Z przebiegu egzaminów pisemnych i ustnych każdego kandydata sporządzano oddzielny protokół. Na podstawie uzyskanych wyników, wydziałowa komisja rekrutacyjna ustalała listę przyjętych osób i przedstawiała ją komisji uczelnianej do zatwierdzenia. Ponadto komisja wydziałowa rozpatrywała podania przyjętych kandydatów o przydzielenie stypendiów i miejsc w domach studenckich. Przy doborze kandydatów czyniono pewne ułatwienia dzieciom przodowników pracy, racjonalizatorów, robotników zatrudnionych w produkcji przemysłowej i rolnej, dzieciom nauczycieli oraz chłopów mało- i średniorolnych. Limit przyjmowanych kandydatów na I rok farmacji wahał się w granicach 100-140 osób.

Oprócz zagadnień dotyczących dyscypliny studiów, Rada Wydziału zajmowała się wieloma problemami związanymi z działalnością naukową i podnoszeniem kwalifikacji pomocniczych pracowników naukowo-dydaktycznych. Niektórzy z nich z powodu trudnych warunków bytowych podejmowali poza Wydziałem dodatkowe zatrudnienie zarobkowe, co niewątpliwie odbijało się niekorzystnie na wydajności ich pracy w Akademii Medycznej. Ze względu na wprowadzoną w roku akad. 1952/53 zmianę stopni nauko-

wych i związany z tym odmienny tryb ich nadawania, Rada Wydziału wielokrotnie omawiała te sprawy na zebraniach z pomocniczymi pracownikami naukowymi.

Nową formą kształcenia pracowników naukowych, wzorowaną na szkoleniu Związku Radzieckiego, były studia aspiranckie. Wprowadzono je u nas w roku 1952. Szkolenie osób objętych aspiranturą trwało przeciętnie dwa lata, ale w uzasadnionych okolicznościach mogło być przedłużone. Aspirant otrzymywał w tym czasie stypendium i korzystał z innych świadczeń przysługujących pracownikom uczelni. Oprócz wykonania pracy doświadczalnej w obranej dziedzinie wiedzy i złożenia egzaminu z określonej dyscypliny naukowej, aspiranta obowiązywało przeszkolenie z zakresu materializmu dialektycznego i historycznego oraz wykazania się biegłą znajomością dwóch języków obcych. Studia kończyły się obroną pracy i nadaniem stopnia kandydata nauk farmaceutycznych. Pod koniec lat 50-tych zniesiono aspiranturę i przywrócono ponownie stopień doktora farmacji.

W okresie pierwszych 10 lat (1950-1959) działalności Akademii Medycznej Rada Wydziału Farmaceutycznego nadała 14 osobom stopień doktora farmacji, a 10 osób otrzymało równorzędny stopień kandydata nauk. W tym czasie przeprowadzono przewody habilitacyjne dra Władysława Rusieckiego (1950), dra Józefa Wierzchowskiego (1951) i dr Florentyny Kudrzyckiej-Biełoszabskiej (1952). Trzech pracowników Wydziału uzyskało tytuł docenta drogą mianowania: dr Bogusław Borkowski – adiunkt Katedry Farmakognozji, późniejszy kierownik Zakładu Farmakognozji Akademii Medycznej w Poznaniu (1952-1962) i wicedyrektor, a następnie dyrektor Instytutu Leków (1962-1980); dr Stanisław Rolski – adiunkt Katedry Chemii Organicznej, po nominacji kierownik Katedry Chemii Farmaceutycznej; dr Halina Bronisz – adiunkt Katedry Badania Środków Spożywczych, od 1957r. docent przy katedrze Chemii Toksykologicznej i Sądowej.

Około roku 1955 w związku z zapowiedzią wprowadzenia 5-letnich studiów farmaceutycznych rozgorzała na nowo ogólnokrajowa dyskusja na temat programu nauczania i zadań stawianych farmaceutom. Do dyskusji włączyły się nie tylko wszystkie Wydziały Farmaceutyczne w kraju, ale również Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne i prasa fachowa. Powstały dwa obozy. Jeden, to zwolennicy studiów 5-letnich jednolitych w całym kraju, drugi natomiast opowiadał się za 3-letnimi studiami ogólnymi i dodatkowymi 2-letnimi studiami kierunkowymi ¹⁰.

Głęboko zaangażowanym w sprawę programu studiów farmaceutycznych, a tym samym i przyszłość farmacji, był prof. S. Krauze. To właśnie profesor S. Krauze nie tylko jako przedstawiciel Warszawskiego Wydziału Farma-

ceutycznego, ale przede wszystkim jako wieloletni prezes Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego i członek Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego, wielokrotnie i zdecydowanie wypowiadał się bądź to na zjazdach Naukowych PTFarm., bądź na forum innych zgromadzeń, za koniecznością ponownej reformy studiów, dzięki której zostałyby rozszerzone możliwości zawodowe farmaceutów. Wspierali go w tych dążeniach wszyscy członkowie Rady Wydziału, a szczególnie prof. S. Biniecki i prof. H. Bukowiecki.

W nawiązaniu do toczącej się dyskusji, Rada Wydziału już w roku akadem. 1955/56 wysłała do Ministerstwa Zdrowia memoriał z prośbą o ujednoczenie studiów farmaceutycznych i przedłużenie ich do 5 lat, sugerując przy tym, aby rok piąty był sprofilowany w czterech kierunkach z obowiązkiem wykonania pracy magisterskiej.

W 1957r. w Monitorze Polskim (Nr 11 poz. 269) ukazało się zarządzenie Ministerstwa Zdrowia przedłużające studia farmaceutyczne do 5 lat. Zarządzenie weszło w życie z dniem 1 października 1957r. Sekcja Medyczna Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego zatwierdziła godzinowy plan poszczególnych przedmiotów dla 4 lat studiów obowiązujących wszystkich słuchaczy. Program roku piątego uzgodniony został w późniejszym czasie z przedstawicielami wszystkich Wydziałów Farmaceutycznych. Studia kończyły się pracą magisterską, co według wypowiedzi prof. S. Krauzego opublikowanej w Farmacji Polskiej z roku 1957: „... wytrąca broń z ręki osób nieżyczliwych farmacji, które chciały obniżyć wartość naszego dotychczasowego dyplomu magisterskiego, podkreślając, że jest on zdobyty bez samodzielnej pracy magisterskiej. Ma ona specjalne znaczenie dla tych, którzy chcą się poświęcić pracy naukowej, ale napewno przyniesie korzyść każdemu zawodowcowi, zapoznając go z elementami pracy naukowej, zwracając mu uwagę na konieczność korzystania z literatury światowej i wzbudzając zainteresowanie nowymi zdobyczami nauki”¹¹).

W nowym programie studiów starano się uwzględnić wszystkie słuszne postulaty zgłoszone w dyskusji i uporządkować poszczególne przedmioty tak, aby jeden był podbudową drugiego. Ważną rolę w tzw. „umedyczeniu studiów farmaceutycznych” miały spełnić takie przedmioty podstawowe jak: fizjologia człowieka z podstawami anatomii (II rok), patologia (IV rok), parazytologia z elementami zoologii (I rok), farmakodynamika (V rok), chemia fizjologiczna (IV rok) i chemia kliniczna wprowadzona na V roku dla kierunku analitycznego. Ponadto zwiększono liczbę godzin wykładów i ćwiczeń z fizyki (I rok), co według założeń miało ułatwić studentom przyswojenie niektórych działów chemii fizycznej i analizy instrumentalnej (III rok). Obowiązkowym przedmiotem na I roku stała się matematyka. Przenie-

sienie mikrobiologii z drugiego na trzeci rok dawało słuchaczom możliwość lepszego zrozumienia zagadnień dotyczących ekologii, genetyki i fizjologii drobnoustrojów oraz zasad immunochemii. W wykładach z higieny (II rok) zalecano uwzględnić, w większym niż dotychczas stopniu, zasady żywienia i higieny otoczenia. Prowadzenie zajęć z botaniki farmaceutycznej na I i II roku (sem. II, III, IV) umożliwiało studentom odbycie wycieczek florystycznych i bezpośrednio przygotowywało ich do farmakognozji (rok III). Ważny przedmiot zawodowy – farmacja stosowana – został w nowym programie umieszczony na IV roku studiów. Obowiązującymi przedmiotami wykładanymi ponadto na IV roku wszystkim studentom farmacji były: technologia chemiczna środków leczniczych, chemia toksykologiczna i nauka o środkach spożywczych. Odpadła propedeutyka farmacji, pozostały natomiast historia farmacji (II rok) i ustawodawstwo (IV rok). Według nowego programu obowiązywały studentów w ciągu dwóch pierwszych lat lektoraty z języków obcych. Do obowiązujących zajęć zaliczono również szkolenie ogólnowojskowe i wojskowo-medyczne, natomiast wychowanie fizyczne było przedmiotem fakultatywnym. Po czwartym roku wszyscy studenci odbywali miesięczną praktykę w aptece.

Studenci piątego roku Warszawskiego Wydziału wybierać mogli jeden z następujących kierunków: apteczny (opiekun prof. W. Wiśniewski), technologiczny (opiekun prof. S. Biniecki), analityczny (opiekun prof. S. Krauze) i botaniczno-farmakologiczny (opiekun prof. J. Deryng). Warunkiem rozpoczęcia pracy dyplomowej było złożenie egzaminów z czterech lat studiów oraz wysłuchanie wykładów i odrobienie specjalistycznych ćwiczeń z obranego kierunku. Przedmioty wykładane na poszczególnych kierunkach dotyczyły następujących zagadnień: kierunek apteczny – technologia galenowa, przygotowanie iniekcji, farmacja stosowana, praktyka w aptecce; kierunek technologiczny – technologia nieorganiczna i organiczna, inżynieria chemiczna, technologia antybiotyków, technologia galenowa, rysunek techniczny; kierunek analityczny – analiza środków leczniczych, analiza instrumentalna, analiza kliniczna, nauka o środkach spożywczych II, chemia toksykologiczna i sądowa II; kierunek botaniczno-farmakognostyczny – ogólna i szczegółowa uprawa roślin leczniczych, genetyka i hodowla roślin, ochrona roślin leczniczych, fitochemia, zasady statystyki i doświadczalnictwa. Ostatni semestr V roku studiów został przeznaczony na pracę magisterską. Na jej wykonanie przewidziano 375 godzin (25 godzin x 15 tygodni). Pracę magisterską mogli wykonywać studenci we wszystkich Zakładach Katedr czynnych na Wydziale Farmaceutycznym. „Wprowadzenie tych prac – zdaniem prof. S. Binieckiego – ma duże znaczenie zarówno dla

absolwentów farmacji jak i dla nauk farmaceutycznych. Wykonujący pracę uczą się samodzielnego rozwiązywania postawionych przed nimi zagadnień, korzystając z piśmiennictwa naukowego i pomocy doświadczonych asystentów. Prace dyplomowe z drugiej strony stanowią cegiełki w rozwiązywaniu problemów naukowych, stawianych przez Zakłady”¹²⁾.

W dniu 2 października 1956r. Rada Wydziału dokonała wyboru nowych władz dziekańskich. Dziekanem został wybrany prof. W. Rusiecki a prodziekanem prof. H. Bukowiecki. Powierzone funkcje pełnili od 1 stycznia 1957r. do końca roku akademickiego 1959/60. Za tego dziekanatu rozpoczęto realizację nowego pięcioletniego programu studiów farmaceutycznych.

W okresie kadencji dziekańskiej profesor W. Rusieckiego została kreowana Katedra i Zakład Farmakodynamiki, a jej kierownictwo powierzono (01.01.1960r.) doc. (od 1961r. prof. nzw., od 1975 prof. zw.) dr farm. dr med. Józefowi Jeskemu. Działalność dydaktyczna i naukowa utworzonej Katedry napotykała jednak na duże trudności wynikające ze złych warunków lokalowych. Zajmowała ona dwa pokoje przy ul. Oczki 3 o łącznej powierzchni ok. 43 m², należące do Zakładu Chemii Farmaceutycznej. Nie posiadała również zwierzętarni. Z tego względu zajęcia dla studentów, w liczbie około 100-130 osób, odbywały się w małych grupach (12-15 studentów), co powodowało duże obciążenie dydaktyczne asystentów. Kierownik Katedry, szukając możliwości poprawy warunków pracy, nawiązał kontakt z Tarchomińskimi Zakładami Farmaceutycznymi. Dzięki uprzejmości i życzliwości dyrekcji możliwe było więc wykonywanie, w dobrze wyposażonym laboratorium farmakologicznym tych Zakładów, prac doświadczalnych, głównie magisterskich i doktorskich.

Drugą jednostką dydaktyczno-naukową utworzoną za dziekanatu prof. W. Rusieckiego była Katedra i Zakład Biochemii (01.08.1960). Powołanie odrębnego Zakładu Biochemii uwolniło Wydział Farmaceutyczny od konieczności zlecania wykładów z chemii fizjologicznej (biochemii) pracownikom naukowo-dydaktycznym Katedry Chemii Fizjologicznej istniejącej przy Wydziale Lekarskim. Organizatorem i pierwszym kierownikiem utworzonej Katedry był prof. dr med. Wiesław Tysarowski. Katedra zajmowała cztery pomieszczenia o powierzchni 75 m² na terenie Zakładu Biochemii Instytutu Gruźlicy, przy ul. Płockiej 26. W 1963 r. Zakład adaptował dawną pracownię izotopową Instytutu Gruźlicy na salę ćwiczeniową dla studentów farmacji. Poprzednio do roku akad. 1963/64 ćwiczenia z biochemii prowadzono w pracowniach Zakładu Chemii Farmaceutycznej. W związku z objęciem przez prof. W. Tysarowskiego pracy w W.H.O. w Kopenhadze,

obowiązki Kierownika Katedry pełniła w latach 1965-1970 doc. dr hab. Stefania Drabarek.

Niepowetowaną stratą dla Wydziału była śmierć zastępcy profesora dr Walerii Janczak, kierownika Katedry i Zakładu Chemii Nieorganicznej i Analitycznej (08.06.1959r.). Odeszła w pełni sił, w wieku 56 lat. Choroba, z którą przez długi okres czasu dzielnie walczyła, okazała się silniejsza. Pogrzeb dr W.Janczak na Cmentarzu Bródnowskim (kw. 61-H) był wielką spontaniczną manifestacją młodzieży akademickiej i wszystkich byłych Jej uczniów.

Wydział Farmaceutyczny stracił w osobie dr W. Janczak wybitnego pedagoga, nauczającego nie tylko analizy chemicznej, ale także sumiennej pracy. Była bowiem człowiekiem o ogromnym poczuciu sprawiedliwości, nie znosiła cwaniactwa, ceniła pracowitość, solidność i prawdomówność. Nieprzeciętne zdolności dydaktyczne i umiejętność niezwykle jasnego przekazywania wiedzy sprawiały, że wykłady dr W. Janczak cieszyły się ogromnym powodzeniem i gromadziły zwykle liczne grono słuchaczy. Wykłady rozpoczynała zawsze od podstaw, wprowadzając powoli słuchaczy w coraz to bardziej zawile problemy chemii analitycznej, jakościowej i ilościowej. Jej sformułowania były tak proste i zrozumiałe, że utrwały się w pamięci na długie lata. Jako wieloletni prodziekan dowiodła szczególnych zdolności organizacyjnych, pracowitości i wielkiego taktu.

Dr W.Janczak była postacią o której opowiadano wiele anegdot, najczęściej prawdziwych, a Jej sylwetkę, mimo upływu lat, pamiętają doskonale starsze roczniki powojennych absolwentów Warszawskiego Wydziału Farmaceutycznego. Dr Anna Pietura – adiunkt Zakładu Farmacji Stosowanej – tak opisuje w swoich wspomnieniach jedną z wielu zabawnych historii związanych z osobą dr W. Janczak: „*Wielka mitośniczka zwierząt hodowała dwa spaniele, którym przypisywała niezwykłą inteligencję. Zbierała z ulicy porzucone psy i koty, które później umieszczała u swoich znajomych oraz asystentów, kontrolując okresowo czy są właściwie traktowane. Znalazła kiedyś wyrzuconą z gniazda kawkę, którą zatrzymała u siebie. Kawka była bardzo przywiązana do swojej właścicielki i najczęściej siedziała na jej ramieniu, także w trakcie kolokwium i egzaminów. W latach późniejszych, gdy Zakład mieścił się już w budynku przy ul. Przemysłowej 25 i dr W. Janczak – wówczas już zastępca profesora – miała własny gabinet, kawka w nim królowała. Ptaszysko już się trochę podstarzało, więc bywało złośliwe i dokuczało studentom dziobiąc ich w nogi pod stołem. Oczywiście nikt nie protestował przeciw tym szykanom, gdyż sympatia dr Janczak do kawki była powszechnie znana i obawiano się, że niewłaściwe potraktowanie*

ptaka może rzutować na wynik egzaminu. Oczywiście nie było to prawdą. Nigdy nie zdarzyło się by student był złośliwie potraktowany, ale też nie było taryfy ulgowej”¹³⁾.

W latach akademickich 1960/61 i 1961/62 dziekanem był prof. dr Jakub Deryng. Wspierał go w tej pracy prodziekan prof. dr Władysław Wiśniewski. Za rządów dziekana J. Derynga obsadzono Katedrę Chemii Nieorganicznej i Analitycznej. Na jej kierownika powołano w dniu 1 kwietnia 1961r. docenta (od 1964r. profesora nzw., a od 1976r. profesora zw.) dr chem. Jerzego Chodkowskiego.

W 1961r. przeszła na emeryturę Maria Zalička, wieloletnia (35 lat pracy) i zasłużona kierowniczka sekretariatu Dziekana Wydziału Farmaceutycznego (zmarła 01.09.1969r.). Jej następczynią została Barbara Byskiniewicz.

Realizowanie pięcioletniego programu kształcenia farmaceutów wiązało się z koniecznością zlecenia niektórych wykładów i ćwiczeń, zwłaszcza specjalistycznych prowadzonych na roku V, pracownikom spoza Wydziału bądź nawet z innych Uczelni. Wyszukanie odpowiednich specjalistów i zaproponowanie im współpracy z Wydziałem było trudnym zadaniem i wymagało dużej rozważności ze strony władz dziekańskich. Do grona współpracowników, którym Wydział powierzył prowadzenie zajęć zleconych należeli: prof. dr Halina Bojarska Dahligowa (technologia chemiczna ogólna), doc. dr Henryk Całus (chemia fizyczna), mgr inż. Stefan Gil (rysunek techniczny), doc. dr Jan Grączewski (fizyka), dr Wincenty Kamiński (anatomia, fizjologia i patologia, ćwiczenia z fizjologii, kurs pierwszej pomocy), st. kustosz, dyplomowany mgr Samuel Klarreich (przysposobienie biblioteczne), prof. dr Józef Kochman (ochrona roślin leczniczych), mgr Felicjan Miller (historia farmacji z deontologią), dr inż. Jerzy Roszak i dr inż. Stanisław Wroński (podstawy inżynierii chemicznej), mgr Wiktor Śniegucki (organizacja i zasady służby farmaceutycznej), doc. dr Tadeusz Traczyk (matematyka), dr Leokadia Ubysz-Borucka (metody doświadczalnictwa i oceny statystycznej).

Po wyszkoleniu według 5-letniego programu studiów, trzech roczników magistrów farmacji okazało się, że plan nauczania przeciążał słuchaczy nadmiernymi zajęciami. Wielu z nich o przeciętnej pilności i zdolnościach, nie było w stanie przyswoić podanej im wiedzy w wyznaczonym terminie. Ponadto nierównomierny godzinowy rozkład zajęć na poszczególnych latach, na który zwracał uwagę prof. H. Bukowiecki¹⁴⁾ oraz nieracjonalne zaplanowanie przedmiotów i egzaminów, czyniło w wielu przypadkach sesję egzaminacyjną bardzo trudną. Nic więc dziwnego, że niejednokrotnie egzaminy dyplomowe i obrony prac magisterskich odbywały się w terminach znacznie późniejszych niż przewidywał to program studiów.

Fakty te niepokoiły władze resortu, pracowników naukowych Wydziałów Farmaceutycznych i zawod. Podjęto więc na nowo dyskusję na temat reformy programu nauczania pięcioletnich studiów pod kątem ich uprakovaczenia i zwiększenia sprawności dydaktycznej. W wyniku tej dyskusji Minister Zdrowia i Opieki Społecznej zarządzeniem z dnia 17 maja 1962r. zatwierdził nowy program studiów na Wydziałach Farmaceutycznych¹⁵⁾. Z uwagi na konieczność dokonania zmian organizacyjnych na Wydziałach, wszedł on w życie w roku akademickim 1963/64. Natomiast w roku akademickim 1962/63 obowiązywał przejściowy plan nauczania.

W zmienionym programie utrzymano dyscypliny naukowe tradycyjnie i życiowo związane z farmacją. Większą uwagę zwrócono na politechnizację studiów przez zwiększenie ilości godzin praktyki we wzorcowych aptekach i innych zakładach pracy. Jednocześnie zmniejszono ogólną ilość godzin nauczania do 34 godzin tygodniowo, wobec 40 obowiązujących w poprzednim programie. Możliwe to było dzięki włączeniu niektórych pomocniczych przedmiotów do dyscyplin głównych np. chemię analityczną włączono do chemii nieorganicznej, a technologię galenową na kierunku aptecznym połączono z farmacją stosowaną. Najwięcej zmian wprowadzono w programie kierunków na V roku. Drobne, specjalistyczne przedmioty zgrupowano w dyscypliny podstawowe, charakterystyczne dla danego kierunku. Zwiększono ilość godzin praktyki aptecznej, wprowadzono praktykę w zakładach przemysłu farmaceutycznego, zielarskiego i w laboratoriach analitycznych. Na wszystkich latach racjonalniej rozłożono egzaminy. Zmieniono nazwę nauki o środkach spożywczych na bromatologię. Radom Wydziałów pozostawiono pewne uprawnienia do ewentualnych przesunięć godzin wykładów, ćwiczeń i egzaminów na poszczególnych latach, pod warunkiem, że nie spowoduje to dodatkowego obciążenia studentów.

Niewątpliwym krokiem naprzód w poszukiwaniu optymalnego systemu doboru kandydatów na studia medyczne, w tym także na farmację, było wprowadzenie w 1965r. jednolitych dla wszystkich Akademii Medycznych zasad egzaminu wstępnego. Miały one na celu obiektywizację ocen, wybór najbardziej wartościowej młodzieży, poprawienie składu socjalnego studentów oraz wprowadzenie elementów konkursu w przyjęciu na uczelnię. Najważniejszymi zmianami było zastosowanie punktowego systemu oceny egzaminów (z biologii, chemii, fizyki – przy czym dwa ostatnie składano łącznie) i języka obcego. Odrębnie punktowano dodatkowe kryteria kwalifikacyjne, w których brano pod uwagę postępy kandydatów w szkole średniej za okres dwóch klas przedmaturalnych, opinię wystawioną przez szkolną komisję rekrutacyjną, ocenę przebiegu ewentualnej rozmowy kandydata z wydziałową

komisją rekrutacyjną, staż pracy w zakładach służby zdrowia oraz pochodzenie społeczne, preferując młodzież ze środowiska robotniczego i chłopskiego. Istotną zmianą było również przyjęcie zasady anonimowości egzaminów, polegającej na tym, że do momentu ostatecznego wystawienia ocen (po przeliczeniu wartości punktowych) autorzy prac nie byli znani członkom komisji.

Dalsze usprawnienia systemu rekrutacji doprowadziły do wprowadzenia w 1973r. testowej formy anonimowego egzaminu wstępnego z zastosowaniem elektronicznej techniki obliczeniowej. Była to zupełna nowość w całym systemie szkolnictwa wyższego w Polsce, pozwalająca ocenić kandydatów w sposób obiektywny i porównywalny w skali całego kraju. Testowa forma egzaminu (test wielokrotnego wyboru z czterema dystraktorami), mimo wielu obiekcji przed jej wprowadzeniem, została pozytywnie oceniona przez komisje rekrutacyjne i kandydatów, a także uzyskała korzystną ocenę prasy.

Zdarzająca się w niektórych latach mała liczba kandydatów na studia farmaceutyczne i do tego jeszcze słabo przygotowanych uniemożliwiała w lipcowym terminie rekrutacyjnym wypełnienie limitu miejsc (ok. 160-180 miejsc). Powodowało to konieczność powrócenia do praktyki wypełniania wolnych miejsc kandydatami z Wydziału Lekarskiego.

Wzmoczone zainteresowanie pomocniczych pracowników naukowo-dydaktycznych Wydziału jak i farmaceutów pracujących w innych instytucjach możliwością uzyskania wyższych stopni naukowych, sprawiły, że lata sześćdziesiąte charakteryzowały się znacznym wzrostem liczby nadanych przez Radę Wydziału stopni doktora nauk farmaceutycznych i przeprowadzonych habilitacji. Istotnym czynnikiem mobilizującym asystentów i adiunktów do doktoryzowania się bądź habilitacji była ustawa dotycząca okresowej oceny nauczycieli akademickich, której podlegali oni przez czas swojej działalności na Wydziale.

W latach 1960-1969 stopień doktora nauk farmaceutycznych uzyskało na Warszawskim Wydziale Farmaceutycznym około 100 osób. W grupie promowanych doktorów byli zarówno pracownicy Wydziału jak i osoby spoza uczelni. W tym samym czasie Rada Wydziału przeprowadziła 30 przewodów habilitacyjnych: Henryk Młodecki (1961), Stanisław Büchner(1961), Rafał Adamski (1961), Leszek Rylski (1962), Paweł Nantka-Namirski (1962), Feliks Kaczmarek (1963), Władysław Kasiński (1963), Zdzisław Kowalewski (1963), Bożena Pasich (1963), Kazimierz Laskowski (1963), Eugeniusz Muszyński (1963), Witold Wieniawski (1964), Irena Zawadowska (1965), Władysław Dobrzański (1965), Stanisław Gill (1965), Stanisław Kurzepa (1965), Maria Moll (1966), Edmund Szyszko (1967), Piotr Gorecki (1967), Hen-

ryk Broda (1967), Henryk Ludwicki (1967), Halina Strzelecka (1967), Jerzy Luba (1967), Lech Piekarski (1967), Lech Przyborowski (1968), Mirosława Goleniewska-Furmanowa (1968), Janina Majcherczyk (1968), Zofia Wójcik (1969), Teodor Zawadowski (1969). Większość habilitantów rekrutowała się z innych Wydziałów Farmaceutycznych bądź instytutów naukowych, działających na terenie kraju.

W świetle wzrastających zadań stawianych polskiej nauce, w tym także naukom farmaceutycznym, ważną rolę spełniały studia doktoranckie. Były one zorganizowaną formą kształcenia osób przygotowujących rozprawy doktorskie i miały na celu przyspieszenie uzyskiwania stopni naukowych przez młodych pracowników naukowo-dydaktycznych.

Studia doktoranckie w Akademiach Medycznych wprowadzone zostały w roku akadem. 1961/62. Jednocześnie Minister Zdrowia i Opieki Społecznej ustalił wykaz dyscyplin farmaceutycznych na poszczególnych Wydziałach, w zakresie których mogły być prowadzone studia doktoranckie (pismo Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej NN-572-5/2-C/61 z dnia 20 listopada 1961r.). Wydziałowi Warszawskiemu przyznano początkowo szkolenie doktorantów z chemii farmaceutycznej i nauki o środkach spożywczych, rozszerzając później te możliwości na inne dyscypliny np. technologię chemiczną środków leczniczych.

W latach 1962-1967 studia doktoranckie trwały 4 lata. Doktorant otrzymywał w tym czasie stypendium i korzystał z uprawnień przysługujących pomocniczemu pracownikom naukowo-dydaktycznym Uczelni.

Rozporządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 15.02.1968r. (Dz. U. Nr 6, 25.03.1968r. poz. 38) zmieniło częściowo obowiązujące przepisy i wprowadziło nowe zasady regulujące tok odbywania studiów doktoranckich, m.in. skrócono okres szkolenia do lat 3.

Jeszcze przed ukazaniem się tego rozporządzenia (11.03.1965r.) Akademia Medyczna w Warszawie opracowała szczegółowy regulamin studiów doktoranckich, obowiązujący słuchaczy Wydziału Lekarskiego i Farmaceutycznego¹⁶). Zgodnie z regulaminem nabór kandydatów odbywał się drogą egzaminów kwalifikacyjnych składanych przed Komisją powołaną przez Rektora. Doktorantów obowiązywało w czasie studiów przygotowanie pod kierunkiem promotora rozprawy doktorskiej, odrobienie seminariów z filozofii, pedagogiki i dwu języków obcych oraz aktywne uczestnictwo w prowadzeniu ćwiczeń i seminariów ze studentami. Przy ubieganiu się o stopień doktora farmacji należało jeszcze, w celu pogłębienia wiadomości naukowych, odbyć staż z wybranych tematów w następujących dyscyplinach: farmakologia, biochemia, chemia leków, technologia postaci leków. Studia

doktoranckie wg regulaminu kończyły się przyjęciem i obroną pracy doktorskiej. W praktyce jednak obrona pracy doktorskiej odbywała się z wielu względów w terminie późniejszym.

Mimo kontrowersyjnych niekiedy opinii na temat kształcenia młodej kadry naukowej systemem studiów doktoranckich były one, z bardziej lub mniej korzystnymi zmianami organizacyjnymi, kontynuowane na Wydziale Farmaceutycznym Akademii Medycznej w Warszawie aż do początku lat osiemdziesiątych. W tym 20-letnim (1961-1981) okresie studia doktoranckie odbyło 102 osoby. Opiekę nad studiami sprawowała doc. dr hab. Bożenna Gutkowska.

W roku akademickim 1962/63 ponownie, po kilkuletniej przerwie został dziekanem prof. S. Rolski. Na stanowisko prodziekana wybrano docenta (od 1964r. profesora) dr J.Chodkowskiego. Obydwaj pozostawali na tych stanowiskach do roku akad. 1964/65 włącznie.

Bezprecedensowym faktem w dziejach akademickiego nauczania medycyny i farmacji w Warszawie był, dokonany w dniu 31 maja 1965r., wybór profesora farmacji S. Rolskiego na prorektora Warszawskiej Akademii Medycznej. Funkcję tę pełnił do 1968r.

Dziekanem kolejnej kadencji przypadającej na lata akademickie 1965/66 – 1968/69 był prof. dr S.Biniecki. Prodziekanem pozostał nadal profesor J. Chodkowski.

W okresie ich dziekaństwa założono fundamenty pod dwa (z projektowanych trzech) budynki na Polu Mokotowskim, przeznaczone na siedzibę Wydziału Farmaceutycznego. Zapowiedź rozpoczęcia tej niezmiernie ważnej inwestycji została zasygnalizowana przez Rektora Akademii Medycznej prof. Bolesława Górnickiego, w przemówieniu inauguracyjnym roku akadem. 1964/65: „Dzięki stałej życzliwości – mówił Rektor – i opiece władz państwowych i partyjnych, będziemy mogli już w roku bieżącym rozpocząć budowę pierwszych obiektów na Polu Mokotowskim”¹⁷). Budowę trzeciego gmachu rozpoczęto w jesieni 1970r. Powstała więc nadzieja, że Wydział wydostanie się wreszcie z ciasnoty, uniemożliwiającej powstanie i rozwój nowoczesnych pracowni badawczych i dydaktycznych.

Realizacja planów budowlanych na Polu Mokotowskim zbiegała się w czasie z innym wydarzeniem historycznym, a mianowicie 40-leciem istnienia Wydziału Farmaceutycznego w Warszawie. Uroczystość poświęcona temu jubileuszowi, przypadającemu w 1966r. została przesunięta na rok następny i odbyła się 21 stycznia 1967r. za rządów J.M. Rektora prof. Bolesława Górnickiego, prorektorów prof. Piotra Kubikowskiego, prof. Jana Raczyńskiego, prof. Stanisława Rolskiego oraz dziekana Wydziału Farmaceutycz-

nego prof. Stanisława Binięckiego i prodziekana prof. Jerzego Chodkowskiego. Opis uroczystości oraz dzieje Wydziału i poszczególnych Katedr drukowała *Farmacja Polska* (t.22, nr 11 str. 802-869, 1966; t. 23, nr 3 str. 187-200, 1967r.).

W połowie lat sześćdziesiątych zaszły pewne zmiany w gronie osób pełniących funkcję Kierowników Katedr. Po wyjeździe w 1964r. prof. R. Pakuły za granicę, Kierownikiem Katedry Mikrobiologii i Higieny mianowano dotychczasowego docenta (od 1972r. profesora nzw., a od 1983r. profesora zw.) dr farm. Władysława Tomasza Dobrzańskiego. Natomiast w 1967r. przeszedł na emeryturę wieloletni Kierownik Katedry Farmakognozji prof. dr J. Deryng. Następczynią profesora na stanowisku Kierownika Katedry Farmakognozji została najbliższa jego współpracowniczka i wychowanka doc. (od 1974r. profesor nzw.) dr farm. Halina Strzelecka.

Nieco wcześniej, bo w końcu 1964r. zrezygnował z pracy w Zakładzie Farmakognozji wieloletni nauczyciel akademicki doc. dr hab. farm. Stanisław Büchner. Studia farmaceutyczne doc. S. Büchner odbył na Uniwersytecie Warszawskim. Pracę naukową rozpoczął w 1938r. jako asystent Katedry Farmakognozji i Botaniki Lekarskiej UW. Po wyzwoleniu powrócił do pracy w Katedrze Botaniki Farmaceutycznej, przenosząc się w 1946r. do Katedry Farmakognozji. Stopień doktora farmacji uzyskał w 1951r.

W 1954r. został powołany na Kierownika Katedry Farmakognozji Akademii Medycznej w Lublinie, otrzymując jednocześnie tytuł zastępcy profesora. Po trzech latach zrezygnował z tego stanowiska i powrócił na etat adiunkta do Katedry Farmakognozji Akademii Medycznej w Warszawie. Tu na zlecenie Rady Wydziału Farmaceutycznego prowadził zajęcia dla studentów V roku (kierunek zielarski) z oceny wartości roślinnych surowców leczniczych i produkcji leków naturalnych. Po habilitacji przeprowadzonej w 1961r., objął stanowisko docenta. W 1964r. opuścił Polskę i osiadł w Szwajcarii. Zmarł tragicznie w 1978r.

Prof. dr J. Deryng (fot.1) przez 23 lata kierował Zakładem Farmakognozji i Ogrodem Farmakognostycznym. Z wykształcenia był rolnikiem i farmaceutą, należał do grona współpracowników prof. Kazimierza Bassalika. W 1926r. przyjął propozycję dziekana nowo kreowanego Wydziału Farmaceutycznego UW – prof. W. Mazurkiewicza i podjął pracę w Katedrze Farmakognozji i Botaniki Lekarskiej jako inspektor Ogrodu Farmakognostycznego. Na stanowisku tym pozostał do wybuchu wojny. Doktoryzował się w 1939r. Podczas działań wojennych został ciężko ranny. Po zaleczeniu ran, mimo nienajlepszego stanu zdrowia, włączył się do tajnego nauczania prowadzonego na Wydziale Farmaceutycznym. W styczniu 1945r. jako je-

den z pierwszych zgłosił się do pracy na Wydziale i rozpoczął odbudowę Ogrodu Farmakognostycznego, całkowicie zdezastowanego przez okupanta oraz zajął się organizacją i urządzaniem Zakładu Farmakognozji, którego został kierownikiem w 1946r. (po habilitacji). W 1947r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego, a w 1963r. uzyskał tytuł profesora zwyczajnego. Po przejściu na emeryturę utrzymywał nadal, aż do ostatnich chwil swego życia, aktywny kontakt z Zakładem i swoimi współpracownikami. W 1976r. obchodził podwójny jubileusz 50-lecia pracy naukowej i 80-tej rocznicy urodzin. Z tej okazji odbyło się 30 września 1976r. w obecności współpracowników i wychowanków Profesora, uroczyste spotkanie władz Uczelni i przedstawicieli Wydziału z dostojnym Jubilatem.

Przybyły na uroczystość Rektor Akademii Medycznej prof. dr Szczepan Leszek Zgliczyński, wręczył Profesorowi Pamiątkowy Medal Akademii Medycznej oraz złożył w imieniu własnym i władz Uczelni, gorące podziękowania za długoletnią ofiarną pracę dla dobra Wydziału, rozwoju nauk farmaceutycznych i trud włożony w wychowanie młodzieży. Profesor J.Deryng zmarł 9 marca 1980 roku i pochowany został na Cmentarzu Bródnowskim (kw. 71- A).

O tym, czego dokonał prof. J. Deryng w czasie wielu lat pracy na Wydziale, mówiono już i pisano wielokrotnie. Należy tutaj wspomnieć, że pod jego opieką habilitowało się 7 osób, w tym trzy z grona współpracowników. Był promotorem 20 prac doktorskich. W latach 1960-1962 pełnił funkcję dziekana. Był długoletnim przedstawicielem Rady Wydziału do Senatu, przewodniczącym Podkomisji Farmakognostycznej Komisji Farmakopei Polskiej, przewodniczącym Państwowej Komisji Oceny Odmian Roślin Leczniczych, członkiem Rad Naukowych wielu Instytutów. Skonstruowany przez prof. J. Derynga aparat do oznaczania zawartości olejków w surowcach roślinnych został wprowadzony do trzeciego i czwartego wydania Farmakopei Polskiej; stosują go w pracy również liczne laboratoria kontrolne i studenci na ćwiczeniach.

Prof. J. Deryng jest autorem „Atlasu sproszkowanych surowców leczniczych”, na którym wzorowali się liczni zagraniczni autorzy.

W uznaniu zasług w dziedzinie kształcenia kadr i rozwoju nauk farmaceutycznych prof. J. Deryng odznaczony został Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem X-lecia PRL oraz odznaką „Za wzorową pracę w służbie zdrowia”.

Ale spoza tych cyfr i faktów nie zawsze widać było człowieka jakim był na codzień, ani klimatu jaki stworzył wokół siebie. „Coś, co uderzało w pierwszym zetknięciu z Profesorem – wspomina H. Strzelecka – to pełna

Fot.1 Prof. Jakub Deryng podczas wykładu

godności postawa, badawcze, bardzo bystre spojrzenie ciemnych oczu oraz elegancja i niezwykła dbałość o własny wygląd. Profesor był nie tylko z wykształcenia ale i z zamiłowania rolnikiem i biologiem, o wielkich zainteresowaniach humanistycznych. Kochał książki, których ogromnie dużo posiadał w zbiorach własnych. W Jego wykładach dominowały zawsze akcenty humanizmu. Znajomość kilku języków obcych umożliwiała mu szerokie korzystanie ze światowej literatury. W dobrej znajomości łaciny i greki widoczny był wpływ gimnazjum Św.Katarzyny w Petersburgu, do którego uczęszczał. Toteż studenci, którzy słuchali Jego wykładów, często dowiadywali się o źródłach nazw stosowanych dziś w fitochemicznej terminologii naukowej. Profesor kochał przyrodę, umiał ją obserwować i przepięknie o niej mówić. Widział w roślinie nie tylko gatunek, który dostarcza leku, ale żywą istotę. I taki sugestywny, ogromnie barwny obraz starał się swym słuchaczom przekazać. W jego interpretacji tworzenie przez roślinę pąków na zimę brzmiało, jak fantastyczna opowieść, w której drzewo przyrównane było do troskliwej matki ubierającej swe dziecko na mroźną zimową pogodę¹⁸⁾.

Prof. J. Deryng bardzo cenił i pielęgnował zwyczaj akademickie, przywiązując ogromne znaczenie do form i umiejętności właściwego zachowania. Jak niosła wieść wśród studentów, niejednokrotnie sprawdzona, lubił kolor niebieski. Toteż korzystały z tego studentki, ubierając się na egzamin w ulubionej tonacji profesora. Mówił często, że chce, aby Zakład był dla jego asystentów drugim domem, azylem spokoju i bezpieczeństwa. Stwarzał atmosferę w której wszyscy pracownicy Zakładu czuli się jak jedna wielka rodzina. Był dla nas współpracowników i wychowanków (autor niniejszego opracowania należał do ich grona) nie tylko nauczycielem, który przekazywał swą wiedzę, uczył pracować i współpracować, uczył patriotyzmu i poszanowania dla najgłębszych wartości moralnych, ale był przede wszystkim naszym „TATĄ DERYNGIEM”.

Drugie dziesięciolecie działalności Wydziału w strukturze Akademii Medycznej kończyło się, podobnie jak i poprzednie, kilkoma ważnymi dla dalszego kształcenia farmaceutów wydarzeniami.

W 1968r. prof. Jan Świdorski, z powodu licznych obowiązków na Wydziale Chemii Uniwersytetu Warszawskiego i dyrektyw władz nadrzędnych musiał zrezygnować z kierownictwa Katedry Chemii Organicznej Wydziału Farmaceutycznego AM. Po odejściu prof. J. Świdorskiego funkcję p.o. kierownika Katedry pełniła dr hab. Irena Zawadowska. W 1970r. na kierownika Katedry został powołany doc. (od 1973r. prof. nzw.) dr chem. Jerzy Woliński, uprzednio zatrudniony w Zakładzie Chemii Organicznej Politechniki Warszawskiej. Prof. dr J. Świdorski kierował Katedrą Chemii Or-

ganicznej na Wydziale Farmaceutycznym 21 lat. Wychował w tym czasie wielu młodych pracowników naukowych, będąc m. in. promotorem 9 doktoratów i opiekunem 3 przewodów habilitacyjnych. Należał do grona założycieli Wydziału Chemii w Uniwersytecie Warszawskim, gdzie od 1953r. aż do przejścia na emeryturę (1975r.), kierował Zakładem Chemii Organicznej. Dzielił umiejętnie swój czas nie tylko na kierowanie dwoma Zakładami Chemii Organicznej ale jednocześnie sprawował odpowiedzialne stanowiska na Wydziałach obu uczelni. Przez 6 lat pełnił funkcję prodziekana Wydziału Farmaceutycznego, a po śmierci prof. B. Olszewskiego (1952r.) objął stanowisko dziekana. Był także wieloletnim dziekanem Wydziału Chemii UW i prorektorem ds. nauki tej uczelni, a ponadto doradcą naukowym i członkiem Rady Naukowej przy Ministrze Zdrowia i Opieki Społecznej. Uczestniczył także w pracach Rady Naukowej Instytutu Leków i Instytutu Farmaceutycznego.

Prof. J. Świdorski był doskonałym dydaktykiem i wspaniałym przyjacielem swoich młodszych współpracowników i wychowanków. Do końca życia nie opuszczała go pasja twórczego działania w ukojonej chemii organicznej i w tym – jak wspominają jego najbliżsi współpracownicy – odnajdywał swój sens istnienia. Za wieloletnią pracę naukowo-dydaktyczną i organizacyjną został odznaczony m. in. Krzyżem Komandorskim i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski oraz odznaką zasłużonego nauczyciela PRL. Zmarł 7 lutego 1988r. Pogrzeb odbył się w Warszawie na Cmentarzu Ewangelicko-Reformowanym.

W 1969r. zrezygnował również z pracy na Wydziale i wyjechał za granicę prof. S. Rolski, wieloletni Kierownik Katedry i Zakładu Chemii Farmaceutycznej. Kierownictwo Katedry po profesorze S. Rolskim objął dotychczasowy adiunkt doc. dr farm. Wincenty Kwapiszewski, który habilitował się w 1974r., a w 1983r. został mianowany profesorem.

Zarządzeniem Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 marca 1969r. wprowadzone zostały po raz pierwszy we wszystkich szkołach wyższych praktyki robotnicze, stanowiące część programu dydaktyczno-wychowawczego. Zarządzenie to stanowiło zdaniem ówczesnych władz resortu praktyczną realizację hasła, wychowania młodzieży przez pracę, zawartego w uchwale V Zjazdu PZPR. Natomiast w odczuciu studentów odrabianie wakacyjnych praktyk robotniczych odebrane zostało jako „przymusowa nagroda” ufundowana przez władze polityczne za wydarzenia marcowe 1968r. Dodać należy, że środowisko studenckie nigdy nie zaakceptowało zarządzenia o praktykach robotniczych, czego wyrazem były wysuwane wielokrotnie, zwłaszcza w latach osiemdziesiątych, postulaty zniesienia tego typu

obowiązkowych zajęć.

Zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej obowiązkowymi praktykami w 1969r. zostali objęci studenci I, II i III roku Wydziału Farmaceutycznego oraz wszyscy przyjęci na studia (tzw. kurs „0”). Pierwzoplanowym zadaniem Rektorskiej Komisji ds. Robotniczych Praktyk Studenckich, której przewodniczył doc. dr farm. Zdzisław Zakrzewski¹⁹⁾, było zaplanowanie odpowiednich miejsc pracy, zwłaszcza dla studentek stanowiących około 75% ogólnej liczby osób, objętych na Wydziale Farmaceutycznym obowiązkiem odrobienia miesięcznej praktyki robotniczej. W przygotowaniu praktyk i ich organizacji Komisja ściśle współpracowała z KW PZPR, Komitetem Uczelnianym Partii, Stołeczną Komendą OHP, Komitetem Płacy i Pracy oraz organizacjami studenckimi ZMS, ZMW i ZSP. Zgodnie z planem Stołecznej OHP (Ochotnicze Hufce Pracy) głównym terenem praktyk robotniczych dla studentów farmacji były państwowe gospodarstwa rolne (PGR) i nadleśnictwa znajdujące się na obszarze województwa zielonogórskiego oraz PGR i Nadleśnictwo Zimna Woda w woj. olsztyńskim (łącznie około 450 miejsc pracy). Studenci podzieleni zostali na 20-25 osobowe grupy. Każda z tych grup miała swojego opiekuna i komendanta. Opiekunami byli pracownicy naukowo-dydaktyczni Wydziału, wytypowani przez Rektorską Komisję do spraw Praktyk Robotniczych. Funkcję komendantów pełnili najczęściej studenci lat starszych, w większości aktywiści ZMS, ZMW i ZSP. Koordynatorem wszystkich grup studenckich odbywających praktyki w woj. zielonogórskim była mgr Helena Makulska – asystent Zakładu Farmakodynamiki. Niewielkie grupy studentów (15-20 osób) odrabiałały praktykę w Tarchomińskich Zakładach Farmaceutycznych oraz na terenie Ogrodu Farmakognostycznego Akademii Medycznej w Warszawie.

Według sprawozdania Komisji Uczelnianej przebieg praktyk i realizacja założeń zawartych w rozporządzeniach ministerialnych wykonane zostały przez studentów Wydziału Farmaceutycznego w stopniu zadawalającym. Było to wynikiem właściwej organizacji praktyk, ich w miarę sprawnego przebiegu, a przede wszystkim, właściwej postawy młodzieży, opiekunów i komendantów hufców pracy. Studenci doskonale godzili pracę z wypoczynkiem i rozrywką, a wszystkie trudności i niedociągnięcia przyjmowali pogodnie i z humorem. Oprócz przewidzianych programem prelekcji i dyskusji z udziałem pracowników Katedry Filozofii i Studium Nauk Politycznych odbywały się dodatkowe spotkania z władzami terenowymi i lokalnymi organizacjami młodzieżowymi. Zdobyte doświadczenia i obserwacje oraz krytyczne uwagi sygnalizowane zarówno przez organizatorów praktyk jak i ich

uczestników, uwzględniane były przy opracowywaniu kolejnych programów praktyk robotniczych na lata następne.

Wydana w 1970r. uchwała Rady Ministrów (16.02.1970) oraz rozporządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 01.03.1970r. zmieniły niektóre zasady odrabiania praktyk robotniczych w szkołach wyższych. W myśl tych zarządzeń, organizatorem praktyk były uczelnie, które w celu zabezpieczenia frontu robót i warunków socjalnych, zobowiązano do współpracy z wojewódzkimi bądź miejskimi zespołami koordynacyjnymi. Zgodnie z zaleceniem Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej oraz zespołu koordynacyjnego przy Stołecznej Radzie Narodowej, studenci Akademii Medycznej mieli w roku 1970 i w latach następnych odrabiać praktyki robotnicze w stołecznych placówkach służby zdrowia (szpitale kliniczne i miejskie, Zarząd Aptek)²⁰⁾.

W przypadku Wydziału Farmaceutycznego, obowiązkiem odbycia praktyki, objęci zostali studenci kursu „0” i roku I. Wszystkich praktykantów zatrudniały poszczególne placówki na etatach pracowników fizycznych i wypłacały im przysługujące z tego tytułu wynagrodzenie. Na terenie szpitali, w zależności od rodzaju pracy i potrzeb hufce studenckie dzielono albo na kilku osobowe zespoły przydzielane do oddziałów, albo stanowiły one większe grupy wykonujące zadania zbiorowe. W placówkach podległych Zarządowi Aptek studenci włączani byli bądź w cykl produkcyjny Laboratorium Galenowego, bądź przygotowywali w Hurtowni Farmaceutycznej zestawy leków dla aptek, dozowali różne substancje lecznicze i pomagali w transporcie.

Oprócz wykonywanej pracy studenci, podobnie jak i w pierwszym roku wprowadzenia praktyk robotniczych, byli zobowiązani do uczestnictwa w różnych zajęciach „pozaprodukcyjnych” obejmujących szkolenie ideologiczno-wychowawcze, zajęcia kulturalne, imprezy turystyczne i sportowe. Odrabianie praktyki robotniczej przez studentów kursu „zerowego” stwarzało im możliwość wzajemnego poznania się, nawiązania kontaktu z pracownikami naukowo-dydaktycznymi Wydziału pełniącymi funkcję opiekunów hufca, poznanie struktury organizacyjnej Uczelni i specyfiki obranych studiów²¹⁾.

U schyłku lat sześćdziesiątych miała miejsce kolejna, trzecia już w powojennej historii Wydziału, reforma programu kształcenia farmaceutów. Była ona odpowiedzią na dynamiczny rozwój nauk farmaceutycznych i potrzeby gospodarki domagającej się specjalistów ukierunkowanych, a jednocześnie kształconych na tyle wszechstronnie, by możliwe było ich szybkie przeprofilowanie i adaptacja do zmieniających się zadań i warunków pracy. Dlatego

też zasadnicza koncepcja reformy przyjęła taki układ programu, który pozwalał wszystkim absolwentom farmacji bez względu na specjalizacje opanować wiadomości niezbędne do pracy w aptece.

Nowy program nauczania wprowadzony został zarządzeniem Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 24 czerwca 1969 r. (Dz. U. M. Z. i O.S. nr 14/1969 poz.44), przy czym w początkowym etapie realizacji (od 01.10.1969r.) obejmował I i II rok studiów.

Nowa wersja programu ²²⁾ poprzedzona była kilkuletnią, bardzo ożywioną dyskusją i żmudnymi pracami, powołanego przez Ministra Zdrowia, Zespołu ds. reformy studiów farmaceutycznych z prof. Maksymem Nikonorowem jako przewodniczącym. W toku prac skoordynowano materiał między dyscyplinami pośrednimi. W celu zmniejszenia liczby wykładanych przedmiotów i co się z tym wiąże zredukownia ilości zdawanych egzaminów, połączono niektóre sztucznie wydzielone dyscypliny pokrewne np. włączono analizę instrumentalną do chemii analitycznej ilościowej, a statystykę do matematyki. Zmniejszono zakres niektórych przedmiotów obowiązujących wszystkich studentów (chemia farmaceutyczna, farmacja stosowana, technologia chemiczna środków leczniczych, toksykologia, bromatologia) do stopnia zapewniającego jednak absolwentom każdego kierunku możliwość podjęcia pracy w aptece. Ograniczono również liczbę godzin przeznaczonych na zajęcia z botaniki (105 godz.) i farmakognozji (150 godz.), zwiększając jednocześnie limit godzinowy na anatomię z fizjologią (90 godz.). Nowy plan zajęć wprowadzał pogłębienie specjalizacji studiów, gdyż po trzech latach wspólnego programu rozpoczynano na IV i V roku realizację programów kierunkowych. Starano się dość równomiernie rozłożyć egzaminy i zaliczenia, wprowadzając na wszystkich latach sesję zimową. Przyjęto również założenie, że czas przeznaczony na programowe zajęcia studenckie nie może przekraczać 36 godzin tygodniowo.

Zgodnie z nowym planem studiów pierwsze dwa lata wspólne dla wszystkich studentów, obejmują przedmioty podstawowe takie jak chemia nieorganiczna i analityczna, chemia organiczna, chemia fizyczna, matematyka, fizyka, biologia i botanika. Mają one na celu przekazanie studentom wiadomości niezbędnych do zrozumienia przedmiotów o charakterze zawodowym, opanowanie szeregu metod oraz wyrobienie zdolności logicznego myślenia i samodzielności pracy.

Rok trzeci zawiera podstawowe przedmioty zawodowe, a więc chemię farmaceutyczną, farmację stosowaną, farmakognozę, mikrobiologię i biochemię. W toku przyswajania tych dyscyplin student powinien wykorzystać nabyte uprzednio wiadomości i umieć je zastosować do rozwiązywania po-

stawionych przed nim problemów z dziedziny nauk farmaceutycznych. Po trzecim roku wszyscy studenci z wyjątkiem tych, którzy wybrali kierunek apteczny, odbywają miesięczną praktykę w aptece. Studenci kierunku aptecznego praktykę tę odrabiają po IV roku, natomiast praktykę kierunkową odbywają w czasie V roku w aptece szpitalnej.

Od IV roku zaczyna się ukierunkowanie, z tym, że pewne przedmioty (technologia postaci leków, anatomia z fizjologią, historia farmacji i organizacja służby farmaceutycznej, higiena, farmakodynamika) pozostały wspólne dla wszystkich studentów. Poza tym na czterech kolejnych latach studiów wprowadzono zajęcia z podstaw nauk politycznych oraz szkolenie ogólnowojskowe i medyczno-wojskowe. Po IV roku obowiązuje studentów miesięczna praktyka kierunkowa w zakładach pracy o profilu działalności odpowiadającej obranej specjalizacji. Studia kończą się po 5 latach obroną pracy magisterskiej.

Z pięciu kierunków, uwzględnionych w nowym programie kształcenia farmaceutów, studenci Warszawskiego Wydziału mogli i mogą nadal specjalizować się na czterech kierunkach: aptecznym (opiekun prof. Z. Zakrzewski), analizy farmaceutycznej (opiekun prof. R. Olędzka), technologicznym (opiekun doc. B. Gutkowska) i analizy klinicznej (opiekun prof. L. Tomaszewski). Natomiast zlikwidowany został kierunek zielarski. Prowadzony on jest jedynie na Wydziale Farmaceutycznym AM w Poznaniu.

Zdecydowaną nowością omawianego programu było wprowadzenie kierunku, analizy klinicznej, który ma przygotować specjalistów w dziedzinie analiz diagnostycznych. Uważano bowiem, że farmaceuta posiadając dobre przygotowanie analityczne, uzupełnione podstawowymi wiadomościami z dziedziny nauk medycznych, stanowi razem z lekarzem uzupełniający się zespół laboratorium diagnostycznego. Dlatego też dla studentów tego kierunku przewidziano zwiększoną liczbę godzin zajęć z przedmiotów medycznych np. 150 godz. anatomii z fizjologią, 180 godz. patologii, 210 godz. mikrobiologii, 90 godz. diagnostyki lekarskiej. Poza tym obowiązują ich takie przedmioty jak chemia kliniczna, diagnostyka laboratoryjna, badania czynnościowe, cytomorfologia kliniczna i serologia grup krwi.

Programy pozostałych kierunków zostały znacznie pogłębione. Na kierunku analizy farmaceutycznej, którego zadaniem jest przygotowanie analityków z dziedziny leków, toksykologii i bromatologii zwiększono wymiar zajęć z chemii analitycznej i analizy leków. Uwzględniono również w programie wykłady monograficzne na temat najnowszych osiągnięć w wybranych dyscyplinach farmaceutycznych.

Na kierunku technologicznym i zielarskim wprowadzono nowe przedmioty: maszynoznawstwo i aparatura chemiczna, elektronika i automatyka oraz ekonomika przemysłowa. Zwiększono wymiar zajęć z technologii postaci leków, co według założeń ma lepiej przygotować absolwentów do pracy w przemyśle farmaceutycznym i zielarskim.

Podstawowym kierunkiem na Warszawskim Wydziale pozostał nadal kierunek apteczny. Absolwenci tego kierunku są zatrudniani w różnego typu aptekach, w nadzorze farmaceutycznym, na kierowniczych stanowiskach sieci magazynów dystrybucji hurtowej oraz w planowaniu zaopatrzenia w leki. W szkoleniu studentów tego kierunku położono szczególny nacisk na znajomość chemizmu syntetycznych i naturalnych środków leczniczych z uwzględnieniem tych cech, które są istotne przy sporządzaniu z nich leku. Absolwent kierunku aptecznego musi mieć opanowaną nie tylko umiejętność wytwarzania leku w skali recepturowej czy znacznie większej na potrzeby aptek szpitalnych, ale powinien on być przede wszystkim dobrym znawcą leku, zarówno w zakresie działania łącznie z działaniem ubocznym i toksycznym na organizm, prawidłowego stosowania, trwałości, sposobu przechowywania i interakcji. Poza tym jako organizator pracy w placówce służby zdrowia powinien posiadać wiadomości z zakresu nowoczesnego kierowania zespołem i zarządzania zakładem z uwzględnieniem podstaw ekonomii i planowania. Do tego zadania mają przygotować absolwenta kierunku aptecznego takie przedmioty jak: ekonomiczne i organizacyjne zagadnienia farmacji, ustawodawstwo farmaceutyczne, higiena i bezpieczeństwo pracy. Wymienione dyscypliny określane są często terminem - farmacji społecznej.

Sukcesywne wprowadzanie w życie zreformowanego programu studiów przypadło w okresie, gdy dziekanem był ponownie prof. Władysław Rusiecki, a prodziekanem – docent Lech Piekarski (ds. dydaktycznych) i docent Wincenty Kwapiszewski (ds. inwestycji). Kadencja wymienionego składu władz dziekańskich obejmowała lata 1969/70 - 1971/72.

Działalność Wydziału w strukturze Instytutowej (lata 1970-1988)

Rok akadem. 1970/71 zaznaczył się w życiu Wydziału kilkoma doniosłymi faktami, które nie tylko zmieniły dotychczasowe warunki pracy, ale wytyczyły dalsze kierunki i możliwości kształcenia farmaceutów w Warszawskiej Akademii Medycznej. Tak się bowiem korzystnie złożyło, że obowiązująca od października 1969r. zmiana programu nauczania, związana z reformą

studiów, zbiegła się z przebudową struktury organizacyjnej Wydziału i objęciem nowych pomieszczeń na Polu Mokotowskim.

Wypracowany w dyskusjach ramowy model struktury szkoły wyższej, zakładał, że podstawową jednostką organizacyjną nowego typu ma być instytut, utworzony z kilku jednoimiennych lub pokrewnych katedr. Powołanie instytutu wiązało się z likwidacją katedr, które odtąd, jako zakłady weszły w jego skład. Pracami instytutu, w zakresie spraw dydaktyczno-wychowawczych, naukowych i kadrowych, kieruje dyrektor korzystający z pomocy organu doradczego jakim jest Rada Instytutu.

Nowa struktura organizacyjna Warszawskiego Wydziału Farmaceutycznego wprowadziła z dniem 1 sierpnia 1970r. dwa Instytuty: Nauki o Leku i Biofarmacji. Układ wewnętrzny instytutów dostosowano do dwu nurtów potrzeb dydaktycznych i naukowych farmacji.

Instytut Nauki o Leku sprofilowany został do badań nad lekiem syntetycznym i roślinnym na wszystkich etapach jego produkcji, począwszy od syntezy chemicznej bądź wyodrębniania z materiału roślinnego poprzez badania związane z opracowywaniem nowych postaci leków i ocenę ich wartości aż do przepisów prawnych i podstaw ekonomicznych dotyczących warunków obrotu i gospodarki lekiem. Zadania te realizowały następujące zakłady i samodzielne pracownie: Zakład Botaniki Farmaceutycznej, Zakład Chemii Farmaceutycznej, Zakład Chemii Fizycznej, Zakład Chemii Nieorganicznej i Analitycznej, Zakład Chemii Ogólnej, Zakład Chemii Organicznej, Zakład Farmacji Stosowanej, Zakład Farmakognozji, Ogród Farmakognostyczny, Zakład Technologii Chemicznej Środków Lecznicznych, Samodzielna Pracownia Analizy Leków, Samodzielna Pracownia Biosyntezy Leków oraz Samodzielna Pracownia Organizacji i Ekonomiki Służb Farmaceutycznych.

W Instytucie Biofarmacji zgrupowano zagadnienia dydaktyczne i naukowe związane z kształceniem bioanalityków wszystkich kierunków jakie są obecnie potrzebne w ochronie zdrowia. W skład Instytutu Biofarmacji weszły więc następujące zakłady i pracownie: Zakład Analityki Klinicznej, Zakład Badania Środowiska, Zakład Biochemii, Zakład Bromatologii, Zakład Chemii Toksykologicznej, Pracownia Metabolizmu Leków, Samodzielna Pracownia Unikalnych Metod Analitycznych oraz od 1974r. Zakład Mikrobiologii Farmaceutycznej.

Opisanym zmianom organizacyjnym towarzyszyło powołanie na Wydziale Farmaceutycznym niektórych nowych zakładów i samodzielnych pracowni. I tak w Instytucie Nauki o Leku utworzono Zakład Chemii Fizycznej oraz dwie samodzielne pracownie: Analizy Leków (od 1981r. podniesiona do

rangi Zakładu) i Biosyntezy Leków. Pracownia Biosyntezy Leków, kierowana przez dr hab. Krzysztofa Niewiadomskiego, została po kilku latach działalności zlikwidowana. Ponadto przeniesiono z Wydziału Lekarskiego Zakład Chemii Ogólnej i włączono go do Instytutu Nauki o Leku.

Samodzielną jednostką stał się również Ogród Farmakognostyczny. Został on założony w 1917r. i zajmował powierzchnię około 1,5 ha na zboczu skarpy wiślanej przylegającej do terenu Uniwersytetu Warszawskiego przy Krakowskim Przedmieściu 26/28. Kierownikiem Ogródu od 1945r. był profesor J. Deryng. W 1950r. nastąpiło administracyjne połączenie Ogródu z Zakładem Farmakognozji. Po przejściu prof. J. Derynga na emeryturę (1967r.) kierownictwo Katedry Farmakognozji i związanego z nią Ogródu objęła prof. Halina Strzelecka. Ponowne przekształcenie Ogródu w odrębną jednostkę organizacyjną Wydziału nastąpiło w 1970r. Od tej pory obowiązki kierownika sprawował dr. n. rol. Józef Kowalski.

W 1973r. decyzją Rady Narodowej Warszawa-Śródmieście, teren Ogródu zamieniono w park miejski. Personel naukowy i techniczny zlikwidowanego Ogródu włączono do zespołu pracowników Zakładu Farmakognozji. Urządzenie nowego Ogródu na przydzielonym Uczelni terenie w dzielnicy Warszawa-Włochy nie zostało do 1988r. zrealizowane.

Działalność Ogródu mimo kilkakrotnie wprowadzanych zmian organizacyjnych, przebiegała zawsze w ścisłej współpracy z Zakładem Farmakognozji. Oprócz prowadzenia własnych doświadczeń Ogród dostarczał materiału roślinnego do ćwiczeń z botaniki farmaceutycznej i farmakognozji oraz przygotowywał surowce do prac naukowo-badawczych i dyplomowych o charakterze fitochemicznym, wykonywanych w Zakładzie Farmakognozji. Realizacja tych zadań była możliwa dzięki istnieniu w Ogródku dwóch działów: systematycznego i naukowo-doświadczalnego. Ogród posiadał kolekcję roślin obejmującą w układzie systematycznym ponad 700 gatunków i odmian. Kolekcję tę uzupełniała jeszcze około 200 gatunków roślin doniczkowych rosnących w szklarni. Od 1957r. Ogród wydawał corocznie *Index Seminum*, który rozsyłany był do ponad 100 ogrodów botanicznych na całym świecie. Umożliwiało to ciągłe wzbogacanie i powiększanie kolekcji roślin na drodze wymiany nasion i sadzonek.

Formowaniu wewnętrznej struktury Instytutu Biofarmacji towarzyszyło również powołanie kilku nowych zakładów i pracowni. Utworzenie nowych jednostek dydaktyczno-naukowych wiązało się ściśle z potrzebami nowego, zreformowanego programu studiów. Dla szkolenia studentów w zakresie chemii klinicznej, diagnostyki laboratoryjnej, cytomorfologii kreowany został Zakład Analityki Klinicznej. Zakład ten stał się jednostką wiodącą w

kształceniu studentów farmacji z kierunku analizy klinicznej. Z kolei utworzenie Samodzielnej Pracowni Unikalnych Metod Analitycznych pozwalało na koncentrację w jednym miejscu unikalnej lub bardzo kosztownej aparatury, jej pełniejsze wykorzystanie i udostępnienie w miarę potrzeby całemu Wydziałowi. Pracownia, oprócz prowadzenia wybranych zajęć dydaktycznych, miała pełnić rolę usługową dla innych Zakładów, włączając się w ten sposób do wspólnej tematyki prac badawczych. Kierownikiem Pracowni był dr hab. farm. Jan Woźniak. W 1978 r. Pracownia została zlikwidowana.

W celu ściślejszej integracji dyscyplin bioanalitycznych włączono do Instytutu Biofarmacji Zakład Chemii Fizjologicznej (z Wydziału Lekarskiego), zmieniając jednocześnie jego nazwę na Zakład Biochemii. Natomiast na bazie dotychczasowej Katedry Biochemii działającej na Wydziale Farmaceutycznym od 1960r. utworzono Pracownię Metabolizmu Leku, przekształconą w 1975r. w Zakład. Pod koniec lat siedemdziesiątych (1978) powołano Zakład Badania Środowiska.

Decyzją władz Uczelni Katedra Mikrobiologii i Higieny, po przemianowaniu na Zakład Genetyki Molekularnej, została włączona do Instytutu Biostruktury Wydziału Lekarskiego. Wkrótce jednak, bo już w 1974r., ponownie powołano na Wydziale Farmaceutycznym Zakład Mikrobiologii Farmaceutycznej, do którego przeszła większość pracowników Zakładu Genetyki Molekularnej. Zakład otrzymał pomieszczenie w budynku przy ul. Oczuki 3.

Drugą jednostką dydaktyczno-naukową przeniesioną w toku reorganizacji uczelni na Wydział Lekarski była Katedra Farmakodynamiki. Powstały na jej bazie Zakład Farmakodynamiki Instytutu Nauk Fizjologicznych obarczony został obowiązkami dydaktycznymi i naukowymi pełnionymi na rzecz Wydziału Farmaceutycznego.

W czasie gdy reorganizowany Wydział przygotowywał się do objęcia nowych gmachów na Polu Mokotowskim, odszedł na zawsze z grona nauczycieli akademickich prof. dr Władysław Wiśniewski.

Prof. Wł. Wiśniewski uzyskawszy w 1926r. na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Poznańskiego stopień magistra filozofii w zakresie chemii rozpoczął pracę w Zakładzie Chemii Nieorganicznej Oddziału Farmaceutycznego na tymże Uniwersytecie. Równocześnie studiował farmację. Stopień doktora chemii uzyskał w 1932r. Następnie objął stanowisko kierownika produkcji środków chemiczno-farmaceutycznych w wytwórni farmaceutycznej w Pabianicach będącej filią zakładów „CIBA”. Z tej racji przebywał przez okres jednego roku w Bazylei zapoznając się z technologią postaci leku w tamtejszych zakładach „CIBA”. W listopadzie 1944r. został powołany na stanowisko kierownika Katedry Chemii Nieorga-

nicznej w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie w charakterze zastępcy profesora. W 1945r. habilitował się na Wydziale Farmaceutycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Kierownikiem Zakładu Farmacji Stosowanej Wydziału Farmaceutycznego UW został mianowany w 1948r.

Jego 23-letni okres kierowania Katedrą Farmacji Stosowanej był bardzo owocny zarówno dla tej dyscypliny naukowej jak i dla Warszawskiego Wydziału Farmaceutycznego. Prof. Władysław Wiśniewski w latach 1960-1962 pełnił funkcję prodziekana Wydziału, a przez szereg lat uczestniczył w pracach Senackiej Komisji Mienia i Majątku Akademii Medycznej oraz Komisji Inwestycyjnej. Był kilkakrotnie członkiem Komisji rekrutacyjnej dla kandydatów na studia farmaceutyczne. Wchodził w skład Rady Naukowej Instytutu Leków i Rady Naukowej Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roslin. Pełnił również funkcję przewodniczącego Podkomisji Galenowej Farmakopei Polskiej. W 1948r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1964r. został mianowany przez Radę Państwa profesorem zwyczajnym.

Działalność naukowa prof. Wł. Wiśniewskiego obejmowała głównie zagadnienia dotyczące problemu trwałości leku, ze szczególnym uwzględnieniem badań trwałości roztworów iniekcyjnych. Potrafił we właściwy sobie sposób zachęcić współpracowników do rzetelnej pracy naukowej, prowadzonej w ciężkich nieraz warunkach. Dzięki temu zyskał sobie ich wdzięczność i pozostawił dobrą pamięć o sobie. Pod jego kierunkiem wykonanych zostało 12 doktoratów; był również opiekunem 3 prac habilitacyjnych. Za działalność naukową i dydaktyczną został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem X-lecia PRL i Odznaką 1000-lecia Państwa Polskiego.

Poza pracą naukową i dydaktyczną prof. Wł. Wiśniewski sporo czasu poświęcił pracy społecznej. Przez wiele lat pełnił funkcję prezesa Polskiego Związku Chemików w Poznaniu, Kuratora Bratniej Pomocy w Lublinie oraz przewodniczącego Oddziału Warszawskiego PTFarm. w latach 1956-1958 i od 1960 roku aż do śmierci w 1970r. Z inicjatywy Profesora powstało w obrębie Warszawskiego Oddziału PTFarm. sześć następujących sekcji naukowych: historii farmacji, analityczna, technologiczna, aptek szpitalnych, aptek otwartych i ekonomiczna. Do ostatnich chwil życia sprawy Towarzystwa i zawodu farmaceutycznego były przedmiotem jego olbrzymiej troski. Wyrazem uznania zasług położonych dla Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego było nadanie mu na IX Zjeździe godności członka honorowego.

Prof. Wł. Wiśniewski był prawdziwym pracownikiem nauki, skromny, spokojny, wyrozumiały, otaczający dużą troską i opieką swych współpracowników. Jego najbliższa współpracowniczka dr A.Pietura tak napisała

o prof. Wł. Wiśniewskim : „... był człowiekiem bezpośrednim, miłym i obdarzonym dużym poczuciem humoru. Głęboko związany uczuciowo z kierowanym przez siebie Zakładem, współpracowników swoich traktował jak członków rodziny. Był lubiany przez młodzież, do której miał prawdziwie ojcowski stosunek. Z natury towarzyski, zawsze uczestniczył we wszystkich imprezach organizowanych przez młodzież oraz brał udział w życiu Uczelni”²³).

Prof. Wł. Wiśniewski, człowiek o głębokiej wiedzy i kulturze akademickiej, który mógłby jeszcze wiele lat służyć nauce i zawodowi swymi umiejętnościami i doświadczeniem, zmarł dnia 22 grudnia 1970r. Jego grób znajduje się na Cmentarzu Powązkowskim (98-3-23).

Po śmierci prof. Wł. Wiśniewskiego obowiązki kierownika Zakładu Farmacji Stosowanej pełniła dr Anna Pietura. W dniu 1 sierpnia 1972r. na stanowisko kierownika Zakładu został powołany doc. (od 1980r. prof. nzw.) dr hab. Zdzisław Zakrzewski.

Prof. Z. Zakrzewski był absolwentem Warszawskiego Wydziału Farmaceutycznego. Studia ukończył w 1952r. W latach 1950-1970 pracował w Zakładzie Chemii Farmaceutycznej AM w Warszawie, początkowo w charakterze zastępcy asystenta, następnie asystenta, st.asystenta i adiunkta. Stopień doktora farmacji uzyskał w 1962r. Habilitował się w 1970 r., a w 1980r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym. W latach 1970-1972 kierował Samodzielną Pracownią Analizy Leku, po czym został powołany na kierownika Zakładu Farmacji Stosowanej. W okresie pełnienia tych funkcji był promotorem 9 prac doktorskich i opiekunem 3 przewodów habilitacyjnych.

Zainteresowania naukowo-badawcze prof. Z. Zakrzewskiego dotyczyły kilku problemów z zakresu farmacji stosowanej, z których najistotniejsze to: stabilność w płynach infuzyjnych antybiotyków i innych preparatów dodawanych do płynów infuzyjnych, badania biofarmaceutyczne związane z szybkością uwalniania substancji leczniczych z niektórych form leków, oraz opracowanie nowych technologii otrzymywania stałych postaci leków.

Prof. Z. Zakrzewski był przez wiele lat członkiem Senatu Akademii Medycznej, członkiem kilku Komisji rektorskich oraz przewodniczącym zespołu rektorskiego ds. umów i zleceń. Pełnił też funkcję przewodniczącego Komisji Technologii Postaci Leków PAN. Pracował także społecznie na terenie Wydziału, Uczelni i Związku Zawodowego Pracowników Służby Zdrowia.

Za aktywną działalność naukowo-dydaktyczną i społeczną otrzymał liczne odznaczenia państwowe, resortowe i związkowe (m. in. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi, Odznakę za wzorową pracę

w służbie zdrowia, Medal za zasługi dla Akademii Medycznej w Warszawie, srebrną i złotą Odznakę Związku Zawodowego Służby Zdrowia).

Prof. Z. Zakrzewski zmarł 8 stycznia 1989r. w wieku 65 lat. Pochowany został na Cmentarzu Wolskim w Warszawie.

Obecnie obowiązki p.o. kierownika Zakładu Farmacji Stosowanej pełni dr farm. Janusz Szlaski.

Piątego kwietnia 1971r. odbyło się uroczyste przekazanie Wydziałowi Farmaceutycznemu pierwszych dwóch gmachów wybudowanych na Polu Mokotowskim przy ul. Banacha 1. Było to święto całej Uczelni, gdyż nowo przyjęte obiekty stanowiły zakończenie pierwszego etapu budowy projektowanego miasteczka Akademii Medycznej. Dzień ten miał szczególnie doniosłe znaczenie dla Wydziału Farmaceutycznego, który po wielu ciężkich latach, otrzymał wreszcie należyte warunki do pracy dydaktycznej i naukowej oraz możliwości realizacji zadań postawionych farmacji przez społeczną służbę zdrowia. Oceniając doniosłość tego wydarzenia prof. H. Bukowiecki napisał: *„Ci, którzy do tej ziemi obiecanej, do Pola Mokotowskiego, pielgrzymowali dłużej niż lud wybrany, bo ponad 40 lat, czterdzieści – powtarzam – bardzo głęboko przeżyli tę historyczną chwilę. Niedługo rozproszeni po całym mieście, utrudzeni ponad miarę wędrówkami z miejsca na miejsce, wreszcie znaleźliśmy dom własny”²⁴⁾.*

Należy nadmienić, że budynki przekazane Wydziałowi Farmaceutycznemu zostały wyróżnione i uzyskały tytuł „Mister Warszawy” za rok 1970 (fot.2).

W tej ogólnouczelnianej uroczystości udział wzięli²⁵⁾: wicepremier – Zdzisław Tomal, minister Zdrowia i Opieki Społecznej – prof. dr Jan Kostrzewski, wiceminister ZOS – doc. dr Marian Śliwiński, sekretarz KW PZPR – Jerzy Kuberski, I sekretarz Komitetu Dzielnicowego PZPR W-wa Ochota – Stanisław Nowak. Ponadto uczestniczyli przedstawiciele następujących instytucji i Towarzystw naukowych: Ministerstwa Przemysłu Chemicznego, Zjednoczenia Przemysłu Farmaceutycznego Polfa, Przemysłu Zielarskiego „Herbapol”, Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego, dziekani Wydziałów Farmaceutycznych AM w Łodzi, Gdańsku, Lublinie i Poznaniu, prezes Zarządu Głównego PTFarm., dyrektorzy instytutów naukowych, członkowie Senatu AM, kierownicy Zakładów i Klinik, pracownicy i studenci Wydziału Farmaceutycznego. Wśród obecnych znajdował się również prof. Hamburger ze Sztokholmu, członek Komitetu Nagród Nobla, który w tym czasie był gościem Akademii Medycznej w Warszawie.

Obecny na uroczystości prof. S. Krauze²⁶⁾ powiedział: *„Nie należy zapominać, że nowe gmachy Wydziału Farmaceutycznego to nie wszystko.*

Fot.2 Reprezentacyjny hall w nowym budynku Wydziału Farmaceutycznego przy ul.Banacha 1

Widziałem w moim życiu skromne laboratoria, za pracę w których otrzymywano nagrodę Nobla oraz piękne laboratoria, w których się nic nie robiło i które były cmentarzyskiem nauki. Zrozumiałą jest rzeczą, że wyposażenie naszych Zakładów jest rzeczą niezmiernie ważną. Bez nowoczesnej aparatury nie rozwiążemy szybko wielu zagadnień. A czasy, kiedy kwestie naukowe rozwiązywano zapomocą wyłączonej wagi, probówki i biurety – bezpowrotnie minęły”.

Omawiając wymagania jakim musi sprostać młody pracownik nauki prof. S. Krauze zaznaczył: „Gdyby mnie zapytano co jest najważniejszym zagadnieniem dla nauk farmaceutycznych? Odpowiedziałbym – człowiek, młody narybek farmaceutyczny, który przyjdzie po nas i dalej będzie rozwijał nauki farmaceutyczne. Muszą to być ludzie rzeczywiście uzdolnieni, obowiązkowi, chcący naukowo pracować i rozumiejący, że asystentura to nie posada, ale powołanie, rozumiejący, że nauka to poszukiwanie prawdy drogą wzlotów i upadków, że nieraz przyjdą momenty zwątpienia ale, że przyjdą również chwile pełnego zadowolenia z osiągniętych pozytywnych rezultatów”.

W pierwszym z przejętych gmachów zlokalizowano Zakład Chemii Farmaceutycznej, Zakład Technologii Chemicznej Środków Leczniczych, Zakład Biochemii i Zakład Chemii Organicznej. Blok drugi został przeznac-

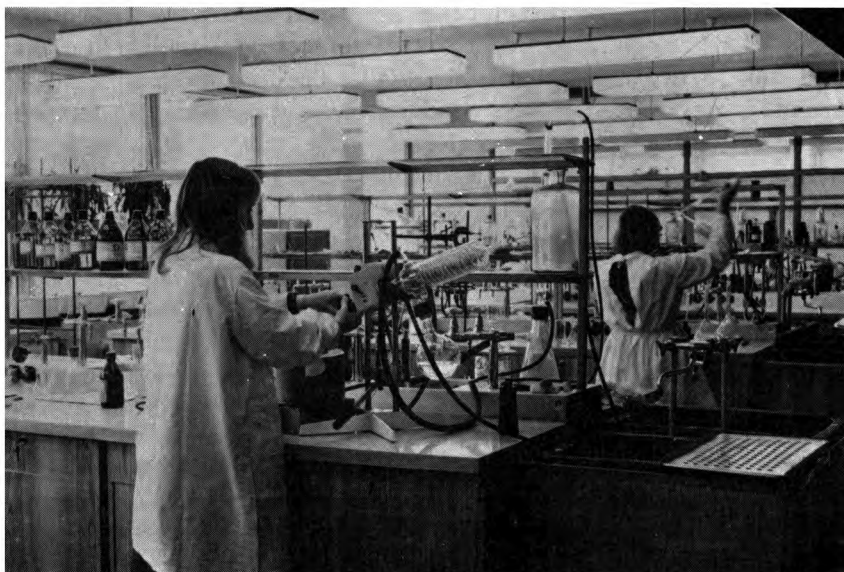
czony na siedzibę Zakładu Bromatologii, Zakładu Chemii Toksykologicznej, Zakładu Chemii Nieorganicznej i Analitycznej, Zakładu Analityki Klinicznej, Pracowni Matabolizmu Leków, Pracowni Unikalnych Metod Spektralnych, a od 1978r. Zakładu Badania Środowiska. Urządzono tu również Bibliotekę Wydziałową, którą od początku do dziś kieruje mgr Jadwiga Szpuda oraz wygoszodarowano pomieszczenia dla dziekanatu i administracji budynków Wydziału Farmaceutycznego.

Zasiedlenie kolejnego (trzeciego) gmachu dokonało się za dziekanatu doc. (od 1974r. prof. nzw.) dr hab. farm. Haliny Strzeleckiej. Prodziekanami byli: doc. (od 1978r. prof. nzw.) dr hab. farm. Mirosława Furmanowa (ds. dydaktycznych) i doc. (od 1980r. prof. nzw.) dr hab. farm. Teodor Zawadowski (ds. inwestycji). Nowe władze dziekańskie sprawowały powierzoną im funkcję od roku akadem. 1972/73 do roku 1974/75 włącznie.

Oficjalne przekazanie Wydziałowi trzeciego gmachu odbyło się 7 grudnia 1973r. w obecności I sekretarza KW PZPR Józefa Kępy, ministra Zdrowia i Opieki Społecznej prof. dra Mariana Śliwińskiego, rektora AM prof. dra Szczęsnego Leszka Zgliczyńskiego, dziekana Wydziału doc. dr hab. Haliny Strzeleckiej, prodziekanów doc. dr hab. Mirosławy Furmanowej i doc. dra hab. Teodora Zawadowskiego oraz przedstawicieli przedsiębiorstw budujących ten obiekt. Budowa gmachu trwała 36 miesięcy i zakończona została o miesiąc wcześniej przed planowanym terminem przekazania go użytkownikowi. Znalazły w nim pomieszczenia następujące Zakłady: Botaniki, Farmakognozji, Farmacji Stosowanej, Chemii Fizycznej, Samodzielna Pracownia Analizy Leków oraz pracownia Organizacji i Ekonomiki Służb Farmaceutycznych. Ponadto zespół bloku trzeciego obejmuje dwie duże sale wykładowe i kilka mniejszych sal seminaryjnych.

Terytorialna bliskość Zakładów oraz rozpoczęty proces integracji umożliwiły lepsze i kompleksowe programowanie prac badawczych oraz prowadzenie jednolitego kierunku dydaktyczno-wychowawczego wśród młodzieży (fot. 3). Dotychczasowa bowiem rozproszona działalność Zakładów, mimo niejednokrotnie dużych osiągnięć, nie dawała tych możliwości i gubiła się często w drobiazgach. Prowadzenie zajęć dydaktycznych przez Zakłady zintegrowane w Instytutach ułatwiało koordynację programów nauczania w zakresie poszczególnych dyscyplin i zapobiegało w ten sposób powtarzaniu się wiadomości przekazywanych studentom. Koordynacją programów zajmowały się na Wydziale dwa rodzaje zespołów. Jeden – to zespoły składające się z kierowników Zakładów reprezentujących dyscypliny pokrewne, a więc zespół nauk podstawowych, nauk biologicznych, nauki o leku, nauk

analitycznych podstawowych i stosowanych oraz zespół zajmujący się syntezą leku.

Fot.3 Studenci Wydziału Farmaceutycznego odrabiający ćwiczenia w pracowni Fitochemicznej Zakładu Farmakognozji

Drugą grupę tworzyły analogiczne zespoły do koordynacji ćwiczeń, złożone z adiunktów i asystentów. Zespoły te analizowały tematykę ćwiczeń, sposób ich realizacji i kontroli oraz opracowywały sposoby właściwego oddziaływania wychowawczego na młodzież w toku zajęć. Niektóre sugestie tych zespołów przyczyniły się m.in. do tego, że Wydział zdecydował się we własnym zakresie prowadzić zajęcia z higieny i oświaty sanitarnej, stopniowo unowocześniać program farmacji stosowanej, rozszerzać wiadomości z biofarmacji, farmakodynamiki (wprowadzenie zagadnienia interakcji leków) czy biologii (problem sozologii, mutagenyzy, hodowli *in vitro*).

Właściwy sposób przekazywania wiedzy wymaga znajomości zasad pedagogiki, której na ogół nie posiadają asystenci rekrutujący się z absolwentów Wydziału Farmaceutycznego. Mając to na względzie zarówno władze Uczelni jak i Wydziału od dawna czyniły starania o zorganizowanie odpowiednich kursów bądź innych form szkolenia z zakresu pedagogiki, na których nauczyciele akademicy mogliby pogłębiać wiadomości i tech-

nikę pracy dydaktyczno-wychowawczej. Już w 1961r. resort szkół wyższych wydał zalecenia dotyczące samokształcenia pedagogicznego młodej kadry dydaktyczno- naukowej, przysyłając uczelniom odpowiednie wytyczne wraz z wykazem tematyki i literatury ²⁷⁾. Od tego czasu zaczęto realizować w poszczególnych szkołach wyższych różne lokalne programy „pedagogizacji” nauczycieli akademickich, przy toczącej się jednocześnie ożywionej dyskusji na ten temat ²⁸⁾. Z czasem zarysowała się tendencja do tworzenia w uczelniach zakładów naukowych ukierunkowanych na rozwój pedagogiki stosowanej i kształcenia pedagogicznego młodej kadry. Na początku lat siedemdziesiątych taką ukierunkowaną jednostką w Warszawskiej Akademii Medycznej była Pracownia Pedagogiczna usytuowana w Zakładzie Higieny Ogólnej. Pracownia organizowała i częściowo prowadziła zajęcia pedagogiczne przewidziane programem studiów doktoranckich. Inną formą szkolenia pedagogicznego pracowników naukowo-dydaktycznych z Wydziału Lekarskiego i Farmaceutycznego były seminaria i konferencje, organizowane przy udziale Zakładu Dydaktyki AM. Pierwszy taki kurs, w którym uczestniczyła grupa pracowników z Instytutu Nauki o Leku i Instytutu Biofarmacji, odbył się we wrześniu 1972r. w Białobrzegach ²⁹⁾. Z innych tego typu szkoleń pedagogicznych wymienić można jeszcze seminarium zorganizowane w 1973r. w Teresinie ³⁰⁾ i Ryni (1977) ³¹⁾. Dla większości słuchaczy uczestnictwo w kursie stanowiło swego rodzaju satysfakcję i to głównie dzięki odczuciu właściwej rangi pracy dydaktycznej sprawowanej przez nauczycieli akademickich. Ponadto słuchacze mieli możliwość przekonania się o znaczeniu kwalifikacji pedagogicznych jako warunku skutecznej pracy nauczycielskiej.

W 1981r. zostało powołane w Warszawskiej Akademii Medycznej jednosemestralne Studium Doskonalenia Dydaktycznego. Studium prowadzi zajęcia dla asystentów szczególnie tych, którzy po ukończeniu studiów podjęli pracę na Uczelni. Kierownictwo naukowe Studium sprawuje Rada Naukowo-Metodyczna ds. Kształcenia Młodej Kadry, której przewodniczy prof. dr hab. med. Wiesław Tysarowski. Przedstawicielem Wydziału Farmaceutycznego w Radzie mianowano prof. dr hab. farm. Reginę Olędzką.

Istotną rolę w procesie wychowawczym uczelni i wydziału spełniała Rada ds. Młodzieży, powołana przez Rektora AM zarządzeniem nr 11/69 z dnia 30.12.1962r. Rada, w skład której wchodziła także reprezentacja młodzieży, zajmowała się całokształtem pozaprogramowej działalności dydaktyczno-wychowawczej nie objętej formalnym tokiem kształcenia studentów (rady pedagogiczne, studencki ruch naukowy, działalność organizacji młodzieżowych itp. ³²⁾). Uczestnictwo studentów w pracach Rady miało wyrabiać w

nich nie tylko poczucie współodpowiedzialności za losy uczelni ale było również dobrą szkołą wychowania obywatelskiego.

Koordynowaniem pracy dydaktyczno-wychowawczej oraz pracy opiekunów lat i opiekunów grup (ci ostatni powoływani są obecnie tylko na roku I) zajmowały się rady pedagogiczne. Powstały one jeszcze w latach sześćdziesiątych jako organizacyjne i merytoryczne rozszerzenie istniejącej dawniej instytucji opiekuna kursu. Koncepcje organizacyjne oraz zadania i sposoby ich realizacji stawiane radom pedagogicznym ulegały w miarę wpływu czasu znacznej ewolucji. Należy przy tym zaznaczyć, że na przestrzeni prawie 30 lat istnienia rad pedagogicznych na Wydziale Farmaceutycznym ich działalność była różna, ale zawsze zdecydowanie pozytywna. Rady stały się bowiem trwałą instytucjonalną formą kierowania procesem dydaktyczno-wychowawczym Wydziału.

W skład Rady Pedagogicznej, której przewodniczy opiekun roku, wchodzi przedstawiciele wszystkich dyscyplin wykładanych na danym roku, starsza roku, a często również i starostowie poszczególnych grup oraz przedstawiciele organizacji młodzieżowych i samorządowych.

Jednym z ważniejszych zadań w planach pracy rad pedagogicznych jest opracowywanie harmonogramów zajęć dydaktycznych łącznie z ustalaniem terminów zaliczeń, kolokwium i egzaminów, co przez optymalny ich rozkład zapewnia studentom czas na naukę i wypoczynek. Podczas roku akademickiego na posiedzeniach rad dokonuje się na bieżąco analizy wyników nauczania z poszczególnych przedmiotów, przy czym największą uwagę poświęca się z reguły studentom mającym trudności w przyswajaniu wiedzy. Szczególną opieką otoczeni są studenci pierwszego roku, dla których w trosce o przyspieszenie procesów adaptacyjnych, prowadzi się działalność informacyjno-wychowawczą. Dogodną formą zaznajamiania studentów z programem i tokiem realizacji zajęć z poszczególnych przedmiotów obowiązujących na wszystkich latach studiów jest *Przewodnik dydaktyczny*, wydawany okresowo przez władze Wydziału Farmaceutycznego.

Przedstawiciele młodzieży wchodzący w skład rad pedagogicznych wykazują duże poczucie odpowiedzialności i zaangażowania zwłaszcza w sprawy dotyczące toku studiów, problemów wychowawczych i warunków bytowych. Postulaty przez nich zgłaszane odnoszą się głównie do zagadnień związanych z problemami danego kursu i są bądź bezpośrednio akceptowane przez Radę i realizowane przez odpowiednie zespoły dydaktyczne, bądź przekazywane władzom wraz z opinią Rady Pedagogicznej.

Wszystkie te prace zmierzają w kierunku podnoszenia sprawności nauczania, która na Warszawskim Wydziale Farmaceutycznym, zwłaszcza na

pierwszych latach, nie zawsze zalicza się do najwyższej.

Troską Wydziału było i jest nadal rozbudzanie wśród studentów zainteresowań naukowych i rozwijanie umiejętności samodzielnego zdobywania wiedzy. Już od pierwszego roku studenci zaznajamiani są z życiem naukowym i społecznym Zakładu, w którym odrabiają zajęcia. Ma to miejsce na otwartych seminariach naukowych zakładów i specjalnych posiedzeniach rad pedagogicznych. Studenci I roku wielokrotnie brali udział w wydziałowym i ogólnopolskim quizie chemicznym oraz w akademickim turnieju znajomości języka rosyjskiego. W początkach lat siedemdziesiątych cieszył się dużym powodzeniem wśród studentów wydziałowy quiz farmakognostyczny. Był on nie tylko sprawdzianem przygotowującym studentów III roku do egzaminu z farmakognozji, ale umożliwiał im wykazanie się umiejętnością praktycznego wykorzystania wiadomości z dziedziny leku naturalnego. Po kilkunastoletniej przerwie ponownie odżyła idea urządzania tego typu konkursu i od 1986r. wszedł on na stałe do programu prac organizacji studenckich działających na Wydziale. Bezpośrednią przyczyną wznowienia quizu farmakognostycznego była inicjatywa ośrodka wrocławskiego, który w 1985r. zorganizował dla laureatów quizów wydziałowych po raz pierwszy ogólnopolski konkurs „Lek roślinny”. Od tej pory udział studentów Wydziału Warszawskiego w ogólnopolskiej imprezie, urządzanej co roku w różnych ośrodkach akademickich (Wrocław, Sosnowiec, Kraków, Lublin) stał się atrakcyjną formą pogłębiania wiadomości o leku naturalnym.

Jedną z głównych form pozaprogramowej działalności dydaktyczno-wychowawczej Wydziału jest studencki ruch naukowy. Zapoczątkowany jeszcze w latach pięćdziesiątych, nabrał szczególnego znaczenia na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych, by stać się obecnie (rok 1988) ważnym uzupełnieniem samokształcenia studentów i pogłębiania wiadomości z interesujących ich dyscyplin naukowych. Dodać przy tym należy, że system organizacyjny kół i jego powiązania z innymi organizacjami młodzieżowymi ulegały na przestrzeni blisko 30-letniej działalności kilkakrotnym zmianom i modyfikacjom (Studenckie Towarzystwo Naukowe – STN, Stowarzyszenie Studenckich Kół Naukowych – SSKN, Koło Naukowe Studentów Farmacji – KNSF i inne).

Członkowie Kół działających na Wydziale Farmaceutycznym stanowią dość zróżnicowaną grupę. Wielu, szczególnie zdolnych i ambitnych studentów bardzo szybko i chętnie włącza się w nurt prac badawczych Zakładu, przy którym istnieje Koło i pod kierunkiem opiekunów rozwiązuje problemy naukowe. Inni ograniczają się do samokształcenia i pogłębiania wiadomości teoretycznych w obranej dziedzinie wiedzy farmaceutycznej. Liczebność

Kół jest także bardzo różna i wynosi od kilku do kilkunastu osób rekrutujących się ze wszystkich lat studiów bądź z jednego kursu. Do najaktywniejszych i legitymujących się wieloletnią działalnością należą Koła pracujące przy Zakładach: Biologii i Botaniki Farmaceutycznej, Toksykologii, Badania Środowiska, Metabolizmu Leków, w mniejszym stopniu przy Zakładzie Farmakognozji i Zakładzie Chemii Farmaceutycznej.

Miarą osiągnięć studenckiego ruchu naukowego rozwijanego na Wydziale Farmaceutycznym jest pokaźna zazwyczaj liczba prac prezentowanych na dorocznych uczelnianych i ogólnopolskich Konferencjach Studenckich Kół Naukowych. Wiele z tych prac otrzymywało dawniej i uzyskuje obecnie wysokie nagrody i wyróżnienia (Dorota Sowińska 1980 r. III i w 1981r. I nagroda, Tomasz Pawiński 1988r. – III nagroda). Członkowie Koła działającego przy Zakładzie Toksykologii uczestniczyli wielokrotnie w Międzynarodowych Konferencjach Naukowych Studentów Farmacji „Interfarm”. Jedna z wykonanych przez to Koło prac uzyskała I nagrodę na Wszzechzwiązkowej Sesji Studenckich Kół Naukowych w Tbilisi. Od 1984r. studenci warszawskiego Wydziału Farmaceutycznego, zrzeszeni w kole naukowym biorą aktywny udział w Ogólnopolskim seminarium „Chemia leków” organizowanym co roku w Turawie k/Opola przez Koło Chemików Szkoły Pedagogicznej w Opolu. Również w tych spotkaniach prace referowane przez członków Wydziałowego Koła uzyskały kilkakrotnie znaczące nagrody i wyróżnienia (Jacek Kurzątkowski 1984r. – II nagroda, Agata Ciszewska 1984r. – nagroda Polskiego Towarzystwa Immunologicznego, Dorota Kornacka 1987r. – III nagroda, Radosław Łasecki i Małgorzata Śliwa 1988r. – I nagroda).

Ważnym wydarzeniem w życiu Koła Naukowego studentów farmacji była wyprawa naukowa „Nigeria 80”. Ta samochodowa ekspedycja, zorganizowana przez studentów warszawskiego Wydziału Farmaceutycznego, rozpoczęła się 1 sierpnia 1980r. i trwała do 23 października 1980r. W wyprawie wzięło udział 13 osób. Funkcję opiekuna i konsultanta naukowego pełnił adiunkt Zakładu Farmakognozji dr Jan Malinowski. Zamiarem uczestników było dotarcie do Nigerii, która miała być głównym terenem badań naukowych. Z przyczyn niezależnych od organizatorów trasa wyprawy uległa pewnej zmianie, a zaplanowany program naukowy realizowano na terenie Włoch, Tunezji, Algierii i Hiszpanii. Zasadniczym celem tego przedsięwzięcia było pozyskanie ze stanu naturalnego roślin leczniczych występujących na płaskowyżu i w górach Hoggar (Algieria) oraz zebranie informacji na temat ich zastosowania w tamtejszej medycynie. Przywiezione surowce roślinne były przedmiotem badań fitochemicznych, wykonanych w Zakładzie

Farmakognozji przez uczestników wyprawy, a uzyskane wyniki zostały zreferowane na konferencji w Warszawskim Centrum Studenckiego Ruchu Naukowego.

Cenną formą kontaktu środowiska studenckiego z terenem są obozy społeczno-naukowe. Idea organizowania tego typu obozów powstała na Wydziale Farmaceutycznym w końcu lat sześćdziesiątych i od razu zdobyła sobie powszechne uznanie i popularność zarówno wśród studentów jak i społeczeństwa. W latach siedemdziesiątych zorganizowano na Wydziale Farmaceutycznym AM w Warszawie 9 studenckich obozów naukowo-społecznych, w których uczestniczyło 35 nauczycieli akademickich (kierownicy i opiekunowie obozów) i 201 studentów z różnych lat studiów, w większości członkowie studenckich Kół Naukowych (SKN) ³³).

Program obozów zlokalizowanych w Głogowie obejmował badania wpływu rozwijającego się hutnictwa miedzi na zanieczyszczenia chemiczne powietrza oraz wód pitnych i powierzchniowych tego rejonu w tym również zanieczyszczenia Odry. Na zlecenie Wydziału Gospodarki Wodnej i Ochrony Powietrza Prezydium WRN w Warszawie zorganizowano cztery społeczne obozy w Dęblinie, które prowadziły badania zanieczyszczeń środkowej Wisły i jej dopływów w rejonie Dębina.

W latach 1973-74 studenci Wydziału Farmaceutycznego uczestniczyli w pracach interdyscyplinarnych obozów społeczno-naukowych w Kozienicach, realizując część ogólnego planu badań, dotyczącego wpływu miejscowych zakładów przemysłowych na Puszcę Kozienicką i zawartość chemicznych zanieczyszczeń rzeki Zagożdżonki.

Miejszem pracy kilku obozów naukowo-społecznych był również Płock. Program tych obozów obejmował toksykologiczno-higieniczne badania niektórych zanieczyszczeń środowiska naturalnego (wody i powietrza) w Mazowieckich Zakładach Rafineryjnych i Petrochemicznych oraz na terenie miasta Płocka. Badania te prowadzono w ramach umowy między Akademią Medyczną w Warszawie i wymienionymi Zakładami Petrochemicznymi.

W 1979r. zorganizowano w Strykowie – w ośrodku doświadczalnym „Herbapolu” – obóz naukowo-społeczny o tematyce farmakognostycznej ³⁴). Podobne założenia realizował również obóz urządzony w 1983r. na terenie Ciechanowca ³⁵). Jego uczestnicy, pod opieką naukową prof. H. Bukowieckiego, pracowali przy zakładaniu ogrodu botanicznego, w którym uwzględniony został oryginalny historyczny układ roślin leczniczych odzwierciedlający ich podział według ustaleń ks. Krzysztofa Kluka – patrona miejscowego Muzeum Rolnictwa. W 1988r. Ciechanowiec po raz drugi był miejscem studenckiego obozu naukowego o profilu botaniczno-farmakognostycznym.

Uczestniczyło w nim 9 studentów warszawskiego Wydziału Farmaceutycznego wraz z opiekunem dr farm. Andrzejem Sulińskim – adiunktem Zakładu Metabolizmu Leków.

Czynnikiem wychowawczym obozów był fakt społecznego charakteru wykonywanych prac oraz świadomość, że uzyskane wyniki badań są bardzo przydatne i mogą być wykorzystane w praktyce. O pracy studentów mówiono i pisano w lokalnych i ogólnokrajowych środkach społecznego przekazu. Wyniki swoich prac referowali studenci na sympozjach organizowanych po zakończeniu obozu, na uczelnianych konferencjach SSKN, a także na konferencji naukowej studentów Wydziałów Farmaceutycznych krajów socjalistycznych w Halle (b.NRD). Wyniki niektórych badań zostały opublikowane w *Farmacji Polskiej* i w innych czasopismach naukowych.

Studenci Wydziału Farmaceutycznego byli autorami trzech cennych inicjatyw. Uczestnicy obozu w Głogowie (1970) zainicjowali „Studencką Akcję Głogów”. Zaplanowano ją jako wielokierunkowy i wieloletni czyn młodzieży akademickiej różnych uczelni, zmierzający do rozwiązania wielu zagadnień istotnych dla miasta i jego okolic. W następnym roku (1971) uczestnicy obozu w Dęblinie byli inicjatorami podobnego apelu ogłoszonego pod hasłem „Akcja Wisła”, a w 1973r. studenci pracujący na terenie Kozienic stali się współorganizatorami „Akcji Kozienice”. Inicjatywy te świadczyły o dużym wyrobieniu społecznym młodzieży i były wyrazem właściwego ukierunkowania młodzieżowego zapału i chęci działania na rzecz wspólnego dobra.

Okazją do pogłębienia wiedzy i doskonalenia umiejętności zdobywanych na uczelni stały się studenckie praktyki zagraniczne. Mają one na Wydziale Farmaceutycznym już ponad 20-letnią tradycję z tym, że początkowo tą formą praktycznego szkolenia objętych było niewiele osób. Dopiero w latach siedemdziesiątych powstały, przy aktywnym włączeniu się organizacji młodzieżowych, realne możliwości liczniejszego udziału studentów farmacji w odbywaniu wakacyjnych praktyk zagranicznych i od tego czasu akcja ta kontynuowana jest do chwili obecnej (rok 1988). Praktyki zagraniczne, będące nagrodą za dobre wyniki w nauce i społeczne zaangażowanie studentów, mają niewątpliwie, poza fachowymi aspektami duże walory wychowawcze. Pogłębianie znajomości historii i kultury innych krajów, warunków życia ich obywateli, a przede wszystkim zbliżenie młodzieży przez spotkania, wspólną pracę, wypoczynek i dyskusje są jednym z istotnych elementów internacjonalistycznego wychowania naszej młodzieży. Praktyki zagraniczne odbywają studenci farmacji grupowo bądź indywidualnie, przy czym ta druga forma ma miejsce częściej w krajach Europy zachodniej. W oby-

dwu jednak przypadkach są one organizowane na zasadach bezdewizowej wymiany przez Międzynarodową Federację Studentów Farmacji (IPSF), a oferowane miejsca pracy to przeważnie apteki kliniczne i miejskie, rzadziej instytuty naukowe bądź zakłady przemysłu farmaceutycznego. Przy praktykach grupowych istotny jest fakt ciągłej opieki merytorycznej ze strony opiekuna grupy, który może w trakcie odrabiania praktyki na bieżąco kontrolować realizację programu dydaktyczno-wychowawczego. W przypadku praktyk indywidualnych, zwłaszcza w krajach zachodnich, można było niekiedy zaobserwować brak większego zainteresowania się instytucji zatrudniającej studenta, czy tamtejszych organizacji młodzieżowych, wolnym czasem praktykanta. Organizacja czasu wolnego pozostawiona była dość często inicjatywie samych studentów.

Jedną z pierwszych grup studentów warszawskiego Wydziału Farmaceutycznego, która na początku lat siedemdziesiątych (1971) udała się na praktyki zagraniczne, liczyła 13 osób. Z tej liczby dwóch studentów odbyło praktykę we Włoszech, po jednym w Wielkiej Brytanii i Jugosławii oraz dziewięciu na Węgrzech. Studenci odbywający praktykę na Węgrzech wyjechali pod opieką dr Wiesławy Miśkiewicz – adiunkta Zakładu Bromatologii AM. Dwie osoby z tej grupy pracowały w aptece klinicznej w Budapeszcie, pozostałe w budapeszteńskich aptekach otwartych. W czasie wolnym od pracy studenci zwiedzali farmaceutyczne zakłady przemysłowe, muzea oraz zabytki miasta i okolicy. Odbyły się również spotkania praktykantów z kierownictwem i organizacjami młodzieżowymi przedsiębiorstwa „Medimpex”.

Podobnie w 1972r. z 14 osobowej grupy studentów uczestniczących w praktykach zagranicznych, dziewięć osób pod opieką dr Marii Kugaczewskiej z Zakładu Bromatologii udało się do Budapesztu, a pozostałe pięć do krajów zachodnich (dwie do Włoch oraz po jednej do Niemieckiej Republiki Federalnej, Finlandii i Szwecji).

Paweł Orlewski, były student V roku warszawskiego Wydziału Farmaceutycznego, dzieląc się na łamach *Farmacji Polskiej* swoimi wrażeniami z praktyki zagranicznej, którą odbył w 1980r. w aptece miejskiej w Neukirchen (RFN) napisał: „*Praktykę swoją oceniam jako bardzo pożyteczną. W czasie tego miesiąca miałem możliwość poznania nowych i ciekawych rozwiązań usprawniających pracę apteki. Szczególnie półautomatyczny system zamawiania leków jest rozwiązaniem interesującym, wygodnym i pożytecznym. Sądzę, że wymienne zagraniczne praktyki studenckie powinny być kontynuowane, a nawet rozszerzone, co pozwoliłoby większej liczbie polskich studentów zdobyć cenne doświadczenia*”³⁶).

Wieloletnią tradycją Wydziału Farmaceutycznego w Warszawie, zapoczątkowaną jeszcze w roku 1963, jest organizowanie dorocznych konkursów prac magisterskich. Do roku 1988 odbyło się 25 konkursów wydziałowych. Ich ideą przewodnią było i jest rozpowszechnianie i popularyzowanie najwartościowszych prac zarówno wśród społeczności wydziałowej jak i w kręgach innych środowisk farmaceutycznych.

Do konkursu zgłaszanych jest na Wydziale przeciętnie około 20 prac magisterskich, wykonanych w danym roku akademickim, które swą różnicowaną tematyką obejmują aktualne kierunki rozwoju nauk farmaceutycznych. W pierwszym etapie konkursu jury przeprowadza wstępną kwalifikację prac i dokonuje podziału na grupy tematyczne (analiza kliniczna, analiza leków, farmacja stosowana, farmakodynamika i toksykologia, lek roślinny, lek syntetyczny, bioanaliza). Następnie prace zostają skierowane do recenzji przez powołane w tym celu zespoły oceniające, złożone z dwóch samodzielnych pracowników naukowych i przedstawiciela studentów. W ocenie uwzględniane są następujące kryteria: wartość merytoryczna podjętego tematu, uzasadnienie celu pracy, zastosowanie właściwych rozwiązań metodycznych, elementy nowości, umiejętność wykorzystania piśmiennictwa naukowego, poprawność stylu i szata graficzna. Na podstawie przedstawionych recenzji jury konkursu przeprowadza ostateczną kwalifikację prac i ogłasza werdykt. Prace, którym przyznano pierwsze nagrody, są przez wykonawców referowane w czasie uroczystego zakończenia konkursu. W tym przypadku oceniana jest dodatkowo przez Jury forma i sposób prezentacji wyników badań.

Możliwość publicznego przedstawienia wyników pracy dyplomowej daje absolwentom, niezależnie od otrzymania tytułu magistra i nagród rzeczowych, dużo osobistej satysfakcji. Prace wyróżnione w finale najwyższymi nagrodami są przez jury typowane do udziału w Ogólnopolskim Konkursie Prac Magisterskich (fot. 4). Wysoki poziom prac dyplomowych wykonywanych na Warszawskim Wydziale oraz dobre przygotowanie uczestników od ich referowania znajduje odzwierciedlenie w wynikach konkursów ogólnopolskich. Każdego bowiem roku co najmniej jedna, a niekiedy nawet kilka prac magisterskich z Wydziału Warszawskiego uzyskuje w tej ogólnokrajowej imprezie liczące się nagrody i wyróżnienia.

Duży udział w zapewnieniu sprawnego przebiegu konkursów i ich miłej atmosfery mają studenci. Oni to współpracując z władzami dziekańskimi i zaangażowanym gronem nauczycieli akademickich są głównymi organizatorami tej ze wszech miar pożytecznej imprezy, świadczącej bez wątpienia o dużej aktywności zrzeseń studenckich działających na Wydziale.

Istotny jest również udział fundatorów nagród, którzy w różny sposób związani z farmacją, przyczyniają się do materialnego usatysfakcjonowania laureatów konkursu. Ważną rolę w procesie wychowawczym Uczelni i Wydziału spełnia sama młodzież i jej organizacje. Wprawdzie struktura organizacji młodzieżowych, ich cele i formy działania zmieniły się wielokrotnie w czasie blisko 40-letniego istnienia AM i związanego z nią Wydziału Farmaceutycznego, to jednak zawsze olbrzymia większość naszych studentów prezentowała właściwe postawy i zaangażowanie w sprawy Wydziału oraz akceptowała przemiany demokratyczne zachodzące w naszym kraju.

Fot.4 Laureatka Wydziałowego Konkursu Prac Magisterskich p. mgr Agnieszka Pietrosiuk odbiera dyplom i nagrodę rzeczową

Warte podkreślenia są także różnorodne inicjatywy młodzieżowe uwzględniające szerokie zainteresowania środowiska studenckiego. W końcu lat siedemdziesiątych dużym powodzeniem i to nie tylko wśród studentów farmacji cieszył się kabaret „Profarm”. Inna grupa studentów Wydziału Farmaceutycznego próbowała swoich sił w dziennikarstwie, redagując gazetkę ścienną „Pharmpress”. Wieloletnią tradycję na Wydziale mają także coroczne bale karnawałowe urządzone przez studentów. Interesującą inicjatywą było utworzenie studenckiego ośrodka dyskusyjnego, w którym wy-

mieniano poglądy oraz przygotowywano ankiety i wywiady na różnorodne tematy związane ze studiami i zawodem farmaceutycznym. Tak np. w ankiecie, przeprowadzonej na początku lat osiemdziesiątych i dotyczącej realizacji programu dydaktycznego, studenci V roku uznali za najlepszych wykładowców prof. J. Chodkowskiego (chemia nieorganiczna i analityczna I rok), prof. H. Strzelecką (farmakognozja II i III rok) oraz nieżyjącego już dziś prof. J. Wolińskiego (chemia organiczna II rok). Cenne były również inicjatywy młodzieżowe w dziedzinie kształtowania właściwego stosunku do nauki i pracy zawodowej poprzez popularyzowanie odpowiednich wzorców osobowych. Wymienić tu można takie inicjatywy o szerokim zasięgu jak ogólnouczeniiany konkurs „Primi inter pares”, czy współzawodnictwo grup pracy i nauki.

Konkurs „Primi inter pares” cieszący się dużym powodzeniem w latach siedemdziesiątych, był dla wszystkich studentów bodźcem do osiągnięcia jak najlepszych wyników w nauce i pracy społecznej. Włączenie tych wartości jako kryteriów wyboru najlepszych studentów było szczególnie cenne, zważywszy, że łączenie nauki z pracą w organizacjach młodzieżowych jest zadaniem trudnym i potrafią to robić tylko nieliczne osoby, za co należy im się niewątpliwie uznanie. Formą satysfakcji dla tych studentów był udział w konkursie „Primi inter pares”. Konkurs przebiegał w trzech etapach. W pierwszym etapie każda grupa studencka wybierała najlepszego studenta grupy. Zwycięzcy otrzymywali nagrodę „Błękitnego Eskulapa”. Następnie, spośród nagrodzonych uprzednio osób Komisje Konkursowe wybierały sześciu najlepszych studentów roku (II etap), którym przyznawano nagrodę „Srebrnego Eskulapa”. Trzeci etap to poszukiwanie najlepszego studenta Wydziału. Należeli do nich ci, którzy kończyli terminowo studia, posiadali wysoką średnią ze wszystkich egzaminów na studiach, legitymowali się wynikami pracy w kole naukowym i czynnym udziałem w pracy organizacji młodzieżowych. Nagrodą dla nich był „Złoty Eskulap” czyli dyplom z podpisem J.M.Rektora i upominki rzeczowe. Do trofeów konkursu dołączone było zapewnienie Ministra Zdrowia (przez kilka lat imprezie tej patronował Minister Zdrowia i Opieki Społecznej prof. dr med. Marian Śliwiński) o zatrudnieniu laureatów w wybranej przez nich placówce służby zdrowia. Z Wydziału Farmaceutycznego nagrodę „Złotego Eskulapa” otrzymali: student Andrzej Ilczuk (1971r.) i studentka Elżbieta Ługowska (1972r.)

Od 1 października 1975r. funkcję dziekana objął prof. J. Chodkowski. Na stanowisku prodziekanów pozostali nadal profesor M. Furmanowa i profesor T. Zawadowski.

Już na początku rządów dziekana J.Chodkowskiego miało miejsce ważne wydarzenie w życiu Wydziału. W dniu 6 października 1975r. w czasie uroczystej inauguracji nowego roku akademickiego odbyło się nadanie drugiego w dziejach warszawskiej farmacji doktoratu honoris causa (pierwszy nadano w 1947r. prof. Arturowi Stollowi). Otrzymał go prof. dr Edward Shellard – kierownik Zakładu Farmakognozji w Chelsea College University w Londynie. Podczas tej uroczystości dziekan prof. J. Chodkowski przedstawił uchwałę Rady Wydziału w sprawie nadania prof. E.Shellardowi doktoratu honoris causa i odczytał tekst dyplomu, a prof. H.Strzelecka jako promotor zaprezentowała sylwetkę, dorobek naukowy i związki prof. E. Shellarda z Polską i Warszawskim Wydziałem Farmaceutycznym.

W działalności naukowej prof. E.Shellarda (fot. 5) należy podkreślić jego wielkie zasługi dla rozwoju fitochemii. Jest on jednym z pierwszych, którzy wprowadzili na szeroką skalę chromatografię do badań fitochemicznych. Wiodącą tematyką jego prac badawczych były problemy analizy fitochemicznej, a przede wszystkim poszukiwanie, wyodrębnianie, charakterystyka i biogeneza alkaloidów indolowych występujących w różnych gatunkach rodzaju *Mitragyna*.

Prof. E.Shellard jest autorem kilku podręczników z farmakognozji i fitochemii, wielu opracowań monograficznych i referatów problemowych. W okresie swej działalności (obecnie jest już na emeryturze) pełnił różne funkcje w Uniwersytecie Londyńskim i w Chelsea College.

Współpracował z wieloma uczelniami Wspólnoty Brytyjskiej, a ponadto pełnił funkcję wizytującego egzaminatora uniwersytetów brytyjskich w Nottingham i Belfaście oraz w uniwersytetach Nigerii, Tanzanii, Sudanu, Ghany i Kenii. Jest członkiem licznych towarzystw i instytucji związanych z naukami farmaceutycznymi Wielkiej Brytanii i kilku krajów afrykańskich (Ghana, Nigeria, Sudan). W 1971r. Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne nadało prof. E.Shellardowi godność członka honorowego.

Zainteresowania naukowe i osobiste kontakty prof. E. Shellarda z prof. J.Deryngiem, a później z prof. H. Strzelecką, stworzyły właściwy klimat do współpracy i wymiany doświadczeń naukowych. W jego Zakładzie odbyło staże naukowe trzech pracowników z Zakładu Farmakognozji Warszawskiego Wydziału Farmaceutycznego (dr Bogusław Kamiński 1958r., dr Stanisław Tałałaj 1961-1962, mgr Krystyna Twardowska 1974r.) i jedna osoba spoza Wydziału (dr Mirosława Melzacka 1970r.). Prof. E.Shellard jest entuzjastycznym propagatorem Polskiej Farmacji. Na temat organizacji i osiągnięć naszej farmacji opublikował wiele artykułów w czasopismach brytyjskich i wygłosił cykl odczytów w różnych oddziałach Brytyjskiego Towarzy-

Fot.5 Prof. Edward Shellard, dr h.c. Warszawskiego Wydziału Farmaceutycznego, ogląda przyznany Mu Medal Pamiątkowy Akademii Medycznej w Warszawie

stwa Farmaceutycznego. Kilkakrotnie odwiedzał Polskę i wygłaszał referaty na posiedzeniach Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego w Warszawie, Bydgoszczy, Poznaniu, Krakowie, Lublinie. W 1976r. brał udział w odbywającym się w Warszawie 36 Międzynarodowym Kongresie Farmaceutycznym (FIP) i z tej okazji do zgromadzonych dziennikarzy powiedział: „*Ilekroć jestem w Polsce ogarnia mnie zawsze zdumienie, jak z każdym rokiem rośnie potencjał naukowy Waszego kraju. Stale ktoś inny z Waszej Kadry naukowo-dydaktycznej może poszczycić się osiągnięciami. I choć już porządku Polskiej Medycyny po II wojnie światowej były o wiele skromniejsze niż na Zachodzie, a postęp był mało znaczący, to dziś Medycyna i Farmacja Polska liczy się na świecie. I choć poziom rozwoju środków dydaktycznych w wielu uczelniach europejskich jest wyższy niż w Polsce, to poziom edukacji studentów polskich przewyższa ich zagranicznych kolegów*”³⁷).

Szybki rozwój nauk farmaceutycznych w omawianym okresie lat siedemdziesiątych wymagał dalszego unowocześniania programu studiów. Począwszy od roku akadem. 1975/76 wprowadzony został zarządzeniem Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 19 lipca 1973r. (Dz.U. M.Z. i O.S nr 16 poz. 85) nowy plan studiów na Wydziałach Farmaceutycznych. W porównaniu do poprzedniego programu z 1969 roku nie przewidywał on istotnych zmian³⁸). Do ważniejszych innowacji należało przeniesienie anatomii z fizjologią z roku IV na rok II oraz wprowadzenie na I roku propedeutyki farmacji z metodologią uczenia się, a na roku IV patofizjologii (z wyjątkiem kierunku technologicznego). Poza tym nowy program ograniczał liczbę godzin obowiązkowych zajęć, likwidując na pierwszych dwóch latach studiów szkolenie wojskowe i zmniejszając m.in. o 30 godzin zajęcia z farmacji stosowanej na III roku.

Wyrazem daleko idącego zrozumienia przez Wydział tworzących się nowych zadań, przed jakimi stała magister farmacji, było uruchomienie w roku akadem. 1978/79 nowego kierunku studiów – bioanalizy i badania środowiska (opiekun prof. dr hab. farm. Lech Piekarski, a później doc. dr hab. farm. Józef Sawicki). Specjalizacja ta została od razu zaprogramowana jako studia indywidualne dla niewielkiej grupy (5-7 osób) studentów IV i V roku. Celem tych studiów jest wykształcenie wysoko wyspecjalizowanych pracowników służby zdrowia przygotowanych zarówno do programowania i prowadzenia badań laboratoryjnych ze szczególnym uwzględnieniem szeroko pojętej analityki zanieczyszczeń środowiska, jak i działalności organizacyjno-zapobiegawczej w zakresie oddziaływania zanieczyszczeń na zdrowie człowieka. Program szkolenia obejmuje częściowo przedmioty wspólne dla wszystkich studentów Wydziału Farmaceutycznego oraz zajęcia

specjalistyczne, których realizacja przebiega w oparciu o ustalony z opiekunem plan indywidualny. Indywidualne programy zajęć obejmują między innymi badania i ochronę elementów środowiska, bioindykację chemicznych obciążeń środowiska, oddziaływanie czynników środowiskowych na organizm z uwzględnieniem czynników ryzyka chorób nowotworowych, wykrywanie zanieczyszczeń środowiska o potencjalnym działaniu rakotwórczym, inżynierię ochrony środowiska, wybrane zagadnienia z sozologii oraz organizację ochrony środowiska w Polsce wraz z ustawodawstwem.

Program specjalistyczny realizowany jest głównie przez Zakład Badania Środowiska – jako wiodący oraz przez Zakłady Biologii i Botaniki Farmaceutycznej, Bromatologii i Toksykologii.

Wiele czasu poświęciła także Rada Wydziału dyskusjom na temat kształcenia analityków klinicznych. Wiązało się to z faktem utworzenia w roku akadem. 1977/78 na Wydziałach Farmaceutycznych w Łodzi, Krakowie i Białymstoku oddziałów analityki medycznej. Na podstawie konsultacji przeprowadzonych ze specjalistami kierunku analityki klinicznej, dyskusji w Radzie Wydziału i ogólnopolskiej ankiety opracowanej przez prof. dr hab. med. Leszka Tomaszewskiego, wydział warszawski z pełną świadomością zdecydował się na zachowanie kierunku analityki klinicznej zamiast tworzenia odpowiedniego oddziału. Uważano bowiem za słuszne umożliwienie wszystkim studentom uzyskanie podstawowego wykształcenia farmaceutycznego, dającego perspektywy prac we wszystkich dziedzinach służby zdrowia i poza nią, do których uprawnia dyplom magistra farmacji.

Trzecie dziesięciolecie działalności Wydziału Farmaceutycznego w strukturze Akademii Medycznej, obejmujące lata 1970-1979, wyróżniło się dynamicznym szkoleniem młodej kadry naukowej. Rada Wydziału przeprowadziła w tym okresie 113 przewodów doktorskich i 19 habilitacyjnych.

Stopień doktora habilitowanego uzyskali: Zdzisław Zakrzewski (1970), Henryk Osowiecki (1970), Regina Skorupska-Oleńska (1971), Władysław Święcicki (1971), Janina Iwanowska (1971), Zenon Bartnikiewicz (1972), Jacek Brzeziński (1973), Ryszard Paruszewski (1973), Bohdan Fitak (1973), Jan Woźniak (1973), Maria Gajewska (1973), Bożenna Gutkowska (1973), Ewa Sikorska (1974), Jerzy Jarzębiński (1974), Krystyna Stochla (1974), Wincenty Kwapiszewski (1974), Karol Butkiewicz (1976), Krzysztof Niewiadomski (1976), Teresa Laskowska-Klita (1977). W grupie habilitantów dominowali pracownicy naukowo-dydaktyczni warszawskiego wydziału (14 osób). Zmniejszyła się natomiast, w porównaniu do lat sześćdziesiątych, liczba przewodów habilitacyjnych osób spoza warszawskiej Akademii Medycznej, co niewątpliwie wiązało się z faktem uzyskania prawa habilitacji

przez Wydziały Farmaceutyczne istniejące w innych ośrodkach akademickich kraju.

W 1976r. przypadł jubileusz 50-lecia istnienia Wydziału Farmaceutycznego w Warszawie. Na jubileusz ten złożyły się trzy następujące okresy: 13 lat działalności w Polsce międzywojennej, 6-letni okres mroków okupacji hitlerowskiej i 31 lat intensywnej twórczej pracy w Polsce Ludowej. Uroczystość poświęcona uczczeniu 50-lecia Wydziału Farmaceutycznego odbyła się 10 czerwca 1976r. w sali „Warszawskiej” Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie. Jubileuszowemu posiedzeniu Rady Wydziału przewodniczył dziekan prof. Jerzy Chodkowski. Okolicznościowe przemówienia wygłosili: wiceminister Zdrowia i Opieki Społecznej prof. dr med. Józef Grenda, rektor Akademii Medycznej w Warszawie prof. dr med. Szczepan Leszek Zgliczyński, dziekan Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej w Krakowie prof. dr hab. farm. Alfred Zejc oraz student III roku Warszawskiego Wydziału Krzysztof Skup. Zarys dziejów Wydziału Farmaceutycznego w Warszawie w latach 1926-1976 przedstawił zebrany prof. dr H. Bukowiecki, a prof. St. Biniecki omówił kierunki rozwoju naukowego Wydziału w okresie minionego 50-lecia. Pełne teksty obydwu referatów i szczegółowe sprawozdanie z przebiegu uroczystości opublikowała *Farmacja Polska* (t.32, nr 11, 1976r.).

Z grona siedmiu przedwojennych docentów warszawskiego Wydziału Farmaceutycznego jedynym uczestnikiem uroczystości jubileuszowej był prof. dr hab. Stanisław Krauze, którego prawie 53-letnia działalność naukowo-dydaktyczna związana była ściśle z warszawskim Wydziałem, najpierw w Uniwersytecie, a od 1950r. w Akademii Medycznej. Tu bowiem kończył studia, rozpoczynał pracę zawodową (1924r.), doktoryzował się (1931r.), habilitował (1937r.) i realizował swoje idee naukowe. Był od roku 1947 profesorem zwyczajnym (tytuł ten nadano mu z pominięciem stopnia profesora nadzwyczajnego) i kierownikiem Katedry Nauki o Środkach Spożywczych, przemianowanej w 1970r. na Zakład Bromatologii oraz dyrektorem Instytutu Biofarmacji w latach 1970-1973.

Prof. S. Krauze (fot.6) uczestniczył we wszystkich ważnych i przełomowych dla Wydziału momentach. W 1926r. był świadkiem powołania w Warszawie Wydziału Farmaceutycznego. Pracował jako sekretarz Komitetu Budowy Gmachów dla nowo kreowanego Wydziału, co zostało utrwalone na tablicy, znajdującej się dziś w Muzeum Farmacji, a upamiętniającej oddanie do użytku budynku przy ul. Przemysłowej 25. W okresie okupacji brał czynny udział w tajnym nauczaniu i współpracował z ruchem oporu. Po wyzwoleniu odbudowywał i wyposażał Zakład Bromatologii, walcząc o rangę

naukową swojej dyscypliny i właściwą pozycję Wydziału, dążył stale do podniesienia prestiżu zawodu farmaceutycznego. Był twórcą polskiej szkoły bromatologicznej, która dziś może się poszczycić bogatymi tradycjami i dużym dorobkiem. Pełniąc przez 27 lat (1935-1962) funkcję kierownika Zakładu Badania Środków Spożywczych i Przedmiotów użytku PZH stworzył naukową kontrolę żywności w Polsce, nadając jej trwałe podstawy organizacyjne i naukowe.

Jako znawca zagadnień kontroli żywności, współpracował od 1958r. z Radą Europejską do spraw Kodeksu Żywnościowego (przekształconą później na Komisję Kodeksu Żywnościowego FAO /WHO), w której przez 8 lat pełnił funkcję wiceprezesa. Uczestniczył w pracach Międzynarodowego Towarzystwa do Zwalczenia Chorób Cywilizacyjnych, współpraca ta, w czasie której pełnił profesor przez kilka lat funkcję wiceprzewodniczącego, trwała od 1956r. do chwili przejścia na emeryturę. Był także ekspertem Światowej Organizacji Zdrowia w dziedzinie substancji obcych w żywności.

Ale nie tylko nauka pasjonowała prof. St. Krauzego. jako urodzony społecznik głęboko angażował się w sprawy rozwoju i przyszłości farmacji.

Od 1926r. działał w Towarzystwie Przyjaciół Wydziałów i Oddziałów Farmaceutycznych pełniąc w nim przez wiele lat funkcję sekretarza generalnego. Był członkiem i wieloletnim prezesem Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego i stałym delegatem w latach 1955-1968 do Międzynarodowej Federacji Farmaceutycznej (FIP), w której cieszył się dużym szacunkiem i uznaniem. Poza tym był członkiem wielu innych jeszcze towarzystw naukowych: Polskiego Towarzystwa Chemicznego, Szwajcarskiego Towarzystwa Chemii, Angielskiego Towarzystwa Chemików oraz Towarzystwa Analityków i Ekspertów Francuskich. Z inicjatywy prof. St. Krauzego powstało w 1950r. czasopismo *Roczniki PZH*, których był kilkuletnim redaktorem, a do końca życia pozostał członkiem komitetu redakcyjnego.

Prof. St. Krauze za swą wieloletnią i bardzo bogatą działalność został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Komandorskim. W 1976r. uhonorowano profesora tytułem Zasłużonego Nauczyciela Polski Ludowej. Był członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, którą to godność nadano mu w 40-rocznicę pracy zawodowej (04.12.1964r.). Z okazji 50-lecia Warszawskiego Wydziału Farmaceutycznego (1976r.) otrzymał od władz uczelni „Medal Pamiątkowy Akademii Medycznej w Warszawie”. Za prace nad Europejskim Kodeksem Żywnościowym przyznano profesorowi najwyższe odznaczenie austriackie „Das Grosse Goldene Ehrenzeichen”, a także francuski Krzyż Oficerski „Pour la Recherche et l'Invention”.

Fot.6 Prof.Stanisław Krauze przemawia na międzynarodowej konferencji w Wiedniu jako ekspert WHO do spraw substancji obcych w żywności

Wychowankami prof. St. Krauzego jest wielu wybitnych specjalistów z zakresu bromatologii pracujących dziś w różnych placówkach naukowych w Polsce. Pod jego kierownictwem i opieką 22 osoby uzyskały stopień doktora, a 16 habilitowało się. Był świetnym erudytą i znakomitym wykładowcą. Studentów urzekał swoją osobowością, imponował głęboką wiedzą, błyskotliwością i biegłą znajomością kilku języków. Jednocześnie był bardzo życzliwy dla studentów, interesował się ich życiem, trudnościami, często z nimi rozmawiał, radził i pomagał. Uroczysty jubileusz 70-lecia urodzin profesora St. Krauzego odbył się 11 listopada 1972r. w Instytucie Biofarmacji Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej w Warszawie ³⁹⁾. Na tym wspólnym spotkaniu najbliższych współpracowników i wychowanków jubilat oraz przedstawiciele władz uczelni i Wydziału prof. St. Krauzego powiedział: *„Dzisiaj jest to moje nieoficjalne pożegnanie z Zakładem i Wydziałem. Pod koniec roku akademickiego będzie pożegnanie oficjalne”* ... i dalej: *„... mojego odejścia nie biorę tragicznie. Jest to normalny bieg rzeczy. Starzy muszą ustąpić młodym. Jako humanista szukałem przykładu w literaturze klasycznej i znalazłem go u wielkiego Cervantesa, który w usta umierającego rycerza błędnego Don Kichota, w rozmowie z płaczącym wiernym giermkim Sancho-Pansa, wkłada następujące słowa: ‚Ptaki z roku ubiegłego nie spotykają się już w gnieździe’, co w wersji francuskiej, w której to czytałem, brzmi: ‚Les oiseaux de l’an passé ne se trouvent plus dans le nid”*.

Będąc na emeryturze Profesor, starał się codziennie, o ile pozwalał mu na to stale pogarszający się stan zdrowia, przychodzić do Zakładu. Zmarł w dniu 21 lipca 1977r. Grób prof. St. Krauzego znajduje się na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie (kw. 131 - rz. 2 - m.12).

Prof. Regina Olędzka – obecny kierownik Zakładu Bromatologii i dyrektor Instytutu Biofarmacji – we wspomnieniu o profesorze St. Krauzem napisała ⁴⁰⁾: *„... ten wielki naukowiec o światowym znaczeniu, erudyta, który najnudniejszy temat zamieniał w fascynującą opowieść, poliglota, zamitowany dydaktyk, spotecznik potrafiący być bezkompromisowy i odważny w sprawach publicznych, gorący patriota, dla nas – współpracowników, był serdecznym i oddanym przyjacielem, szczerze przez nas podziwianym za wiedzę, rozległość horyzontów i charakter. Takim go zapamiętałam ja i moi koledzy po 22 latach wspólnej pracy”*. Wspomnienia swoje o Profesorze zakończyła autorka następującą anegdotą zaczerpniętą z życia: *„Profesor lato spędzał w Zalesiu, we własnym domku letniskowym. Któregoś roku „okazyjnie” zakupił kilka kilogramów miodu, który mimo pochwał rodziny, wydał mu się nieco podejrzany. Przyniósł więc próbkę do Zakładu i oddał w nasze*

ręce. Jakież było nasze zdumienie gdy stwierdziliśmy, że miód był zafałszowany zmielonym grochem. Profesor był niepokieszony, że oszukano jego – specjalistę kontroli żywności”.

Prof. H. Bukowiecki oddając na łamach *Farmacji Polskiej* pozgonną część profesorowi St. Krauzemu, z którym łączyła go ponad pół wieku trwająca przyjaźń wyznał: „Przyjaźń nasza w okresie minionego półwiecza niejednej poddana była próbie, ale wyszła z nich zwycięsko”. W innym fragmencie tych wspomnień zaznaczył: „W koledze Stanisławie wcześniej bardzo dostrzegłem upodobanie do literatury światowej, w której poznawaniu pomocne Mu były wielce uzdolnienia lingwistyczne i dobra znajomość języków”. Swoje refleksje zatytułowane „In memoriam Professoris Stanisłai Krauze”⁴¹⁾ zakończył H. Bukowiecki słowami: „*Kolega Krauze kochał literaturę francuską, jego ulubionym autorem był Anatol France. Ogarniając myślą ogrom jego prac, powiem o Nim: ,la vie digne d'être vecue'*”.

Po przejściu prof. St. Krauzego na emeryturę kierownikiem Zakładu Bromatologii był w latach 1973-1978 doc. (od 1978r. prof. nzw.) dr hab. farm. Lech Piekarski. Po utworzeniu Zakładu Badania Środowiska (1978r.) i powołaniu prof. L. Piekarskiego na kierownika tej nowo powstałej jednostki dydaktyczno-naukowej, kierownictwo Zakładu Bromatologii przejęła doc. (od 1983r. prof. nzw.) dr hab. Regina Skorupska-Oleđzka.

Do historii Warszawskiego Wydziału Farmaceutycznego weszła na trwałe postać prof. dr hab. farm. Henryka Bukowieckiego. Był on uczniem profesorów Władysława Mazurkiewicza, Stanisława Wisloucha, Antoniego Ossowskiego. Wcześniej, bo już w czasie studiów podjął w 1925r. pracę na stanowisku młodszego asystenta w Katedrze Farmakognozji i Botaniki Lekarskiej i od tego czasu przez 61 lat służył Wydziałowi Farmaceutycznemu i zawodowi swoją wiedzą i olbrzymim doświadczeniem. Po przejściu przez kolejne stanowiska st. asystenta i adiunkta (stopień doktora uzyskał w 1939r.) habilitował się w 1945r. Tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nadano doc. H. Bukowieckiemu w 1947r., a nominację na profesora zwyczajnego otrzymał w 1964r.

W latach 1939-1945 brał udział w tajnym nauczaniu. Po wyzwoleniu jako jeden z pierwszych przystąpił do odbudowy i organizacji Wydziału Farmaceutycznego w Warszawie.

Obejmując w 1946r. kierownictwo Katedry Botaniki Farmaceutycznej ówczesny docent H. Bukowiecki pokonywał wiele trudności, aby właściwie zorganizować zajęcia dydaktyczne i rozwijać badania naukowe.

Działalność badawcza prof. H. Bukowieckiego (fot.7) w zakresie szeroko pojętej botaniki ogólnej i farmaceutycznej, była niezwykle ożywiona i wielo-

kierunkowa. Do szczególnie interesujących go dziedzin wiedzy botanicznej należały: cytologia eksperymentalna, histochemia, anatomia roślin, fizjologia, ekologia, geografia roślin, fitochemia, systematyka, a w ostatnich latach taksonomia numeryczna i hodowla in vitro tkanek roślin leczniczych. We wszystkich swoich badaniach był niezwykle dociekliwy i dokładny. „*Nie lubił – jak pisała prof. M. Furmanowa – powierzchowności i tępił niedbalstwo. Aby rozwiązać pozornie drobne zagadnienia sięgał do źródeł, na zdobycie cennych monografi przeznaczał często prywatne fundusze. Szeroki kontakt z wybitnymi placówkami europejskimi zapewniał mu stałe doskonalenie wiedzy. Dobra znajomość kilku języków obcych i tacyzny oraz zainteresowanie bibliofilskie sprawiły, że zawsze zorientowany był w najnowszych osiągnięciach nauki światowej*”⁴²).

O swoich przygodach z łaciną tak pisał przed laty profesor H. Bukowiecki: „*Łacinę uwielbiam. Nęciła mnie od lat dziecinnych. Na biurku naszego dziadka zawsze leżała dla nas dzieci dostępna staroświecka gramatyka łacińska. Jako kilkuletni brzdąc upajałem się moją umiejętnością odczytywania trzech wyrażeń: mundus est rotundus, terra est rotunda, ovum est rotundum. Tak się zaczęło. Później przyszła kolej na odczytywanie inskrypcji na gmachach i pomnikach warszawskich. Wtedy już zdobyłem podstawy tacyzny w szkole dzięki prof. Szczepanowi Nowakowskiemu, lektorowi Uniwersytetu Warszawskiego i dyrektorowi naszej szkoły. Tak więc na pomniku Kopernika znalazłem przykład I deklinacji: grata patria oraz II deklinacji: Nicolao Copernico. Przed Kościołem Św. Krzyża była III deklinacja: sursum corda. (Na Pałacu Staszica nie było jeszcze słów: Societas Scientiarum Varsaviensis, bo Pałac w obcych był rękach). Deklinację IV odnalazłem na froncie Kościoła Bernardynów: haec domus. O V deklinację też nie było trudno. Na gmachu Towarzystwa Dobroczynności, niegdyś Pałacu Kazanowskich, do dziś widnieje napis: Res sacra miser. Na przedłużeniu traktu Królewskiego w Wilanowie, ileż wdzięku i muzyki jest w słowach: Quod vetus urbs coluit, nunc villa nova tenet. Łacinie zawdzięczam dostęp do starej, polsko-łacińskiej literatury botanicznej i farmaceutycznej,*”⁴³).

Doceniając znaczenie wpływu myśli twórczej ze świata dla rozwoju nauki w kraju nawiązywał prof. H. Bukowiecki liczne kontakty z ośrodkami zagranicznymi. Odwiedził placówki naukowe w Paryżu, Berlinie-Dahlem, Moskwie, Leningradzie, Budapeszcie i Sofii. Pracował w Królewskich Ogrodach Botanicznych w Kew pod Londynem i Jodrell Laboratory. Przebywając za granicą myślał stale o swoim ukochanym Zakładzie Botaniki przy ul. Długiej 16, dla którego starał się z każdego, nawet prywatnego wyjazdu, przywieźć jakąś cenną zdobycz. Najczęściej były to książki, kolekcje roślin obcych do

zielnika zakładowego bądź próbki materiału roślinnego do badań. Tę swoją „słabość” uzasadniał powiedzeniem: „*Biorę moje dobro tam gdzie ono jest, nie zważając na trud i wysiłek*”⁴⁴). Cennym nabytkiem bibliograficznym Zakładu Botaniki Farmaceutycznej był osobiście przywieziony przez Profesora z Londynu w 1963r. 14-tomowy wówczas *Index Kewensis Plantarum Phanerogamarum*, którego wartość w tamtym okresie równała się cenie samochodu. Dar ten otrzymał od swojego ucznia dra Ludwika Sikorskiego.

Profesor H. Bukowiecki miał opinię bardzo wymagającego pedagoga. Jego uczennica i następczyni na stanowisku kierownika Zakładu Botaniki Farmaceutycznej – prof. M. Furmanowa tak o nim pisała: „*Profesor był nauczycielem surowym, wymagającym i krytycznym, ale jednocześnie pełnym zrozumienia i życzliwości. O każdej porze i w każdym miejscu gotowy był pomóc każdemu, kto się do niego zwracał. Wymagał dużo od innych, ale najwięcej od siebie. Nie zdarzyło się aby kiedykolwiek spóźnił się na wykład, zajęcia ze studentami lub posiedzenie naukowe. Nierzadko pracował po kilkanaście godzin dziennie, ale nigdy z ust Profesora nie wyszło słowo skargi lub narzekania na ciężkie warunki pracy. Pasja twórcza i wielkie umiłowanie wiedzy przestroniły wszystkie trudy dnia codziennego. A było ich wiele ...*”⁴⁵).

Drugim nurtem działalności profesora H. Bukowieckiego były prace z dziedziny historii botaniki i farmacji. Do znanych nie tylko u nas w kraju ale i za granicą należy rozprawa o tzw. Farmakopei Kościuszkowskiej, którą profesor porównał z wcześniejszą od niej Farmakopeą Waszyngtońską. Praca ta uzyskała przychylną ocenę u historyków z Uniwersytetu Wisconsin. Artykuły i prace z zakresu historii publikował do ostatnich chwil swojego życia. Szczególnie bliskie były mu dzieje warszawskiego Wydziału Farmaceutycznego, w znajomości których nie miał równego sobie. Był bowiem świadkiem powstania Wydziału w 1926r., dźwigał go potem z powojennych gruzów i uczestniczył w stałym jego rozwoju. W latach 1957-1960 pełnił funkcję prodziekana, dbał o unowocześnianie procesu dydaktycznego i przyczynił się w dużym stopniu do wprowadzenia na studiach farmaceutycznych obowiązku wykonywania pracy magisterskiej.

Prof. H. Bukowiecki był wybitnym wykładowcą. Z nieopisaną swadą, opartą na świetnej retoryce, pięknym językiem polskim, w sposób niezwykle sugestywny i jasny malował raczej niż przedstawiał zagadnienia z dziedziny botaniki i pokrewnych jej dyscyplin. Zachęcał studentów do miłości roślin i ksiąg o roślinach. Kochał młodzież i pracował dla niej z niezwykłą wprost energią. Chętnie brał udział w prowadzeniu wycieczek florystycznych. Uczył

wtedy studentów nie tylko znajomości roślin leczniczych ale pokazywał im także zabytki kultury polskiej i pomniki przyrody. Był promotorem czterech

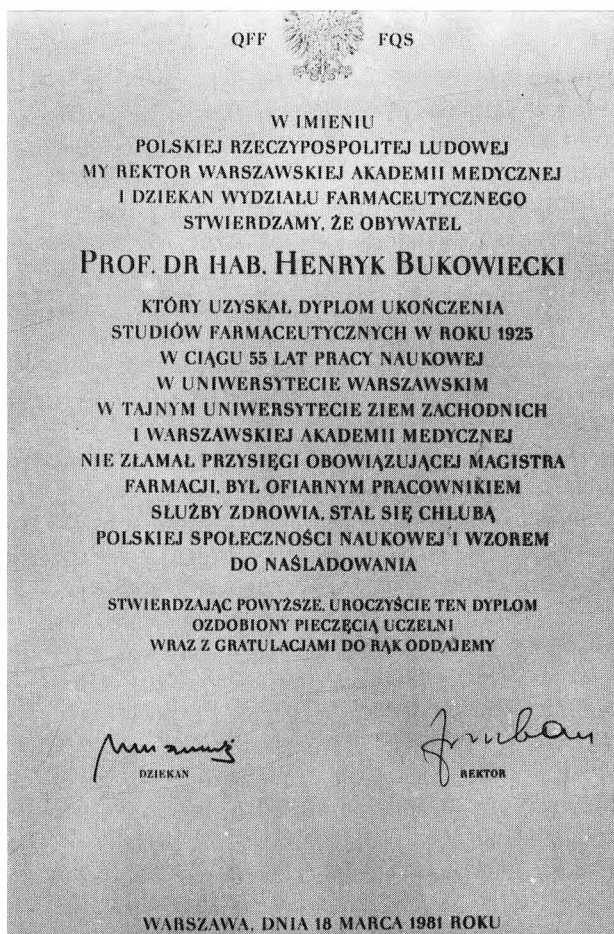

Fot.7 Prof. Henryk Bukowiecki (z prawej) przyjmuje gratulacje J.M.Rektora AM prof. Jana Nielubowicza z okazji jubileuszu 50-lecia pracy naukowej

doktoratów i opiekunem jednej habilitacji. Poza zajęciami dydaktycznymi na farmacji wykładał również przez dwadzieścia lat (1947-1966) botanikę dla słuchaczy Wydziału Weterynaryjnego SGGW w Warszawie.

Prof. H. Bukowiecki był nauczycielem i wychowawcą nie tylko dla tych, którzy słuchali jego wykładów i współpracowali z nim. Swoją działalnością społeczną i piśmienniczą docierał do szerokiej rzeszy farmaceutów i sympatyków farmacji interesujących się tą dyscypliną wiedzy i jej dziejami. Pełnił funkcję sekretarza generalnego Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego i przewodniczącego Oddziału Warszawskiego PTFarm.; zorganizował w 1950r. I Naukowy Zjazd tego Towarzystwa. Był także członkiem zarządu i bibliotekarzem Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Współpracował z dyrekcją Ogrodu Botanicznego w Warszawie. W 1958r. został członkiem honorowym Rumuńskiego Towarzystwa Medycznego (Sekcji Farmaceutycznej), a od 1975r. był członkiem Międzynarodowego Towarzystwa Kultur Tkankowych *in vitro*. Wchodził w skład Komitetu Redakcyjnego *Acta Po-*

loniae Pharmaceutica i *Farmacji Polskiej*. Od 1973r. był przewodniczącym Zespołu Historii Botaniki oraz członkiem Zespołu Historii Farmacji PAN i redaktorem zeszytów botanicznych w *Studiach i Materiałach z Dziejów Nauki Polskiej PAN* oraz *Słownika Biologów Polskich PAN*. W 1983r. został członkiem zwyczajnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego – Wydział V Nauk Medycznych.

Fot.8 Odnowiony dyplom magisterski przyznany prof. H. Bukowieckiemu po 50 latach nieprzerwanej pracy naukowej

W dowód wielkiego uznania przyznano Profesorowi wiele odznaczeń, wśród których najwyższej cenili sobie tytuł honorowy Zasłużonego Nauczyciela PRL. Odznaczony był także Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, ponadto otrzymał: Medal Komisji Edukacji Narodowej, Medal Ignacego Łukasiewicza, Medal Akademii Medycznej w Warszawie, Medal Wydziału Weterynarii SGGW-AR, Odznakę „Za wzorową pracę w służbie zdrowia”. W 1983r. Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne nadało mu godność członka honorowego.

12 maja 1982r. odbyła się niecodzienna uroczystość wręczenia prof. H. Bukowieckiemu odnowionego dyplomu magisterskiego po 57 latach nieprzerwanej pracy (fot.8). Był to w dziejach akademickiego nauczania farmacji w Warszawie pierwszy przypadek uhonorowania absolwenta Wydziału takim wyróżnieniem.

Prof. H. Bukowiecki pomimo przejścia na emeryturę w 1973r. nie przewał swojej działalności naukowej i dydaktycznej. W czasie uroczystości zorganizowanej z okazji 50-lecia pracy Profesora na Wydziale Farmaceutycznym (08.12.1975r.) dostojny Jubilat powiedział o sobie: „*Kocham pracę. Wojciech Oczko patron ulicy Wojciecha Oczki, tak pisał przed 400 laty: 'Rola odłogiem leżąc nikczemnieje, woda jeśli nie ciecze uśmierza się, żelazo albo insze kruszce rdza gryzie, koń by snadź Arabski zepsieje, pies pola zależy, wszystkie rzeczy przez używania a prace nikczemnieją, a cóż dopiero człowiek'. Nie chcę zardzewieć bez pracy*”⁴⁶). Wierny tej zasadzie uczestniczył nadal w życiu Wydziału i Zakładu Botaniki Farmaceutycznej, prowadził wykłady fakultatywne z ochrony środowiska i z propedeutyki farmacji, recenzował prace magisterskie. Był inicjatorem zorganizowania w 1986r. uroczystości 60-lecia Wydziału Farmaceutycznego w Warszawie. Z tej okazji napisał do *Farmacji Polskiej* artykuł o dziejach Wydziału, który ukazał się niestety już po śmierci Profesora. Nie zdążył również zakończyć prac związanych z przygotowaniem materiałów do drugiego wydania podręcznika dla studentów *Botanika farmaceutyczna*.

Profesor H. Bukowiecki zmarł w Warszawie w dniu 27 lutego 1986r. Pogrzeb odbył się 6 marca 1986r. na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie (kw.134 rz.3, m.2). W imieniu Wydziału Farmaceutycznego AM w Warszawie pożegnała zmarłego prof.dr hab Halina Strzelecka, członek Senatu. Oto fragment jej przemówienia: „*Jak wielką poniósł dziś Wydział Warszawski stratę, może ocenić ten, kto znał Profesora, kto z nim pracował. Był osobowością niezwykłą, żywą kroniką Wydziału, postacią tak barwną, że już dziś legendarną. Jego życie i praca naukowa związane były nierozłącznie z Wydziałem. Uczył nas wszystkich godności akademickiej*”

i szacunku dla wielowiekowych uczelnianych tradycji. Wielu wychowanków Profesora zajmuje dziś odpowiedzialne stanowiska naukowe. Głębokie i prawdziwe było u Profesora zrozumienie spraw Wydziału i problemów farmacji . . . Odszedł od otwartych książek, które tak ukochał, od niedokończonych rozpraw, które z takim petyzmem przygotowywał. Żegnamy Go z największym żalem i smutkiem. Oddajemy hołd człowiekowi, który przez wiele lat nie tylko przekazywał swoją wiedzę, ale uczył jak żyć godnie, uczył szacunku dla wartości moralnych, miłości dla nauki i pracy, umitowania ojczyźnej przyrody i piękna języka polskiego. Odszedł od nas niespodziewanie, ale jego dzieła, myśli i wskazania pozostaną wśród tych, którzy Go znali i wysoko cenili⁴⁷⁾.

Następczynią profesora H. Bukowieckiego na stanowisku kierownika Zakładu Botaniki Farmaceutycznej jest od 1973r. prof. dr hab. farm. Mirosława Furmanowa.

W 1975r. przeszła na emeryturę prof. dr hab. med. Irena Mochnacka – kierownik Zakładu Biochemii Instytutu Biofarmacji Akademii Medycznej w Warszawie.

Po ukończeniu w 1938r. studiów na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie podjęła pracę w Zakładzie Chemii Lekarskiej, kierowanym wówczas przez prof. Jakuba Parnasa. W czasie wojny brała udział w tajnym nauczaniu. Stopień doktora medycyny uzyskała na tajnym uniwersytecie we Lwowie w 1942r. Habilitowała się z zakresu chemii fizjologicznej w 1951r. na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej we Wrocławiu. Od 1953r. pracowała w Zakładzie Chemii Fizjologicznej Akademii Medycznej w Warszawie, uzyskując w 1954r. tytuł profesora nadzwyczajnego.

Problematyka naukowa, którą zajmowała się profesor I. Mochnacka dotyczyła metabolizmu glikogenu, metabolizmu aminokwasów aromatycznych oraz biosyntezy kwasów nukleinowych i białka. Od 1954r. była redaktorem czasopisma *Acta Biochemica Polonica*. Do jej niewątpliwych zasług należy również przyjęcie tego czasopisma w poczet międzynarodowej unii czasopism biochemicznych. Była członkiem Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego, Polskiego Towarzystwa Biochemicznego i Biochemical Society (Anglia).

Prof. I. Mochnacka należała do grona oddanych i bardzo wymagających dydaktyków i wychowawców młodzieży. W czasie 22 lat pracy w Warszawskiej Akademii Medycznej przekazała wiedzę biochemiczną około dzieśięciu tysiącom studentów wydziału lekarskiego. Pod Jej promotorstwem i opieką przeprowadzono 16 przewodów doktorskich i 6 habilitacyjnych. Za

działalność naukową i dydaktyczną została odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Odznaką 1000-lecia Państwa Polskiego oraz Odznaką „Za wzorową pracę w Służbie Zdrowia”. Posiadała również tytuł „Zasłużonego Nauczyciela PRL”, a Polskie Towarzystwo Biochemiczne nadało Jej godność członka honorowego.

Prof. I. Mochnacka zmarła w dniu 1 listopada 1979r. Pogrzeb odbył się 7 listopada na Powązkach. Żegnając zmarłą najbliższa współpracowniczka prof. Teresa Szymczyk powiedziała: *„Przez ponad ćwierć wieku splatały się i biegnęły razem losy mego życia i droga życiowa profesor Mochnackiej. Jestem jej uczennicą i następczynią w Zakładzie Biochemii. Dopiero z perspektywy lat, w miarę zdobywania własnego doświadczenia wyłania się i kształtuje ta prawdziwa, ta istotna sylwetka profesor Mochnackiej, łącznika między ‚dawnymi latami‘ wielkiej Lwowskiej Szkoły Biochemicznej Jakuba Parnasa, a ‚nowymi czasami‘. Była człowiekiem dobrym, życzliwym, mądrym, pracowitym i skromnym. Dobrym – dobrocią prawdziwą, nawet twardą i surową ale nie tanią pobłażliwością, życzliwym – życzliwością doświadczonego pedagoga, który wie i realizuje zasadę, że tylko pogłębiona wiedza jest wartościowa, a powierzchowność jest szkodliwa, mądrym – mądrością dojrzałą o jasnej motywacji postępowania z ustaloną hierarchią wartości, pracowitym – wykonywaniu niestychanie solidnym, mrówczej pracy, leżącej u podłoża rzetelnych wyników i osiągnięć, skromnym – skromnością szlachetnego metalu wolnego od migotliwego blichtru”* ⁴⁸⁾.

We wrześniu 1972r. nastąpiła zmiana na stanowisku kierownika Zakładu Chemii Ogólnej. Dotychczasowego kierownika profesora nzw. dra fil. Piotra Wierzchowskiego zastąpił docent (od 1980r. prof. nzw.) dr hab. farm. Teodor Zawadowski.

Profesor Piotr Wierzchowski ukończył studia w 1933r. na wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Wileńskiego. W 1936r. przenosi się do Zakładu Chemii Fizjologicznej Uniwersytetu Warszawskiego, w którym początkowo jako stypendysta, a następnie asystent, specjalizował się w dziedzinie biochemii pod kierunkiem prof. Stanisława Przyłęckiego. Stopień doktora filozofii w zakresie chemii uzyskał na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego w 1939r. Pierwsze lata wojny spędził w Wilnie. W 1941r. przedostał się do Warszawy i tu uczestniczył w tajnym nauczaniu w szkole Zaorskiego i na kompletach tajnego Uniwersytetu. W trudnym powojennym okresie zajął się organizacją Zakładu Chemii Fizjologicznej UW.

W 1951r. został mianowany kierownikiem Zakładu Chemii Ogólnej na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej w Warszawie, początkowo jako

profesor kontraktowy. Po przeprowadzeniu habilitacji (1952r.) na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Łódzkiego uzyskał stopień docenta w zakresie biochemii. W 1954r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego. W latach 1956-1957 przebywał jako delegat Ministerstwa Zdrowia w Hamhynie (Koreańska Republika Ludowo-Demokratyczna), gdzie w miejscowym szpitalu klinicznym prowadził zajęcia z biochemii i stosowania nowoczesnych metod biochemicznych w analityce lekarskiej.

Poza pracą w Akademii Medycznej zorganizował (1957r.) Zakład Biochemii w Instytucie Antybiotyków, którym kierował do 1961r.

Zainteresowania naukowe profesora znalazły odbicie w pracach wykonywanych pod jego kierunkiem. Dotyczyły one głównie badań metabolizmu białek i aminokwasów oraz zagadnień biosyntezy antybiotyków. Opracowano także oryginalną metodę oznaczania aminokwasów opartą na technice połączonej chromatografii kolumnowo-bibułowej. Prof. Wierzchowski był jednym z pierwszych, którzy włączyli technikę chromatograficzną do badań naukowych i dydaktycznych prowadzonych w Akademii Medycznej w Warszawie.

Profesor P. Wierzchowski był członkiem Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego i Polskiego Towarzystwa Biochemicznego. Przez cztery lata (1948-1951) pełnił obowiązki generalnego sekretarza Polskiego Towarzystwa Fizjologicznego. Za swą wieloletnią działalność dydaktyczną i organizacyjną został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski oraz Medalem X-lecia Polski Ludowej.

Na Wydziale Farmaceutycznym AM pracował prof. P. Wierzchowski krótko bo dopiero od 1970r., kiedy to w ramach reorganizacji struktury uczelni, Zakład Chemii Ogólnej włączony został do Instytutu Nauki o Leku. Jednakże związki profesora z farmacją były znacznie dłuższe i początkami swymi sięgały końca lat 40-tych, w których wykładał on chemię fizjologiczną dla studentów Wydziału Farmaceutycznego.

Dnia 28 listopada 1972r. zmarła niespodziewanie doc. dr hab. Maria Moll. Dyplom magistra farmacji uzyskała w 1936 r. na Oddziale Farmaceutycznym Uniwersytetu Poznańskiego. W 1937r. rozpoczęła pracę naukową w Katedrze Chemii Farmaceutycznej Uniwersytetu Warszawskiego pod kierunkiem prof. Osmana Achmatowicza. W czasie okupacji hitlerowskiej przebywała w Starachowicach, a następnie w Radomiu. W 1950 r. powróciła do pracy naukowej w Zakładzie Technologii Chemicznej Środków Leczniczych AM w Lublinie. Do Warszawy przeniosła się w 1957r. Po uzyskaniu stopnia doktora farmacji rozpoczęła pracę na stanowisku adiunkta w Zakładzie Technologii Chemicznej Środków Leczniczych AM w Warszawie

pod kierunkiem prof. S. Binieckiego. W 1958r. odbyła półroczne szkolenie w Laboratorium Związków Heterocyklicznych Czechosłowackiej Akademii Nauk. Stopień doktora habilitowanego nauk farmaceutycznych uzyskała w 1966r., a w czerwcu 1969r. została mianowana docentem etatowym.

Niezależnie od pracy naukowo-dydaktycznej doc. dr M. Moll brała czynny udział w życiu społecznym i zawodowym. W latach 1962-1966 pełniła funkcję sekretarza Zarządu Głównego PTFarm. Przez kilka lat była przewodniczącą Rady Pedagogicznej II roku studiów na Wydziale Farmaceutycznym, oddając się sprawom młodzieży akademickiej z wielkim zainteresowaniem i zapałem. Cieszyła się ogólnym szacunkiem i serdeczną życzliwością.

W gronie profesorów Wydziału Farmaceutycznego, którzy w latach siedemdziesiątych przeszli na emeryturę był prof. dr hab. farm. mgr chem. lek. med. Stanisław Biniecki – kierownik Zakładu Technologii Chemicznej Środków Leczniczych.

Profesor Stanisław Biniecki (fot.9) studiował na Wydziale Chemicznym (1927-1930r.) i Farmaceutycznym (1930-1933r.) Uniwersytetu Poznańskiego. Na tymże Uniwersytecie otrzymał – 1938r. – stopień doktora nauk farmaceutycznych. W 1939r. powrócił ze szkolenia zagranicznego (Instytut Chemiczny w Wiedniu) i wziął udział w kampanii wrześniowej. Na skutek odniesionych ran przebywał w szpitalach w Radomsku i Częstochowie, po czym został zwolniony ze służby wojskowej. Na początku 1940r. przybył do Warszawy i pracował w fabrykach farmaceutycznych wykonując jednocześnie pracę habilitacyjną. W czasie okupacji (1941r.) rozpoczął studia medyczne w tajnym Uniwersytecie Warszawskim. Po wyzwoleniu powrócił do Poznania i zorganizował w miejscowym Uniwersytecie Zakład Technologii Chemicznej Środków Leczniczych. Jednocześnie ukończył studia medyczne uzyskując stopień lekarza medycyny.

Tak więc prof. St. Biniecki był absolwentem trzech fakultetów uniwersyteckich, z których najbliższa pozostała Mu farmacja, dla której pracuje już ponad 50 lat, a swoje zainteresowania tą dyscypliną przekazał córce Małgorzacie i synowi Krzysztofowi.

W 1946r. habilitował się na Wydziale Farmaceutycznym Uniwersytetu Warszawskiego w zakresie technologii chemicznej środków leczniczych. W następnym roku objął kierownictwo Zakładu Technologii Chemicznej Środków Leczniczych Uniwersytetu Warszawskiego. W 1947r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego, a w 1958r. uzyskał tytuł profesora zwyczajnego. W latach 1964-1968 pełnił funkcję dziekana Wydziału Farmaceutycznego AM w Warszawie. Przez kilka kadencji był członkiem Senatu. Profesor St. Biniecki kierował Zakładem Technologii Chemicznej Środków

Fot.9 Prof. Stanisław Biniecki przy pracy

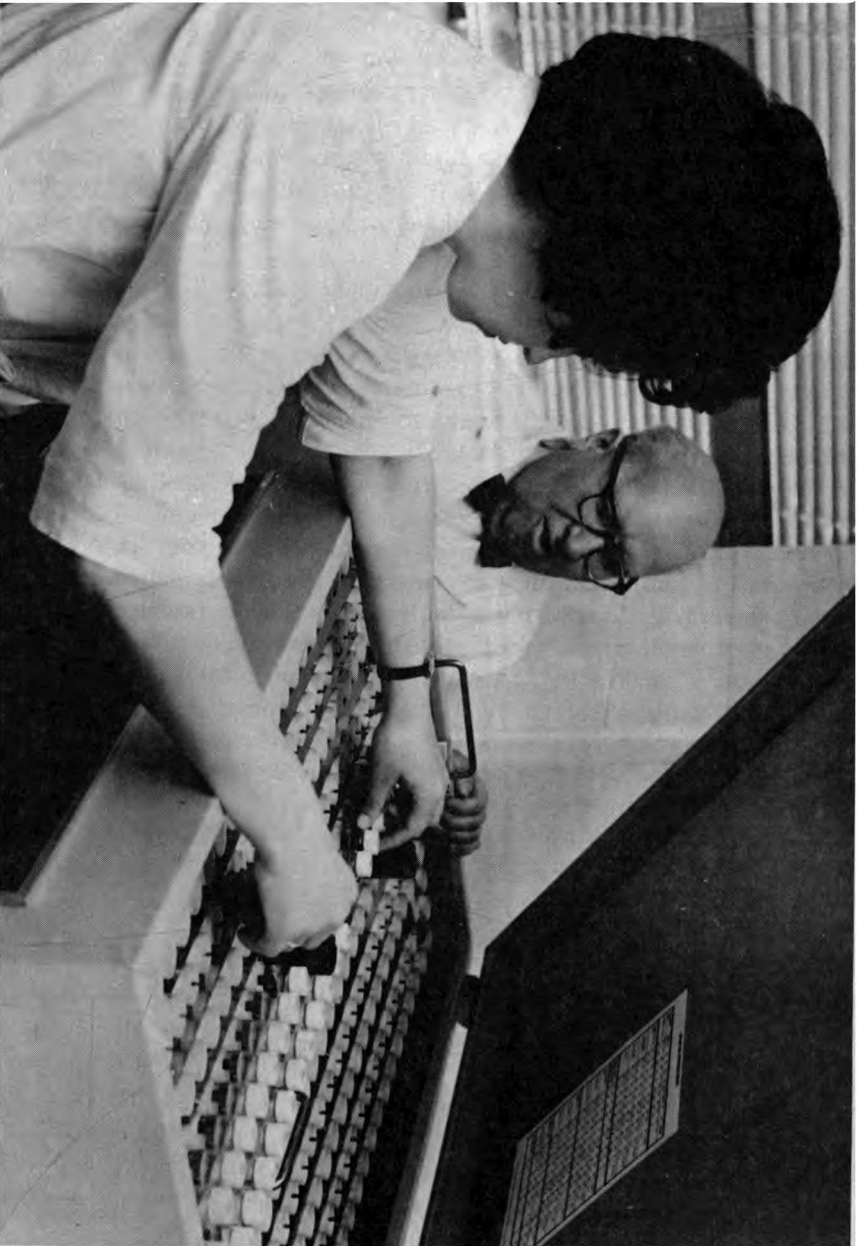
Lecznicych Warszawskiej Akademii Medycznej 30 lat. Przechodząc w 1977 r. na emeryturę przekazał kierownictwo Zakładu swojej uczennicy i wieloletniej współpracownicy – doc. dr hab. farm. Bożennie Gutkowskiej.

W okolicznościowym artykule opublikowanym w Farmacji Polskiej z okazji 50-lecia pracy prof. St. Binnieckiego tak scharakteryzowano sylwetkę Jubilatę: „*Ten wybitny polski naukowiec, którego działalność na polu farmacji i osiągnięcia w dziedzinie syntezy leków znane są w kraju i za granicą, jest zarazem nadzwyczaj skromny i cichy, wszystkim życzliwy i niezmiernie pracowity. Właściwy prof. St. Binnieckiemu entuzjazm w pracy, rzadko spotykane umiłowanie nauki i zawodu farmaceutycznego, bezinteresowna pomoc niesiona współpracownikom i uczniom oraz rzetelne zainteresowanie się każdym problemem naukowym i dydaktycznym – to cechy osobowości, które jedną Profesora wielki autorytet i wysuwają go na czoło życia naukowego polskiej farmacji*”⁴⁹). Dzięki tym przymiotom charakteru, a nade wszystko dzięki „małomównej cichej sławie” otacza Profesora zawsze grono ludzi szanujących, przyjaznych i kochających.

Prace naukowo-badawcze Profesora i jego uczniów dotyczą syntezy kilkuset związków z różnorodnych grup chemicznych, o spodziewanym działaniu farmakologicznym. Poza tym prof. St. Binniecki jest głównym współautorem ośmiu patentów zarejestrowanych w różnych krajach oraz twórcą dwóch oryginalnych polskich leków – *Binazyny* i *Bicordinu*, stosowanych w terapii chorób krążenia. Żadnemu uczonemu pracującemu w tej dziedzinie nauki w Polsce nie udało się wprowadzić do lecznictwa dwóch zsyntetyzowanych przez siebie nowych związków. Jest to więc ogromne osiągnięcie Profesora wykraczające poza granice kraju.

Prof. St. Binniecki w czasie wieloletniej działalności dydaktyczno-wychowawczej przejawiał dużą troskę o wysoki poziom wykształcenia farmaceutów. Był zawsze orędownikiem akademickiego charakteru studiów. Umiał zachęcić swoich uczniów do pracy naukowej, umiał podać temat, umiał cierpliwie dopilnować jego opracowania, pozostawiając przy tym autorowi swobodę samodzielnego działania. Należał do inicjatorów i pierwszych organizatorów szkolenia podyplomowego magistrów farmacji. Był promotorem 38 prac doktorskich i opiekunem 5 przewodów habilitacyjnych.

Wiedza i autorytet prof. St. Binnieckiego były i są nadal wykorzystywane przez liczne instytuty i towarzystwa naukowe. Przez wiele lat pełnił funkcję przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu Przemysłu Farmaceutycznego, był członkiem Rady Naukowej Instytutu Leków i członkiem Komisji Leków przy MZiOŚ. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, w

Fot. 10 Prof. Władysław Rusiecki

którym pełnił funkcję wiceprezesa Zarządu Głównego. Reprezentuje nauki farmaceutyczne w Towarzystwie Naukowym Warszawskim. W 1970r. profesor St. Biniecki został wybrany członkiem korespondentem, a w 1987r. uzyskał członkostwo honorowe Królewskiej Belgijskiej Akademii Medycznej. Posiada również godność członka honorowego Towarzystw Farmaceutycznych – Polskiego i Węgierskiego. W 1977r. Poznańska Akademia Medyczna w uznaniu zasług naukowych i dydaktycznych nadała prof. St. Binieckiemu tytuł doktora honoris causa.

W dowód wielkiego uznania Państwo nadało Mu tytuł Zasłużonego Nauczyciela PRL i przyznało wysokie odznaczenie – Krzyż Komandorski i Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, a w dniu jubileuszu 50-lecia działalności naukowo-dydaktycznej i organizacyjnej – Order Sztandaru Pracy.

Uroczyste zebranie poświęcone uczczeniu 50-lecia pracy prof. St. Binieckiego odbyło się 12 listopada 1987r. Było ono, jak to określił w swoim przemówieniu rektor Akademii Medycznej w Warszawie prof. dr hab. med. Bogdan Pruszyński, wyrazem integracji środowiska akademickiego i okazją do przekazania jubilatowi wyrazów głębokiej wdzięczności za wieloletnią pracę i ofiarność, które przysporzyły wiele chwały nauce polskiej i warszawskiemu Wydziałowi Farmaceutycznemu. Piękne podziękowania za wspólne lata pracy przekazała Profesorowi w imieniu współpracowników i wychowanków dr Wanda Modrzejewska – adiunkt Zakładu Technologii Chemicznej Środków Leczniczych. W jej wystąpieniu znalazły się następujące słowa: *„Dziękujemy za wiele lat współpracy, w której był Pan Profesor nie tylko szefem, ale i przyjacielem. Dziękujemy za Pana głęboką wiedzę i doświadczenie pozwalające przeżywać nam radość z sukcesów, dziękujemy za życzliwość i zrozumienie, które ostadzają gorycz porażek. Życzymy Panu, kochany Panie Profesorze wielu jeszcze lat życia w zdrowiu i spokoju, lat spędzonych jak dotychczas czynnie i z pożytkiem dla Zakładu i całej farmacji”* ⁵⁰).

Rok 1977 był rokiem przejścia na emeryturę prof. zw. dr hab. farm. Władysława Rusieckiego (fot.10). Z osobą profesora Rusieckiego związana jest nierozłącznie historia Zakładu Toksykologii Akademii Medycznej w Warszawie, którym kierował od chwili utworzenia tej jednostki w 1953r. aż do przejścia na emeryturę. W czasie tych 24-letnich rządów profesora W. Rusieckiego Zakład Toksykologii przekształcił się z jednostki spełniającej początkowo tylko funkcje dydaktyczne w poważny ośrodek naukowy, podejmujący aktualną tematykę badawczą i będący jedną z pierwszych w kraju placówek zajmujących się toksykologią pestycydów.

Prof. W. Rusiecki studiował przez dwa lata chemię na Uniwersytecie Warszawskim, po czym przeniósł się na studia farmaceutyczne. Od 1935r. pracował na stanowisku st. asystenta, a następnie adiunkta (1937r.) w Katedrze Badania Środków Spożywczych UW. W 1937r. uzyskał stopień doktora farmacji. Habilitował się w 1950r. Na kierownika Zakładu Chemii Toksykologicznej i Sądowej AM został powołany w 1950r. Tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1959r., a w 1963r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego.

Działalność prof. W. Rusieckiego zarówno na polu naukowym jak i dydaktyczno-wychowawczym nacechowana była olbrzymią dynamiką i stałą dążnością do postępu i nowoczesności. Badania, których inicjatorem był profesor, obejmowały kilka kierunków, przy czym najczęściej dotyczyły one aktualnych zagadnień związanych ze stale wzrastającym skażeniem środowiska. Pracował sam i uczył innych, że pracy nie trzeba się bać, że nie można patrzeć na nią jak na zło konieczne, ale jak na wielkie dobro nadające treść życiu człowieka. Wszystko to sprawiało, że atmosfera w prowadzonym przez niego Zakładzie sprzyjała pracy naukowej i zaowocowała czterema rozprawami doktorskimi i czterema przewodami habilitacyjnymi.

Piękną kartę swego życia zapisał prof. W. Rusiecki jako nauczyciel i wychowawca młodzieży oraz jako dziekan Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej w Warszawie. Funkcję tę pełnił przez dwie kadencje, naznaczone w dziejach Wydziału ważnymi zdarzeniami. W czasie pierwszej kadencji przypadającej w latach 1957-1960 rozpoczęto realizację nowego 5-letniego programu studiów, a w następnej obejmującej lata 1969-1972, dokończono budowy nowych gmachów na Polu Mokotowskim i odbyło się ich przekazanie Wydziałowi Farmaceutycznemu.

Prof. W. Rusiecki był zamięłowanym dydaktykiem. Rozwijał nie tylko umysły ale i kształtował charaktery. Dbał o stałe unowocześnianie procesu nauczania, będąc przy tym gorącym propagatorem szkolenia kadr toksykologów. W jego bogatym dorobku naukowym i dydaktycznym znajduje się kilka podręczników akademickich m.in. trzykrotnie wydana (1964, 1969, 1977) *Toksykologia współczesna* napisana wspólnie z prof. Piotrem Kubikowskim. Na temat kształcenia farmaceutów w Polsce i w Warszawskiej Akademii Medycznej opublikował profesor szereg okolicznościowych artykułów w kwartalniku Akademii Medycznej i w innych czasopismach.

Poza działalnością naukową i dydaktyczną na Wydziale uczestniczył prof. W. Rusiecki w pracach innych jednostek naukowych. Przez szereg lat był członkiem Rady Naukowej Instytutu Leków i Instytutu Medycyny Lotniczej, a ponad 20 lat pełnił funkcję przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu

Żywności i Żywienia. Był przewodniczącym Komisji Toksykologicznej przy Ministrze Zdrowia i Opieki Społecznej, przewodniczył także zespołowi d.s. toksykologii pestycydów Komitetu Nauki i Techniki.

Odrębny rozdział w działalności profesora stanowi praca w towarzystwach naukowych. Należał do Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, wchodząc w pierwszych latach jego istnienia do Zarządu Głównego. Z inicjatywy prof. W. Rusieckiego powołana została przy Polskim Towarzystwie Farmakologicznym w 1966r. Sekcja Toksykologiczna, którą dzięki osobistemu zaangażowaniu profesora przekształcono w 1978r. w Polskie Towarzystwo Toksykologiczne. Prezesem utworzonego Towarzystwa Toksykologicznego był przez dwie kadencje prof. W. Rusiecki. Za działalność na tym odcinku nadano profesorowi godność członka honorowego Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego i Polskiego Towarzystwa Toksykologicznego. Pełnił także funkcję zastępcy przewodniczącego w Radzie Głównej Zrzeszenia Polskich Towarzystw Medycznych. Należał do zespołu redakcyjnego *Acta Poloniae Pharmaceutica*, a w wydawnictwie „Życie człowieka i metabolizm” pełnił funkcję zastępcy redaktora. Prof. W. Rusiecki był przez szereg lat delegatem Polski do Międzynarodowej Organizacji Zdrowia.

W uznaniu zasług na polu naukowo-dydaktycznym i społecznym przyznano profesorowi Rusieckiemu tytuł Zasłużonego Nauczyciela PRL i Medal Komisji Edukacji Narodowej oraz następujące wysokie odznaczenia państwowe: Krzyż Kawalerski, Krzyż Oficerski i Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski.

W swojej bogatej i wieloletniej działalności prof. W. Rusiecki wierny był dwóm zasadom, z których jedna odnosząca się do pracy naukowej i dydaktycznej nauczyciela akademickiego zakładała, że działalność ta powinna się opierać na osobistym zainteresowaniu, zamiłowaniu i twórczej myśli. W przypadku drugiej, realizowanej przez profesora zasady, każdy człowiek obok codziennych obowiązków zawodowych powinien poświęcić część swojego życia pracy społecznej na rzecz środowiska zawodowego i dobra społeczeństwa. Te wysokie wymagania, poparte osobistym przykładem profesora, kształtowały postawy jego współpracowników i uczniów. Jeden z nich – prof. dr hab. Jacek Brzeziński jest od 1977r. kierownikiem Zakładu Toksykologii AM w Warszawie. Prof. W. Rusiecki będąc na emeryturze nadal bardzo aktywnie uczestniczy w życiu Zakładu i towarzystw naukowych.

Początek lat osiemdziesiątych był w historii Wydziału Farmaceutycznego okresem, który wymagał nie tylko od władz Wydziału, ale i od całej społeczności akademickiej zaangażowania w sprawy uczelni, a także wielkiej rozwagi i konsekwencji w postępowaniu. Ciężka bowiem sytuacja ekono-

miczna i polityczna kraju ogarnęła swym zasięgiem także i szkoły wyższe. Życie niosło z sobą wydarzenia, trudne często do przewidzenia, na które zarówno władze uczelni i wydziału jak i nauczyciele akademicy oraz studenci nie mogli pozostawać obojętnymi. Najpierw strajki studenckie, a potem ogłoszenie stanu wojennego pociągnęły za sobą potrzebę szybkiego podejmowania decyzji, w warunkach odmiennych od dotychczasowych, przy jednoczesnym uwzględnianiu samodzielności uczelni, współodpowiedzialności i pracy dostosowanej do wymagań stanu wojennego.

Za zagadnienie pierwszoplanowe w tym okresie uznano działalność dydaktyczno-wychowawczą. Troska o losy studentów dominowała w poczynaniach wszystkich grup nauczycieli akademickich. Dokładali oni wielu starań, by nie nastąpił kryzys moralny młodzieży, stwarzali, każdy na swoim odcinku pracy, możliwość jak najlepszego kształcenia w atmosferze wzajemnego szacunku, zrozumienia i życzliwości. Brak statutu uczelni utrudniał często realizację zgłaszanych, w wyniku demokratycznych dyskusji, planów i wniosków społeczności akademickiej.

W tym burzliwym okresie 1981 roku odbyły się wybory władz uczelni i wydziału. Tryb ordynacji wyborczej opracowany został przez Uczelnianą Komisję Wyborczą na podstawie „Ramowych zasad wyborów jednoosobowych władz Akademii Medycznych w 1981r.”. Dokument ten doręczony władzom uczelni przez Departament Szkolnictwa Wyższego i Nauki MZiOS został przedyskutowany i przyjęty przez Senat AM w dniu 23.04.1981r. Zgodnie z obowiązującymi zasadami wyboru dziekana i prodziekanów dokonali elektorzy, którymi byli wszyscy samodzielni pracownicy naukowo-dydaktyczni wydziału oraz przedstawiciele: adiunktów, st. asystentów, asystentów, wykładowców, pracowników inżynierijno-technicznych, administracyjnych i studentów. Dziekanem wybrana została prof. dr hab. Mirosława Furmanowa. Funkcję prodziekana powierzono: doc. dr hab. farm. Jackowi Brzezińskiemu (d.s. dydaktycznych) i dr hab. med. Witoldowi Sendeckiemu (d.s. organizacyjnych). Kadencja wybranych władz obejmowała lata 1981-1984.

Nowe władze Wydziału przyjęły zasadę działania w duchu szeroko dyskutowanego w tym czasie projektu nowej ustawy o szkolnictwie wyższym. Dziekani stale współpracowali z dyrektorami Instytutów wydziałowych: prof. dr hab. Reginą Olędzką – dyrektorem Instytutu Biofarmacji i prof. dr Jerzym Chodkowskim – dyrektorem Instytutu Nauki o Leku, a także z przedstawicielami Komitetu Uczelnianego PZPR – doc. dr hab. Bożenną Gutkowską i pierwszym sekretarzem egzekutywy POP Wydziału Farmaceutycznego doc. dr Bohdanem Fitakiem, a później z prof. dr hab. Jerzym Jarzębińskim oraz z przedstawicielami studentów.

Problematyka, którą zajmowano się na posiedzeniach Kolegium Dziekańskiego i Rad Wydziałowych dotyczyła przede wszystkim spraw dydaktyczno-wychowawczych, naukowych i organizacyjnych. Urządzano także w miarę potrzeby, posiedzenia problemowe, na których dyskutowano zagadnienia reformy programów studiów farmaceutycznych zarówno w zakresie przedmiotów podstawowych, jak i szkolenia na poszczególnych kierunkach. W nawiązaniu do tych dyskusji odbyło się w Warszawie kilka spotkań kierowników jednoimiennych zakładów z innymi Wydziałów Farmaceutycznych w Polsce. Do istotnych zmian wprowadzonych w dotychczasowym procesie nauczania zaliczyć należy opracowanie nowego, dostosowanego do potrzeb wiedzy farmaceutycznej, programu z fizyki i jego realizacja od roku akademickiego 1983/84 przez Zakład Chemii Fizycznej Wydziału Farmaceutycznego. Zlikwidowano w ten sposób konieczność zlecania tych zajęć pracownikom Zakładu Biofizyki I Wydziału Lekarskiego.

Wiele uwagi poświęciła Rada Wydziału sprawności nauczania, zwłaszcza na I roku, na którym od lat jest ona z reguły dość niska. Najczęściej wynika to z niedostatecznego zasobu wiadomości z matematyki i fizyki jaki wnoszą studenci ze szkoły średniej, co stwarza później poważne trudności w przyswojeniu materiału. W celu uzupełnienia wiadomości z matematyki i fizyki u kandydatów przyjętych na I rok studiów, organizowane są od 1987r. kursy adaptacyjno-wyrównawcze, ułatwiające przyszłym studentom przyswojenie materiału z tych dwóch przedmiotów. Dotychczas odbyły się dwa czternastodniowe kursy (wrzesień 1987 i 1988 r.), zlokalizowane w Ośrodku Kształcenia Cudzoziemców Ministerstwa Pracy, Płac i Spraw Socjalnych w Gdańsku. Każdorazowo uczestniczyło w kursie około 50 studentów roku „0” oraz opiekunowie (dr Piotr Wroczyński i dr Leszek Borkowski) i wykładowcy (inż. Aleksander Bałabanowicz, dr Jerzy Kleps, mgr Krzysztof Pachucki, mgr Maria Dobosz). Wszyscy uczestnicy ocenili przydatność kursu, a zdobyte wiadomości w dużym stopniu ułatwiały studentom odrabianie ćwiczeń i zaliczenie kolokwium z matematyki i fizyki.

Brak terminowości w kończeniu studiów wiąże się również z tym, że większość studentek, których jest na Wydziale ponad 80%, zakłada rodziny i korzysta z urlopów macierzyńskich. Istotnym czynnikiem opóźniającym terminowe zakończenie studiów, jest również niskie i nie zachęcające do podjęcia pracy uposażenie, jakie otrzymują absolwenci Wydziału Farmaceutycznego w różnych miejscach zatrudnienia.

Ważnym wydarzeniem, w którym aktywnie uczestniczyły władze Wydziału było opracowanie statutu Uczelni. Biorąc udział w pracach Komisji Statutowej oraz prowadząc dyskusje w zespołach roboczych i na posiedze-

niach Rady Wydziału mają one duży wkład w ostatecznym sformułowaniu tego dokumentu.

W 1982r. zorganizowana została po raz pierwszy w dziejach Warszawskiego Wydziału Farmaceutycznego uroczystość wręczenia odnowionego dyplomu absolwentowi tego Wydziału prof. dr hab. Henrykowi Bukowieckiemu po 50 latach czynnej pracy naukowej (fot.11). Ta piękna forma tradycji uniwersyteckich wprowadzona została w Akademii Medycznej zarządzeniem Rektora z dnia 08.08. 1980r. w celu „uhonorowania osób szczególnie zasłużonych dla służby zdrowia oraz upowszechniania wśród młodzieży akademickiej właściwych postaw wobec wykonywanych obowiązków zawodowych”. Otrzymanie dyplomu nie daje żadnych uprawnień zawodowych i nie upoważnia do otrzymania jakichkolwiek świadczeń. W treści dyplomu zawarte jest stwierdzenie, że ob. ... „który uzyskał dyplom ukończenia studiów farmaceutycznych w roku ... w ciągu 50 lat pracy zawodowej był ofiarnym pracownikiem służby zdrowia, stał się chlubą polskiej społeczności farmaceutycznej i wzorem do naśladowania”.

Fot.11 Grupa jubilatów uhonorowanych odnowionym dyplomem mgr farmacji w towarzystwie dziekana Wydziału Farmaceutycznego prof. Mirosławy Furmanowej (w środku)

Po raz drugi uroczystość wręczenia odnowionych dyplomów odbyła się w styczniu 1987r.

Dyplomami uhonorowano 12 absolwentów, którzy ukończyli studia na Warszawskim Wydziale Farmaceutycznym w latach 1929-1935. Byli to: mgr Jan Kozarzewski (1929r.), mgr Wojciech Janas (1930r.), mgr Janina Serwecińska (1930r.), mgr Regina Rutkowska (1932r.), mgr Izabella Ancerewicz (1933r.), mgr Wanda Józefowicz (1933r.), mgr Halina Lasocka (1933r.), mgr Franciszek Pajda (1933r.), mgr Alina Lewandowska (1934r.), mgr Irena Waskiewicz (1934r.), mgr Zofia Czulińska (1935r.), mgr Zofia Maciejewska (1935r.).

W roku akademickim 1983/84 powołana została na kierownika Zakładu Chemii Farmaceutycznej prof. dr hab. Maria Gajewska (przedtem docent w Zakładzie Analizy Leków). Natomiast dotychczasowy kierownik prof. dr hab. Wincenty Kwapiszewski przeniósł się na Wydział Farmaceutyczny Akademii Medycznej w Łodzi, gdzie objął kierownictwo Zakładu Chemii Farmaceutycznej.

Przejęcie w 1983r. prof. dra Jerzego Wolińskiego na wcześniejszą emeryturę (z uwagi na zły stan zdrowia) spowodowało dwuletni vacat na stanowisku kierownika Zakładu Chemii Organicznej. W tym czasie obowiązki p.o. kierownika przejęła dr n. chem. inż. Zofia Świstuń. Dopiero w 1985r. w wyniku przeprowadzonego konkursu kierownictwo Zakładu Chemii Organicznej objął prof. dr hab. inż. chem. Lech Skulski – dotychczasowy kierownik Zakładu Chemii Fizycznej Wydziału Farmaceutycznego AM. Od tego czasu obowiązki p.o. kierownika Zakładu Chemii Fizycznej pełni dr n. chem. Jerzy Kleps.

Prof. dr n. techn. Jerzy Woliński rozpoczął studia w 1942r. w ramach tajnego nauczania, na Wydziale Chemii Państwowej Wyższej Szkoły Technicznej w Warszawie. Po aresztowaniu w czasie Powstania Warszawskiego został przewieziony do obozu koncentracyjnego w Mauthausen, a następnie osadzony w karnym obozie pracy w Wels. Po zakończeniu wojny i powrocie do kraju kontynuował studia na Wydziale Chemii Politechniki Warszawskiej, które ukończył w 1949r. Już jako student był zatrudniony na stanowisku asystenta w Zakładzie Chemii Organicznej swojej macierzystej Uczelni. Doktoryzował się w 1951r., a w trzy lata później (1954r.) otrzymał nominację na stanowisko docenta. Pełnił funkcję prodziekana Wydziału Chemii w latach 1962-1969, był przedstawicielem tego Wydziału w Senacie Politechniki Warszawskiej.

15 kwietnia 1970r. objął stanowisko kierownika Zakładu Chemii Organicznej Instytutu Nauki o Leku na Wydziale Farmaceutycznym Akademii

Medycznej w Warszawie. Tu prowadził prace badawcze w zakresie syntezy nowych związków o potencjalnym działaniu antycholinergicznym, antyparkinsonowym, dopaminergicznym i przeciwbólowym. W pracy tej dał osobisty przykład swoim współpracownikom stając razem z nimi przy stole laboratoryjnym i ucząc ich z wielkim zaangażowaniem i pasją podstaw syntezy organicznej i pracy laboratoryjnej. Prof. J. Woliński był zamiłowanym pedagogiem i dydaktykiem. Poza wykładami brał żywy udział w ćwiczeniach, rozmawiał ze studentami, pragnął ich nauczyć jak najwięcej. Cieszył się opinią jednego z najlepszych wykładowców na Wydziale Farmaceutycznym. Pod jego promotorstwem wykonano 17 prac doktorskich. Był współautorem podręcznika „Organiczna analiza jakościowa” oraz autorem „Chemii organicznej dla studentów farmacji”. W 1973r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego. W uznaniu zasług został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, a za działalność dydaktyczną przyznano mu honorowy tytuł „Zasłużonego Nauczyciela PRL”.

Prof. J. Woliński zmarł nagle dnia 26 stycznia 1987r. w wieku 65 lat. Spoczął na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie, żegnany z żalem i smutkiem, przez rodzinę, władze Wydziału, współpracowników, uczniów i przyjaciół.

Wybory dziekana i prodziekanów przeprowadzone w 1984r. nie wniósł istotnych zmian do składu osobowego władz Wydziału. Dziekanem, na kolejną 3-letnią kadencję (1984/86 - 1986/87) pozostała nadal prof. dr hab. Mirosława Furmanowa. Funkcję prodziekana ds. dydaktycznych ponownie powierzono docentowi dr hab. Jackowi Brzezińskiemu, natomiast prodziekanem ds. organizacyjnych został wybrany doc. dr hab. Jan Pachecka.

Pierwszoplanowym zadaniem wybranych władz dziekańskich było kontynuowanie, rozpoczętej już w poprzedniej kadencji, analizy procesu nauczania, zmierzającej do ustalenia miejsca farmacji w obecnej i przyszłej ochronie zdrowia człowieka. Ten kierunek działalności Wydziału nawiązywał do trwającej od dawna dyskusji w środowisku farmaceutycznym na temat przyszłościowego modelu absolwenta farmacji. Konieczność bowiem nadania studiom farmaceutycznym bardziej nowoczesnych form i treści, sygnalizowana jeszcze w końcu lat siedemdziesiątych, stała się po 1980r. zagadnieniem szczególnie aktualnym, zwłaszcza wobec faktu modernizacji przez niektóre Wydziały (krakowski, wrocławski) dotychczasowego programu nauczania w kierunku zwiększonego „umedycznienia” studentów. Wypracowanie wspólnego stanowiska Wydziałów Farmaceutycznych oraz Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego i innych zainteresowanych stron w sprawie unowocześnienia przeddyplomowego i podyplomowego kształce-

nia farmaceutów było przedmiotem burzliwych niekiedy dyskusji, toczących się zarówno na posiedzeniach rad wydziałowych jak i na forum ogólnokrajowym. Jako podstawę do dyskusji przyjęto wrocławski projekt programu nauczania opracowany przez ten ośrodek na zlecenie komisji ds. modernizacji studiów, powołany przez Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej. Dodać należy, że w założeniach projektu wrocławskiego główny nacisk położono na wykaz dyscyplin, których nauczanie powinno obowiązywać studentów we wszystkich ośrodkach. Pozostawiono natomiast pewną dowolność (od - do) w wymiarze godzin przeznaczonych na realizację poszczególnych przedmiotów, z tym jednak, że w skali rocznej nie mogło być więcej niż 4500 godz. łącznie.

Rezultatem toczącej się dyskusji było opracowanie ramowego programu nauczania, zatwierdzonego przez Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej. Stanowi on podstawę do tworzenia przez Wydziały Farmaceutyczne szczegółowych programów dydaktycznych, dostosowanych do możliwości danego ośrodka i kierunków kształcenia farmaceutów. Nowy program pozostawia bowiem dużą dowolność w powoływaniu na poszczególnych Wydziałach różnych kierunków studiów. Tak np. kierunek technologiczny istnieje tylko na Wydziale warszawskim, wrocławskim i łódzkim, a kierunek analityki klinicznej mają Wydziały w Warszawie, Gdańsku i Lublinie.

Wydział Warszawski utrzymał w zasadzie dotychczasowy program z dyscyplin podstawowych, zarówno biologicznych jak i chemicznych. Uważano bowiem, że dobra znajomość tych dyscyplin nie tylko rozwija umiejętność samodzielnego rozwiązywania problemów o charakterze praktycznym, ale jest niezbędna w nauczaniu przedmiotów farmaceutycznych we wszystkich latach i kierunkach studiów. Natomiast unowocześnienie programu wyraża się zmianą treści nauczania, uwzględniających aktualny stan wiedzy i wprowadzeniem dla wszystkich studentów IV roku zajęć z informatyki. Udział poszczególnych jednostek naukowo-dydaktycznych Wydziału w realizacji obowiązującego obecnie programu kształcenia farmaceutów przedstawia się następująco ⁵¹):

Instytut Nauki o Leku

Dyrektor – prof. Halina Strzelecka (1970-1973)

prof. Jerzy Chodkowski (od 1973)

Wicedyrektor – prof. Zdzisław Zakrzewski (1970-1985)

doc. Bożenna Gutkowska (1985-1987)

prof. Teodor Zawadowski (od 1987)

Zakład Analizy Leków

Kierownik – prof. Zdzisław Zakrzewski (1970-1972)
prof. Jerzy Jarzębiński (od 1972)

W Zakładzie prowadzone są wykłady i ćwiczenia z analizy leków dla studentów IV i V roku kierunku analityki farmaceutycznej. Ponadto w ramach analizy instrumentalnej, odbywają się na II roku zajęcia dydaktyczne z chromatografii bibułowej i cienkowarstwowej, a z zakresu kolumnowej chromatografii cieczowej dla studentów IV roku kierunków analizy farmaceutycznej i analityki klinicznej.

W latach 1971-1988 wykonanych zostało w Zakładzie 68 prac magisterskich, 11 doktorskich; 2 osoby uzyskały stopień naukowy doktora habilitowanego.

Opracowano i wydano 4 skrypty z zakresu chemicznej analizy leków jedno- i wieloskładnikowych oraz skrypt J. Jarzębińskiego „Zarys chromatografii kolumnowej” (Wydawnictwo AM 1976r.).

Zakład Biologii i Botaniki Farmaceutycznej

Kierownik – prof. Henryk Bukowiecki (do 1973)
prof. Mirosława Furmanowa (od 1973)

Zajęcia dydaktyczne prowadzone są na I roku studiów i obejmują dwa przedmioty: biologię (I semestr) i botanikę farmaceutyczną (I i II semestr). W nauczaniu obydwu przedmiotów uwzględniane są również elementy biotechnologii. Do obowiązków zespołu nauczającego należy także prowadzenie wykładów i ćwiczeń z zoologii dla studentów IV roku kierunku bioanalizy i badania środowiska. W Zakładzie czynne jest od wielu lat studenckie koło naukowe.

Dotychczas wykonano w Zakładzie 134 prace magisterskie. Jedenastu pracowników uzyskało stopień doktora farmacji, jedna osoba habilitowała się. W zagranicznych stażach naukowych uczestniczyło siedmiu nauczycieli akademickich. Kilka osób z innych ośrodków, w tym dwie z placówek zagranicznych, odbyło w Zakładzie przeszkolenie z zakresu nowoczesnych technik badawczych stosowanych w botanice i biotechnologii.

W 1972r. ukazał się podręcznik akademicki „Botanika farmaceutyczna” autorstwa prof. H. Bukowieckiego i prof. M. Furmanowej. W następnych latach Zakład wydał 3 skrypty: „Diagnozy polskich roślin leczniczych” (1974),

„Materiały do ćwiczeń florystycznych z botaniki farmaceutycznej” (1978; 1984) i „Materiały do ćwiczeń z botaniki farmaceutycznej” (1982; 1984).

Zakład Chemii Farmaceutycznej

Kierownik – prof. Bolesław Olszewski (do 1952)
prof. Stanisław Rolski (1952-1969)
prof. Wincenty Kwapiszewski (1969-1982)
prof. Maria Gajewska (od 1983)

Zakład prowadzi zajęcia dydaktyczne z chemii leków dla studentów III roku. Obejmują one wykłady, seminaria, ćwiczenia laboratoryjne i wykłady ćwiczeniowe. Poza tym około 10 osób wykonuje corocznie prace magisterskie. Okresowo działa w Zakładzie studenckie koło naukowe.

W latach 1950-1988 wykonanych zostało 265 prac magisterskich, 27 doktorskich i 2 habilitacyjne. Ośmiu pracowników odbyło zagraniczne staże naukowe.

Zespół nauczycieli akademickich opracował podręcznik do ćwiczeń pt.: „Chemiczna analiza środków leczniczych”, który ukazał się w 1975r. Ponadto prof. W. Kwapiszewski jest współautorem podręcznika akademickiego „Chemia leków” wydanego w 1978r. Wcześniej jeszcze, bo w 1961r. (pierwsze wydanie) oddany został do użytku studentów podręcznik „Chemia środków leczniczych” autorstwa prof. S. Rolskiego.

Zakład Chemii Fizycznej

Kierownik – prof. Lech Skulski (1973-1985)
od 1985r. obowiązki kierownika pełni dr Jerzy Kleps

Zajęcia dydaktyczne prowadzone przez pracowników Zakładu Chemii Fizycznej obejmują następujące przedmioty: matematykę, fizykę, chemię fizyczną oraz informatykę, elektronikę i automatykę.

Nauczaniem matematyki zajmuje się zespół nauczycieli akademickich z Pracowni Matematycznej, powołanej w roku akad. 1973/74. Pierwszym kierownikiem tej Pracowni był prof. Tadeusz Traczyk z Politechniki Warszawskiej. Obecnie Pracownią kieruje mgr Kazimierz Kwasiborski. Zajęcia z matematyki prowadzone są w czasie I roku studiów w formie wykładów i ćwiczeń rachunkowych.

Zorganizowanie w obrębie Zakładu Chemii Fizycznej odrębnej Pracowni Fizyki pozwoliło na przejście w roku akademickim 1983/84 od Wydziału Lekarskiego AM zajęć z fizyki obowiązujących studentów I roku farmacji.

Zespół tej Pracowni pod kierunkiem dr inż. chem. Jerzego Klepsa prowadzi wykłady oraz ćwiczenia laboratoryjne i rachunkowe w zakresie umożliwiającym studentom opanowanie podstawowych wiadomości z fizyki niezbędnych w nauczaniu przedmiotów farmaceutycznych na dalszych latach studiów.

Zajęcia z chemii fizycznej odbywają się w semestrze III i obejmują wykłady, seminaria, ćwiczenia laboratoryjne i rachunkowe. Ponadto Zakład prowadzi wykłady z informatyki dla studentów IV roku kierunku aptecznego, analizy farmaceutycznej oraz bioanalizy i badania środowiska. W przypadku kierunku technologicznego zajęcia z informatyki poszerzone są o elementy elektroniki i automatyki i obejmują oprócz wykładów również seminaria i ćwiczenia. Studenci kierunku analityki klinicznej słuchają wykładów z informatyki na V roku.

Od 1976r. w Zakładzie Chemii Fizycznej zaczęto kształcić doktorantów, stażystów, praktykantów krajowych i zagranicznych. W Zakładzie wykonano 10 prac doktorskich.

Zakład Chemii Nieorganicznej i Analitycznej

Kierownik – zastępca prof. dr Waleria Janczak (do 1959)

prof. Jerzy Chodkowski (od 1961)

Zakład prowadzi zajęcia dydaktyczne dla studentów I, II, IV i V roku. Studenci I roku słuchają wykładów z chemii nieorganicznej i odrabiają ćwiczenia z chemii analitycznej jakościowej. Nauczanie chemii analitycznej ilościowej realizowane jest na II roku studiów. Natomiast dla studentów IV roku kierunku analizy farmaceutycznej i analityki klinicznej, a także dla V roku kierunku bioanalizy i badań środowiska prowadzone są w Zakładzie zajęcia z analizy instrumentalnej.

W Zakładzie wykonano 43 prace magisterskie i 8 doktorskich. Trzech pracowników doktoryzowało się w innych instytucjach – na Wydziale Chemii UW, w Instytucie Chemii Fizycznej PAN i w Instytucie Leków. Kilku pracowników wyjeżdżało na staże zagraniczne.

Zakład Chemii Ogólnej

Kierownik – prof. Piotr Wierzchowski (1951-1972)

prof. Teodor Zawadowski (od 1972)

Zakład od chwili swojego powstania w 1950r. prowadził nauczanie studentów I roku medycyny w zakresie chemii nieorganicznej i organicznej. Włączenie Zakładu w 1970r. do Instytutu Nauki o Leku nie zmieniło kie-

runku działalności dydaktycznej, która nadal obejmuje kształcenie studentów Wydziału Lekarskiego.

W latach 1950-1988 wykonano w Zakładzie 15 prac doktorskich i 2 habilitacyjne, trzeci przewód habilitacyjny jest w toku. Opracowano również pod redakcją prof. T. Zawadowskiego dwa wydania skryptu do ćwiczeń z chemii ogólnej.

Zakład Chemii Organicznej

Kierownik – prof. Jan Świdorski (do 1968)
prof. Jerzy Woliński (1970-1983)
prof. Lech Skulski (od 1985)

Działalność dydaktyczna Zakładu związana jest z II, IV i V rokiem studiów farmaceutycznych. Nauczanie chemii organicznej odbywa się na II roku i obejmuje wykłady, seminaria i ćwiczenia laboratoryjne. Zakład prowadzi również wykłady monograficzne z zastosowania spektroskopii IR w chemii organicznej dla studentów V roku kierunku technologicznego. Ponadto studenci IV roku kierunków analityki klinicznej i analizy farmaceutycznej odrabiają w Zakładzie ćwiczenia z analizy ilościowej w IR (w ramach zajęć z analizy instrumentalnej).

W Zakładzie wykonano 139 prac magisterskich i 23 doktorskich; 5 osób, w tym dwóch pracowników Zakładu, uzyskało stopień doktora habilitowanego. Pracownicy brali udział w szkoleniach dotyczących stereochemii związków organicznych, zastosowania w chemii organicznej spektroskopii w podczerwieni, nadfiolecie, spektroskopii magnetycznego rezonansu jądrowego i chromatografii gazowej. Na stażach naukowych za granicą przebywało trzech pracowników.

Prof. J. Woliński wydał w 1970r. (wspólnie z J. Terpińskim) podręcznik „Organiczna analiza jakościowa”, a w 1985r. ukazał się podręcznik akademicki autorstwa J. Wolińskiego pt.: „Chemia organiczna dla studentów farmacji”.

Zakład Farmacji Stosowanej

Kierownik – prof. Władysław Wiśniewski (do 1970)
prof. Zdzisław Zakrzewski (1972-1989)
od 1989r. obowiązki kierownika pełni dr farm.
Janusz Szlaski.

W Zakładzie prowadzone są zajęcia dydaktyczne dla studentów III, IV i V roku.

Nauczanie farmacji stosowanej na III roku ma przygotować studentów do pracy w zawodzie, a przede wszystkim do pracy w aptece. Zajęcia prowadzone na IV roku dotyczą technologii postaci leku. Odbywają je studenci wszystkich kierunków, lecz w zróżnicowanym zakresie programu. Natomiast studentów V roku kierunku aptecznego obowiązują jeszcze wykłady i ćwiczenia z farmacji klinicznej wraz z elementami farmakoterapii i zajęciami w aptece.

W 1983r. do Zakładu Farmacji Stosowanej została włączona Pracownia Organizacji i Ekonomiki Służb Farmaceutycznych. Pracownia prowadzi zajęcia dydaktyczne z ustawodawstwa i organizacji służb farmaceutycznych dla studentów IV roku wszystkich kierunków, a ponadto dla kierunku aptecznego z ekonomicznych zagadnień farmacji.

Pracownicy Zakładu sprawują także nadzór nad studenckimi praktykami programowymi w aptekach otwartych i szpitalnych.

Każdego roku wykonywanych jest w Zakładzie kilkanaście prac dyplomowych. Do końca roku akadem. 1987/88 wykonanych zostało 384 prace na stopień magistra farmacji i 20 prac doktorskich. Kierownicy Zakładu byli opiekunami trzech przewodów habilitacyjnych (prof. W. Wiśniewski – dwa, prof. Z. Zakrzewski – jeden).

Zakład Farmacji Stosowanej czynnie uczestniczy w szkoleniu podyplomowym magistrów farmacji.

Zespół nauczycieli akademickich opracował i wydał (wydawnictwo AM w Warszawie) trzy skrypty dla studentów: „Analiza płynnych postaci leków metodą refraktometryczną” (1970), „Ćwiczenia z farmacji stosowanej II” (1976) i „Ćwiczenia z technologii postaci leków” Cz. I (1974). Ponadto pracownicy Zakładu byli autorami dwóch wydawnictw książkowych: „Wzajemne oddziaływanie leków” (1976) i „Niezdolności w mieszaninach płynów do wstrzykiwań” (1980).

Zakład Farmakognozji

Kierownik – prof. Jakub Deryng (do 1967)

prof. Halina Strzelecka (od 1967)

Nauczanie farmakognozji zgodnie z obowiązującym programem studiów, odbywa się na II i III roku. Ćwiczenia mikroskopowe prowadzone są w semestrze IV i obejmują identyfikację roślinnych surowców leczniczych łącznie z analizą surowców sproszkowanych, mieszanek ziołowych i granulatów.

Natomiast ćwiczenia z fitochemii odrabiane przez studentów III roku (V semestr) dotyczą analizy i oceny wartości surowców farmakopealnych zawierających glikozydy kardenolidowe, flawonoidowe, antrachinonowe, saponinowe, alkaloidy i olejki.

Od roku akad. 1989/90 przewidziane są także wykłady na temat leków pochodzenia naturalnego, przeznaczone dla studentów V roku kierunku aptecznego i kierunku analityki farmaceutycznej. W Zakładzie działa okresowo studenckie koło naukowe, grupujące od kilku do kilkunastu osób.

W latach 1950-1988 wykonano w Zakładzie 268 prac magisterskich, 13 doktorskich i 3 habilitacyjne. W wymienionym okresie pięciu pracowników przebywało na zagranicznych stażach naukowych. Kilku pracowników Zakładu ukończyło podyplomowe szkolenie specjalistyczne w zakresie chromatografii gazowej, wysokosprawnej chromatografii cieczowej i NMR. Sześć osób z zagranicznych placówek naukowych odbyło w Zakładzie Farmakognozji szkolenie w dziedzinie leku roślinnego.

Pracownicy naukowo-dydaktyczni są autorami bądź współautorami 9 podręczników i skryptów. Z liczby tej w ostatnich latach ukazały się trzy wydania (1976, 1982, 1987) podręcznika do ćwiczeń fitochemicznych pt. „Chemiczne metody badań roślinnych surowców leczniczych”.

Zakład Technologii Środków Leczniczych

Kierownik – prof. Stanisław Biniecki (do 1977)

doc. dr hab. Bożenna Gutkowska (od 1977)

W Zakładzie prowadzone są wykłady i ćwiczenia z syntezy i technologii środków leczniczych dla studentów IV roku kierunków: aptecznego, analizy farmaceutycznej, analityki klinicznej oraz bioanalizy i badania środowiska. Zgodnie z obowiązującym programem zakres wiadomości przekazywanych studentom poszczególnych kierunków jest zróżnicowany. Najobszerniejszy program nauczania tego przedmiotu realizowany jest na V roku kierunku technologicznego. Poza tym w Zakładzie odbywają się zajęcia z biosyntezy leków, głównie antybiotyków, obowiązujące studentów V roku kierunku technologicznego i w zmniejszonym zakresie, studentów kierunku aptecznego. Część ćwiczeń realizowana jest w skali ćwierć technicznej w zakładowej hali maszyn, gdzie studenci zapoznają się z jednostkowymi procesami chemicznymi i operacjami fizycznymi. Zakład organizuje także wycieczki do przemysłowych zakładów farmaceutycznych.

W Zakładzie wykonano 483 prace magisterskie, 48 osób (pracownicy i doktoranci) uzyskało stopień doktora nauk farmaceutycznych, a pięciu

pracowników habilitowało się. Na zagranicznych stażach naukowych przebywało siedmiu pracowników. Jedna osoba z ośrodka zagranicznego odbyła w Zakładzie Technologii miesięczne szkolenie naukowe.

Prof. S. Biniński jest współautorem podręcznika „Preparatyka środków leczniczych z podstawami inżynierii chemicznej i rysunku technicznego” (PZWL 1969) oraz autorem „Preparatyki środków leczniczych” wydanej w 1969r. i po raz drugi w 1983r.

Instytut Biofarmacji

Dyrektor – prof. Stanisław Krauze (1970-1973)

prof. Regina Olędzka (od 1973)

Wicedyrektor – prof. Regina Olędzka (1970-1973)

prof. Jacek Brzeziński (1975-1984)

doc. Józef Sawicki (1985-1987)

prof. Jacek Brzeziński (od 1987)

Zakład Badania Środowiska

Kierownik – prof. Lech Piekarski (1978-1987)

doc. dr hab. Józef Sawicki (od 1987).

Zakład prowadzi zajęcia z higieny dla wszystkich studentów IV roku. Pełni także wiodącą rolę w realizacji wykładów i ćwiczeń na V roku kierunku bioanalizy i badania środowiska.

W Zakładzie wykonanych zostało dotychczas 27 prac magisterskich.

Kierownik Zakładu prof. L. Piekarski przebywał 4 lata w Nairobi jako ekspert w United Nations Environment Programme. Ponadto roczny staż w USA odbył doc. J. Sawicki.

Prof. L. Piekarski jest autorem lub współautorem dwóch opracowań monograficznych „Środowiskowe czynniki ryzyka chorób nowotworowych” (1981) i „Zagadnienia zdrowotne żywności” (1982).

Zakład Biochemii

Kierownik – prof. Józef Heller (1951-1962)

prof. Irena Mochnacka (1962-1975)

prof. Teresa Szymczyk (od 1975)

Zakład Biochemii prowadzi zajęcia dydaktyczne dla studentów II roku Wydziału Lekarskiego i Oddziału Stomatologicznego. Przy Zakładzie istnieje od lat studenckie koło naukowe.

W latach 1970–1988 przeprowadzono w Zakładzie 22 przewody doktorskie, których obrony odbyły się bądź na Wydziale Lekarskim, bądź Farmaceutycznym, a także na Radzie Naukowej Instytutu Biochemii i Biofizyki PAN. W tymże samym okresie pięciu pracowników uzyskało stopień doktora habilitowanego. Z tego grona tylko jedna osoba habilitowała się na Wydziale Farmaceutycznym.

Pracownicy Zakładu odbywali liczne staże zagraniczne w znanych ośrodkach naukowych Europy, Ameryki i Australii. W latach 1970–1988 dwudziestu pracowników naukowych przebywało na rocznych, a prawie trzydziestu na 1–2 miesięcznych stażach zagranicznych.

Zespół pracowników dydaktycznych opracował pod redakcją T. Szymczyk trzypięciotomowy skrypt „Biochemia” (Wydawnictwo AM 1983) i podręcznik „Ćwiczenia z biochemii”, którego siódme wydanie ukazało się w 1984r.

Zakład Bromatologii

Kierownik – prof. Stanisław Krauze (do 1973)
prof. Lech Piekarski (1973–1978)
prof. Regina Olędzka (od 1978)

Nauczanie bromatologii (wykłady, ćwiczenia, seminaria) odbywa się na IV roku studiów farmaceutycznych dla kierunków bioanalizy i badania środowiska, analizy farmaceutycznej, analityki klinicznej i aptecznego. Także studenci V roku kierunku technologicznego odrabiają zajęcia z bromatologii, lecz w znacznie zmniejszonym wymiarze godzin.

W Zakładzie prowadzone są prace magisterskie; w latach 1950–1988 wykonało i obroniło prace dyplomowe 150 studentów. Pod promotorstwem kolejnych kierowników Zakładu Bromatologii 21 osób uzyskało stopień doktora nauk farmaceutycznych. Prof. St. Krauze był opiekunem 12 przewodów habilitacyjnych przeprowadzonych na Wydziale Farmaceutycznym.

Ożywione kontakty Zakładu z placówkami zagranicznymi umożliwiają wielu pracownikom odbywanie szkolenia w znanych ośrodkach naukowych innych krajów (Szwajcaria, Norwegia, USA, Anglia, ZSRR).

Prof. St. Krauze jest autorem dwóch podręczników akademickich: „Bromatologia”, którego I wydanie ukazało się w 1967r. i „Zarys nauki o środkach żywności” (PZWL). Natomiast zespół naukowo-dydaktyczny Zakładu Bromatologii opracował pod redakcją R. Olędzkiej skrypt „Ćwiczenia z bromatologii” (Wydawnictwo AM 1972).

Zakład Metabolizmu Leków

Kierownik – prof. Wiesław Tysarowski (1960-1965)

doc. Stefania Drabarek (1965-1970)

prof. Włodzimierz Bicz (od 1970)

Podstawowym zadaniem Zakładu w dziedzinie dydaktyczno-wychowawczej jest prowadzenie wykładów, ćwiczeń i seminariów z biochemii dla studentów III roku oraz kierowanie pracami magisterskimi. Przy Zakładzie istnieje od wielu lat studenckie koło naukowe, którego członkowie aktywnie uczestniczą w pracach badawczych prowadzonych przez zespoły asystenckie.

W latach 1960-1988 wykonano w Zakładzie 78 prac magisterskich, obroniono 15 prac doktorskich i przeprowadzono 2 przewody habilitacyjne.

Trzech pracowników Zakładu przebywało na zagranicznych stażach naukowych. W Zakładzie Metabolizmu Leków AM odbyło szkolenie dydaktyczne dwóch pracowników Centrum Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej PAN, a dwie inne osoby z tej placówki wykonywały częściowo swoje prace doktorskie.

Zespół dydaktyczny Zakładu opracował wartościowy podręcznik do ćwiczeń z biochemii: „Biochemia praktyczna”, (PZWL 1967).

Zakład Mikrobiologii Farmaceutycznej

Kierownik – prof. Feliks Przesmycki (1950-1953)

prof. Roman Pakuła (1953-1964)

prof. Władysław Tomasz Dobrzański (1964-1985)

od 1985r. obowiązki kierownika pełni dr n.farm. Bohdan Starościk

W zakładzie prowadzone są zajęcia dydaktyczne z mikrobiologii dla studentów III roku. Program obejmuje podstawy mikrobiologii lekarskiej oraz mikrobiologii farmaceutycznej z elementami biotechnologii. Ponadto studenci V roku kierunku analityki klinicznej odbywają w Zakładzie specjalistyczne zajęcia z mikrobiologii lekarskiej i parazytologii. Od kilkunastu lat pracownicy Zakładu prowadzą także zajęcia dydaktyczne z genetyki drobnoustrojów dla studentów kierunku biofizyki Wydziału Fizyki Uniwersytetu Warszawskiego.

Każdego roku kilku studentów farmacji wykonuje w Zakładzie prace dyplomowe; ogółem wykonano dotychczas ponad 70 prac magisterskich. W latach 1954-1988 przeprowadzono 9 przewodów doktorskich i 2 habilitacyjne.

Zakład od lat utrzymuje stałe kontakty z wieloma zagranicznymi ośrodkami naukowymi. Dzięki tym kontaktom pracownicy Zakładu przebywali na czterech długoterminowych i trzech krótszych stażach naukowych za granicą. Cztery osoby z zagranicy odbywały szkolenie w Zakładzie Mikrobiologii Farmaceutycznej AM.

Z inicjatywy i pod redakcją prof. W. Dobrzańskiego opracowano podręcznik „Zarys mikrobiologii dla farmaceutów” wydany w 1974r. Drugie unowocześnione wydanie tego podręcznika ukazało się w 1980 roku. Ponadto zespół pracowników naukowo-dydaktycznych opracował cztery skrypty do ćwiczeń dla studentów farmacji, które były kilkakrotnie uaktualniane i wznawiane.

Zakład Patobiochemii i Chemii Klinicznej

Kierownik – prof. Leszek Tomaszewski (od 1971)

Zakład jest jednostką wiodącą w kształceniu studentów kierunku analityki klinicznej. Z tego względu Zakład nie tylko realizuje, organizuje i nadzoruje dydaktykę na tym kierunku, lecz także modyfikuje jej program dostosowując go do wymagań współczesnej patobiochemii i chemii klinicznej. Przedmiotem nauczania na IV roku jest chemia kliniczna, a na V roku diagnostyka laboratoryjna i badania czynnościowe, diagnostyka lekarska, cytomorfologia z serologią oraz radiobiochemia kliniczna. Ponadto Zakład organizuje i kontroluje przebieg praktyk wakacyjnych odrabianych przez studentów kierunku analityki klinicznej po IV roku.

W Zakładzie prowadzone są także prace magisterskie i doktorskie. Dotychczas wykonano 81 prac magisterskich, 7 doktorskich i 1 habilitacyjną.

Kierownik i pracownicy Zakładu utrzymują naukowe kontakty z zagranicznymi ośrodkami, w których odbyli długi i krótkoterminowe staże szkoleniowe.

Przedmiotem zainteresowania Zakładu jest także sam proces nauczania studentów. Z tej racji prowadzona jest systematycznie ankietyzacja dotycząca zarówno studentów kierunku analityki klinicznej, (np. motywacje, wyobrażenia i opinie o kierunku analityki klinicznej, radiobiochemia i diagnostyka kliniczna) jak i wszystkich studiujących na Warszawskim Wydziale Farmaceutycznym (np. motywacja wyboru studiów).

Zakład Toksykologii

Kierownik – prof. Władysław Rusiecki (1953-1977)
prof. Jacek Brzeziński (od 1977)

Zajęcia dydaktyczne z toksykologii prowadzone są na IV i V roku studiów. Nauczanie toksykologii na IV roku obejmuje wszystkich studentów z tym, że zakres godzinowy zajęć i treści programowe są dla poszczególnych kierunków odpowiednio zróżnicowane. Zajęcia na V roku obowiązują studentów kierunku analizy farmaceutycznej oraz kierunku bioanalizy i badania środowiska. Od 1969r. w Zakładzie pracuje bardzo aktywnie koło naukowe skupiające studentów starszych lat. Zakład uczestniczy także w szkoleniu podyplomowym magistrów farmacji.

Każdego roku w Zakładzie wykonanych jest kilka prac magisterskich; łączna liczba obronionych prac magisterskich wynosi 155. W latach 1950-1988 przeprowadzono 19 przewodów doktorskich i 4 habilitacje.

Wszyscy pracownicy naukowo-dydaktyczni odbyli przeszkolenie specjalistyczne w zakresie analityki i metodyki toksykologicznej w wiodących ośrodkach krajowych (Instytut Ekspertyz Sądowych, Instytut Medycyny Pracy). Trzy osoby odbyły staże naukowe za granicą. Zakład prowadzi także w okresie wakacyjnym praktyki dla studentów zagranicznych w zakresie analityki toksykologicznej i toksykologii doświadczalnej.

Pracownicy Zakładu opublikowali 10 wydawnictw książkowych w tym dwa wydania (1966, 1973) monografii prof. W. Rusieckiego „Toksykologia ochrony roślin” oraz trzy wydania (1964, 1966, 1977) podręcznika akademickiego W. Rusieckiego i P. Kubikowskiego „Toksykologia współczesna”.

W kształceniu farmaceutów uczestniczą również niektóre Zakłady I Wydziału Lekarskiego, Katedry i Studia międzywydziałowe AM oraz inne warszawskie uczelnie i instytuty naukowe. Na Wydziale Lekarskim studenci farmacji odrabiają zajęcia z anatomii (Zakład Anatomii Prawidłowej – dr K. Kucharczyk), farmakodynamiki i fizjologii (Zakład Farmakodynamiki – profesor S. Gumułka), reanimacji (Katedra Anestezjologii – profesor B. Kamiński), patofizjologii (Zakład Patologii Ogólnej i Doświadczalnej – profesor Z. Kaleta) i anatomii patologicznej (Zakład Anatomii Patologicznej – profesor S. Kruś).

Nauczaniem ekonomii politycznej, nauki o polityce, filozofii, socjologii ogólnej i nauk humanizujących zajmują się zespoły dydaktyczne Katedry Nauk Społecznych. Lektoraty języków nowożytnych odbywają się w Studium Języków Obcych (kierownik – mgr M. Kwiatkowski), a ćwiczenia z wychowania fizycznego prowadzą nauczyciele Studium Wychowania Fizycznego i Sportu (kierownik – mgr T. Glinkowski). Organizacją wyszkolenia wojskowego, któremu podlegają studenci IV i V roku farmacji, zajmuje się Studium Wojskowe AM (kierownik – płk lek. med. T. Fronczak).

Do grupy zajęć specjalistycznych, których nauczanie zlecono pracownikom naukowym spoza uczelni należą: historia farmacji (doc. B. Kuźnicka – Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN), obowiązująca wszystkich studentów III roku, oraz kilka przedmiotów wykładanych na kierunku technologicznym. Są to: ekonomika przemysłu (prof. K. Butkiewicz – Instytut Przemysłu Farmaceutycznego), inżynieria chemiczna (doc. A. Biń – Wydział Inżynierii Chemicznej Politechniki Warszawskiej), maszynoznawstwo i aparatura chemiczna (doc. B. Szczyciński – Instytut Przemysłu Farmaceutycznego) i technologia ogólna (doc. J. Wojciechowski – Instytut Przemysłu Farmaceutycznego).

Olbrzymi i niezaprzeczalny jest wkład Warszawskiego Wydziału Farmaceutycznego w szkolenie podyplomowe magistrów farmacji. Wydział bowiem był nie tylko jednym z inicjatorów utworzenia studiów podyplomowych, ale z chwilą ich uruchomienia w 1958r. włączył się aktywnie w działalność dydaktyczną i organizacyjną nowoutworzonej instytucji kształcenia farmaceutów.

Bazą macierzystą szkolenia podyplomowego farmaceutów było Studium Doskonalenia Lekarzy AM w Warszawie, w obrębie którego działała (od stycznia 1960r.) Katedra Farmacji obejmująca trzy Zakłady: Analizy Farmaceutycznej, Farmacji Przemysłowej i Farmacji Stosowanej. Na kierownika Katedry powołano pracownika Wydziału dr farm. (od 1964r. docenta) Jana Kubalskiego. Wieloletnim kuratorem Katedry był prof. St. Biniński.

W dniu 1 maja 1971r. zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów (Dz.U. nr 29 poz.247) Studium Doskonalenia Lekarzy zostało przekształcone w samodzielną placówkę naukowo-dydaktyczną działającą odtąd jako Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego (CMKP). Jedną z pięciu jednostek organizacyjnych utworzonego Centrum Medycznego jest Studium Farmaceutyczne. Szkolenie podyplomowe prowadzone i koordynowane przez Studium Farmaceutyczne przebiega dwutorowo. Jeden kierunek to szkolenie w planie centralnym, realizowanym przez CMKP. Drugi natomiast dotyczy szkolenia terenowego organizowanego przez Przedsiębiorstwo Zaopatrzenia Farmaceutycznego „Cefarm” lub Wojewódzkie Ośrodki Doskonalenia Kadr Medycznych. Bazą szkolenia są tu nie tylko Zakłady Studium, lecz także Wydziały Farmaceutyczne Akademii Medycznych i Instytuty naukowo-badawcze.

Wprowadzenie w 1973r. ustawy o dwustopniowej specjalizacji farmaceutów (Dz. U. MZiOS nr 17/1973) znacznie zwiększyło zadania studium i współpracujących z nim wydziałów farmaceutycznych. Doceniając rolę kształcenia podyplomowego i możliwość uzyskania specjalizacji przez sze-

rokie rzesze farmaceutów, Wydział warszawski powołał pełnomocnika d.s. szkolenia. Funkcję tę od wielu lat pełni dr hab. Irena Zawadowska. Należy tu podkreślić ogromny wkład pracy dr hab. I. Zawadowskiej w sprawne organizowanie kursów, zapewnienie wykładowców, zarówno z Wydziału jak i specjalistów z klinik Akademii Medycznej i Instytutów Naukowych Resortu Zdrowia.

Formy kształcenia podyplomowego, w których uczestniczyli od lat i nadal uczestniczą pracownicy Wydziału dotyczą następujących typów szkolenia:

1. prowadzenie kursów stacjonarnych 10-14 dniowych i szkolenia w cyklu nieciągłym,

2. udzielanie konsultacji dla osób przygotowujących prace pogładowe wymagane przy uzyskiwaniu I i II stopnia specjalizacji,

3. organizowanie staży częstkowych (Zakład Farmacji Stosowanej),

4. prowadzenie przez samodzielnych pracowników i adiunktów wykładów dla farmaceutów, organizowanych na terenie województw ościennych (siedleckie, płockie, łomżyńskie, białostockie, olsztyńskie) przez Towarzystwa Naukowe Farmaceutyczne i Lekarskie,

5. udział samodzielnych pracowników w egzaminach specjalistycznych, jako przewodniczących komisji bądź członków,

6. pełnienie funkcji wojewódzkich specjalistów w zakresie farmacji stosowanej (prof. dr hab. Zdzisław Zakrzewski – Warszawa i stołeczne województwo warszawskie, dr farm. Anna Pietura – woj. radomskie, dr farm. Hanna Piasecka – woj. łomżyńskie, dr farm. Zdzisław Furmańczyk – woj. siedleckie, dr farm. Janusz Szlaski – woj. płockie).

Dla farmaceutów pracujących w aptekach, wymagane do stażu kursy stacjonarne i szkolenie nieciągłe prowadzone były na Wydziale rokrocznie, a niektóre tematy tych kursów powtarzano kilkakrotnie. W obydwu rodzajach szkolenia największy udział przypadł Zakładowi Farmacji Stosowanej, a kierownikiem naukowym wszystkich kursów, prowadzonych dla osób uzyskujących specjalizację z farmacji aptecznej, był prof. Zdzisław Zakrzewski. Niektóre tematy kursów stacjonarnych i szkolenia w cyklach nieciągłych, organizowanych permanentnie przez Zakład Farmacji Stosowanej uwzględniały takie zagadnienia jak: technologia przygotowania płynów infuzyjnych i ich kontrola, interakcja leków z uwzględnieniem niezgodności w płynach infuzyjnych, aseptyczne przygotowanie leków wraz z ich kontrolą mikrobiologiczną, postępy w zakresie technologii postaci leków oraz wybrane zagadnienia z farmacji klinicznej. Ogółem, przeprowadzono w Zakładzie Farmacji Stosowanej 131 kursów stacjonarnych oraz 41 kursów nieciągłych. Uczestnicy tych kursów, w liczbie ok. 3800 rekrutowali się spośród magi-

strów farmacji zatrudnionych w aptekach i laboratoriach kontrolnych oraz w dziale administracyjnym służby zdrowia. Sluchaczami byli również nauczyciele przedmiotów zawodowych Studium Farmaceutycznego i Techników Farmaceutycznych.

Inne Zakłady Wydziału (Zakład Bromatologii, Chemii Farmaceutycznej, Farmakognozji, Toksykologii), brały aktywny udział w przygotowaniu monograficznych wykładów na temat nowych leków syntetycznych i roślinnych, interakcji leków z żywnością oraz problemów toksykologii i toksykomanii. Niektóre Zakłady były także organizatorami kursów stacjonarnych. Między innymi z zakresu analityki farmaceutycznej zajęcia odbywały się w Zakładzie Analizy Leków (analiza aminokwasów, automatyczna i pół-automatyczna analiza wybranych grup leków, zastosowanie densytometrii w analizie leków), w Zakładzie Farmakognozji (zastosowanie metod chromatograficznych w analizie leków roślinnych) i w Zakładzie Toksykologii (toksykologia i analiza pestycydów). W szkoleniu dotyczącym diagnostyki laboratoryjnej uczestniczył także Zakład Patobiochemii i Chemii Klinicznej, a dla pracowników stacji sanitarno-epidemiologicznych prowadzono w Zakładzie Bromatologii zajęcia na temat substancji obcych w żywności i roli składników odżywczych w ustroju.

Od 1981r. zmalało zainteresowanie magistrów farmacji możliwością uzyskiwania specjalizacji, a tym samym i udziałem w szkoleniu stacjonarnym. Przyczyny tego zjawiska były różnorodne i niekiedy bardzo złożone. Jedną z nich było także zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej, wydane w 1983r., które znowelizowało ustawę o specjalizacji, zmieniając zarówno rodzaje specjalizacji jak i ich programy. Zmiany te niestety nie pokrywały się całkowicie z odczuciami i postulatami środowiska farmaceutycznego. Niezależnie od zaistniałych faktów, dużym powodzeniem cieszą się nadal na warszawskim Wydziale Farmaceutycznym wykłady w szkoleniu nieciągłym. Pozwalają one szerokiemu gronu farmaceutów znacznie rozszerzyć i uzupełnić wiadomości z farmakodynamiki, farmakokinetyki, farmakoterapii i informacji o nowych lekach. Uczestnicy tego typu szkolenia, po uprzednim przyswojeniu wiadomości z zakresu budowy i właściwości chemicznych leku, metod jego kontroli i mechanizmu działania są wciągani przez wykładowcę najczęściej lekarza-klinicystę, do wielokierunkowej dyskusji. Daje to możliwość wspólnego porozumienia się i zbliżenia poglądów między farmaceutami i lekarzami. Wydaje się, że w przyszłości należałoby tradycyjne wykłady, w większym niż dotychczas stopniu zastąpić tego typu dyskusjami.

24 października 1984r. odbyła się piękna i wzruszająca uroczystość nadania salom wykładowym w gmachu Wydziału Farmaceutycznego AM w War-

szawie przy ul. Banacha 1 imion prof. dra Bronisława Koskowskiego i prof. dra Boleśława Olszewskiego. Uroczystość ta była wyrazem uczczenia i utrwalenia pamięci obydwu profesorów, którzy swoją pracę i życie poświęcili bez reszty warszawskiemu Wydziałowi Farmaceutycznemu. Okolicznościowy referat o życiu i działalności profesorów, których imiona otrzymały sale, wygłosił prof. H. Bukowiecki. Przedstawiając zasługi prof. B. Koskowskiego przytoczył mówca następujący epizod, który wydarzył się w okresie powoływania do życia warszawskiego Wydziału Farmaceutycznego. Prof. Koskowski – mówił prelegent – „... *Walczył o Wydział także dowcipem. Szedł pewnego razu z kolegą z Wydziału Lekarskiego i obaj zatrzymali się przed apteką w pobliżu Uniwersytetu. Przez wielkie okno apteczne ujrzeli farmaceutę, który – o zgrozo! – językiem ślinił sygnaturę, aby ją przykleić do butelki. Czy i dla niego chce Pan Wydziału? – zapytał złośliwie medyk. Właśnie dla niego, bo wtedy nie będzie tego robił – odpowiedział niezbity z tropu Koskowski*”⁵²).

Na początku 1985r. Wydział Farmaceutyczny w Warszawie i polska farmacja poniosły niepowetowaną stratę. Dnia 7 stycznia 1985r. zmarł w wieku 64 lat profesor zwyczajny dr hab. farm. Władysław Tomasz Dobrzański, kierownik Zakładu Mikrobiologii Farmaceutycznej Instytutu Biofarmacji Akademii Medycznej w Warszawie.

Prof. W. T. Dobrzański rozpoczął studia na Wydziale Farmaceutycznym Państwowej Radzieckiej Akademii Medycznej we Lwowie. Po kilkuletniej przerwie, spowodowanej okupacją hitlerowską, kontynuował je w Uniwersytecie Poznańskim uzyskując w 1946r. dyplom magistra farmacji. W 1950r. został zaangażowany do pracy naukowo-dydaktycznej w Zakładzie Mikrobiologii i Higieny Wydziału Farmaceutycznego AM w Warszawie. W Uczelni tej uzyskał w 1959r. stopień doktora nauk farmaceutycznych, a w 1966r. habilitował się. W tym samym roku, po wyjeździe prof. R. Pakuły, powierzono mu obowiązki p.o. kierownika Zakładu Mikrobiologii i Higieny. Zakładem tym, który zmieniał kilkakrotnie swoją nazwę i przynależność do jednostek administracyjnych Akademii Medycznej w Warszawie (Zakład Genetyki Molekularnej Instytutu Biostruktury Wydziału Lekarskiego, Zakład Mikrobiologii Farmaceutycznej Instytutu Biofarmacji Wydziału Farmaceutycznego) kierował aż do śmierci; od 1967r. jako docent etatowy, a od 1972r. jako profesor nadzwyczajny. Tytuł profesora zwyczajnego uzyskał w 1983r.

Prof. W. T. Dobrzański przez cały 35-letni okres swojej pracy w Akademii Medycznej prowadził zajęcia ze studentami Wydziału Farmaceutycznego; stawiał bardzo wysokie wymagania przede wszystkim sobie, a także swoim

współpracownikom i studentom. Był promotorem 7 przewodów doktorskich i opiekunem jednej habilitacji. Pod jego redakcją przygotowano dwa wydania (1974 i 1980) podręcznika „Zarys mikrobiologii dla farmaceutów”. Zainteresowania naukowe prof. W. Dobrzańskiego koncentrowały się głównie wokół genetyki bakterii, szczególnie transformacji genetycznej bakterii i mechanizmów mutagenезy; w ostatnich latach dotyczyły także inżynierii genetycznej i biotechnologii. W tych dziedzinach był wybitnym specjalistą znanym zarówno w kraju jak i na świecie.

Oprócz pracy na Wydziale Farmaceutycznym pełnił profesor W. Dobrzański wiele funkcji społecznych. Był m.in. członkiem Rady Naukowej przy Ministrze Zdrowia i Opieki Społecznej, członkiem Rady Naukowej Instytutu Biochemii i Biofizyki PAN, a w latach 1980-1984 przewodniczącym Komitetu Mikrobiologicznego PAN. Od 1968r. aż do śmierci aktywnie uczestniczył w wydawnictwie kwartalnika *Postępy Mikrobiologii*, początkowo jako współredaktor, następnie jako redaktor naczelny, a w końcu jako przewodniczący Rady Redakcyjnej. Był także profesorem członkiem Polskiego Towarzystwa Mikrobiologicznego, Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego oraz Amerykańskiego Towarzystwa Mikrobiologicznego. Za osiągnięcia w pracy naukowej i dydaktycznej odznaczony został Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Odznaką „Za wzorową pracę w służbie zdrowia” i innymi odznaczeniami.

Profesor W. Dobrzański był człowiekiem wielkiej miary, oddanym bez reszty sprawie nauki i kształcenia młodzieży. Do ostatnich chwil swojego życia uczestniczył w pracach Zakładu. Będąc już w szpitalu, pomimo ciężkiej choroby, starał się w miarę możliwości kierować zespołem, za który czuł się odpowiedzialny. Przygotowywał również i uaktualniał wykłady, których niestety nie mógł już samodzielnie wygłaszać.

Śmierć profesora była dla jego współpracowników bolesnym ciosem. Zabrakło im – jak wyznali – „kogoś bardzo potrzebnego, człowieka, od którego wiele się nauczyli i jeszcze wiele mogliby się nauczyć”⁵³). Miejscem spoczynku profesora W. T. Dobrzańskiego jest mały warszawski cmentarz na Sadybie, gdzie pięć lat wcześniej (1980r.) pochowana została jego małżonka Róża z domu Korecka – wieloletni adiunkt Zakładu Chemii Farmaceutycznej AM w Warszawie.

Wprowadzenie do programu kształcenia farmaceutów nowych treści nauczania sprawiło, że tematyka działalności dydaktycznej i naukowej niektórych Zakładów znacznie się poszerzyła i nie odpowiadała już dotychczasowej nomenklaturze tych jednostek. Dlatego też Rada Wydziału, na wniosek kierowników, wystąpiła do władz uczelni z propozycją dokonania

zmian w nazwach kilku Zakładów działających na Wydziale Farmaceutycznym. Zarządzeniem Rektora Akademii Medycznej w Warszawie, nr 16 z dnia 02.07.1985r. i nr 21 z dnia 15.06.1987r. zmienione zostały nazwy czterech Zakładów. Zakład Botaniki Farmaceutycznej przemianowano na Zakład Biologii i Botaniki Farmaceutycznej. Zakład Chemii Toksykologicznej otrzymał nazwę – Zakładu Toksykologii. Dotychczasową nazwę Zakładu Analityki Klinicznej zmieniono na Zakład Patobiochemii i Chemii Klinicznej, a Zakład Technologii Chemicznej Środków Leczniczych od 1987r. nosi nazwę Zakładu Technologii Środków Leczniczych.

W 1986r. upłynęło 60 lat od chwili powołania do życia w Uniwersytecie Warszawskim pierwszego w Polsce Wydziału Farmaceutycznego. Rocznicą ta została uczczona uroczystym posiedzeniem Rady Wydziału, które odbyło się 6 czerwca 1986 r. w sali „Warszawskiej” Pałacu Kultury i Nauki.

Okolicznościowe przemówienia wygłosili: dziekan Wydziału – prof. dr hab. Mirosława Furmanowa, rektor Akademii Medycznej w Warszawie – prof. dr hab. med. Jan Nielubowicz oraz zaproszeni goście: prof. dr hab. Jan Pawlaczyk – dziekan Wydziału Farmaceutycznego AM w Poznaniu, prof. dr Bogusław Borkowski – wychowanek i były pracownik warszawskiego Wydziału – późniejszy dyrektor Instytutu Leków, dr Wiesław Szelejewski – dyrektor Instytutu Przemysłu Farmaceutycznego. W imieniu młodzieży studiującej na Wydziale Farmaceutycznym AM w Warszawie wystąpił student IV roku Adam Skowron. Dorobek naukowy Wydziału w latach 1971-1985 przedstawiła prof. dr hab. Halina Strzelecka. Sprawozdanie z uroczystości oraz pełny tekst referatu prof. H. Strzeleckiej opublikowała *Farmacja Polska* t.45, 1987r. Trwałym śladem obchodzonego jubileuszu jest także zeszyt 1-2/1986 *Farmacji Polskiej* poświęcony dziejom warszawskiego Wydziału oraz stała wystawa urządzona w gmachu przy ulicy Banacha 1. Przedstawiony w niej dorobek organizacyjny, dydaktyczny i naukowy ma zachować i utrwalić w pamięci przyszłych pokoleń trud, ofiarność i zapał twórców Wydziału i ich następców.

Zorganizowana uroczystość i urządzona wystawa były wyrazem szacunku całej społeczności akademickiej Wydziału Farmaceutycznego dla wielkich tradycji uniwersyteckich, wywodzących się nie tylko z minionego sześćdziesięciolecia, ale sięgających jeszcze dalej, bo aż do początków (1809r.) akademickiego nauczania farmacji w Warszawie, których Wydział jest i będzie kontynuatorem.

W grudniu 1987r., po 30 latach pracy na Wydziale Farmaceutycznym przeszedł na emeryturę, w wieku 61 lat profesor dr hab. farm. Lech Piękarski – kierownik Zakładu Badania Środowiska. (fot.12)

Prof. L. Piekarski ukończył studia farmaceutyczne na Uniwersytecie Warszawskim. Pracę w Zakładzie Bromatologii AM rozpoczął w 1957r. Stopień doktora farmacji uzyskał w 1956 r., a jedenaście lat później (1967) habilitował się. W latach 1961-1962 pracował w Instytucie Onkologii w Houston (USA) oraz w latach 1965-1966 na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Baylor (USA). W 1973r., po przejściu prof. St. Krauzego na emeryturę, objął kierownictwo Zakładu Bromatologii AM i pełnił te obowiązki do 1978r., a następnie, do końca swojej pracy na Wydziale Farmaceutycznym, kierował

Fot.12 Prof. Lech Piekarski (pierwszy z lewej) organizator konferencji poświęconej kancerogenezie środowiska

nowoutworzonym Zakładem Badania Środowiska. Tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1978r.

Prof. L. Piekarski był dla swoich współpracowników wzorem olbrzymiej rzetelności i uczciwości zarówno w życiu zawodowym jak i prywatnym. Był naukowcem o ogromnej wiedzy i szerokich zainteresowaniach. W działalności naukowej zajmował się m.in. substancjami obcymi w żywności ze szczególnym uwzględnieniem związków toksycznych i kancerogennych, mechanizmem działania substancji obcych na komórkę zwierzęcą, chemiczną kancerogenezą środowiska oraz badaniem zależności między stanem środowiska a zdrowiem człowieka. Wyrazem osiągnięć profesora L. Piekarskiego w tej ostatniej dziedzinie wiedzy było powołanie Go na eksperta ONZ w United Nations Environment Programme, którą to funkcję pełnił przez 4 lata (1982-1986).

Bogata była również działalność dydaktyczna profesora L. Piekarskiego. Przez wiele lat prowadził wykłady i seminaria z bromatologii, higieny oraz badania i ochrony środowiska. Był gorącym propagatorem wprowadzania nowych rozwiązań i nowych tematów w pracy naukowej i dydaktycznej. Przykładem tego może być utworzenie w 1978r. z inicjatywy profesora nowego Zakładu Badania Środowiska oraz wprowadzenia nowej specjalizacji o charakterze studiów indywidualnych z zakresu bioanalizy i badania środowiska. Pod jego promotorstwem i opieką przeprowadzono cztery przewody doktorskie i jeden habilitacyjny. W latach 1969-1972 pełnił funkcję prodziekana do spraw dydaktycznych. Za działalność naukowo-dydaktyczną i społeczną odznaczony został Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi, Brązowym Medalem „Siły zbrojne w służbie ojczyzny” i Odznaką „Za wzorową pracę w służbie zdrowia”.

Prof. L. Piekarski uczestniczył także w pracach wielu towarzystw i instytucji naukowych. Był m.in. przewodniczącym Sekcji Ochrony Środowiska Człowieka Komisji Toksykologii i Higieny Żywności Komitetu Ekologii Człowieka PAN, członkiem Sekcji Bromatologicznej Komisji Analitycznej PAN, członkiem Krajowego Zespołu Specjalistycznego do spraw Farmacji. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, w którym pełnił kolejno funkcję wiceprzewodniczącego, przewodniczącego oraz członka Komisji Rewizyjnej Oddziału Warszawskiego PTFarm. Następcą profesora L. Piekarskiego na stanowisku kierownika Zakładu Badania Środowiska jest doc. dr hab. farm. Józef Sawicki.

Z dniem 1 października 1988r. przeszła na emeryturę doc. dr n. farm. Halina Maria Bronisz. Studia farmaceutyczne ukończyła na tajnych kursach w

czasie okupacji. Dyplom magistra farmacji wydany przez kierownictwo Tajnego Uniwersytetu zweryfikowała na Uniwersytecie Warszawskim w 1946r. W 1949r. rozpoczęła pracę w Zakładzie Badania Środków Spożywczych (Bromatologii), początkowo jako wolontariusz, a następnie st. asystent, adiunkt i docent. Stopień doktora n. farm. uzyskała w 1951r. W 1955r. Centralna Komisja Kwalifikacyjna nadała jej tytuł naukowy docenta. Od 1957r. była docentem przy Zakładzie Chemii Toksykologicznej Wydziału Farmaceutycznego w Warszawie.

W latach 1961-1962 doc. dr H. Bronisz pełniła obowiązki kierownika Zakładu Chemii Toksykologicznej i Sądowej Wydziału Farmaceutycznego AM w Lublinie, a w 1965r. powołana została na stanowisko kierownika tego Zakładu. Po dziewięciu latach kierowania lubelskim Zakładem powróciła w 1974r. do pracy w Zakładzie Chemii Toksykologicznej Instytutu Biofarmacji AM w Warszawie i objęła kierownictwo Pracowni Metabolizmu Pestycydów. Na stanowisku tym pozostała do przejścia na emeryturę.

Działalność naukowa doc. H. Bronisz dotyczyła m.in. toksykologii pestycydów, metod ich oznaczania, kumulacji w ustroju ludzi i zwierząt, skażenia

Fot.13 Prof. Józef Jeske przemawia na posiedzeniu Rady Wydziału Farmaceutycznego

metalami roślinnych surowców leczniczych oraz toksyczności związków chemicznych o znaczeniu przemysłowym.

Obok pracy naukowej była cenionym dydaktykiem i wychowawcą młodzieży. Pod jej kierunkiem wykonano 90 prac magisterskich i przeprowadzono dwa przewody doktorskie. Z zakresu swojej specjalności jest autorem podręcznika i skryptu akademickiego oraz podręcznika przeznaczonego dla kształcenia podyplomowego.

Doc. dr H. Bronisz brała także czynny udział w życiu towarzystw naukowych oraz różnych zespołów o zasięgu krajowym. Od 1966r. była członkiem Komisji d.s. Substancji Obcych w Żywności przy Międzynarodowym Komitecie Żywienia Ludności PAN, a od 1970r. – członkiem Komisji Obcych Związków w Żywności Komitetu Żywienia Ludności PAN.

Za działalność na polu naukowym, dydaktycznym i społecznym została odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem 10-lecia i 40-lecia Polski Ludowej, Złotym Krzyżem Zasługi oraz odznaką „Za wzorową pracę w służbie zdrowia”. Posiada również tytuł Zasłużonego Nauczyciela PRL.

Przez cały okres 39-letniej pracy naukowo-dydaktycznej cechowała ją ogromna pracowitość i miłość do zawodu nauczyciela akademickiego. Obce jej były wszelkie intrygi i walka o pozycję społeczną i zawodową. Była zawsze skromna, charakteryzowała ją bezinteresowność, wiedza, wnikliwość oraz wysoka etyka.

W dniu 21 listopada 1987r. odbyła się w Uniwersytecie A. Mickiewicza w Poznaniu niecodzienna uroczystość wręczenia prof. dr hab. Józefowi Jeskemu, wieloletniemu kierownikowi Zakładu Farmakodynamiki na Wydziale Farmaceutycznym AM w Warszawie, „Odnowionego Dyplomu” po 50 latach od uzyskania w 1937r. na tym Uniwersytecie stopnia doktora farmacji. Wydział Farmaceutyczny AM w Warszawie z prawdziwą radością przyjął tę wiadomość. Gratulacje wraz z głębokimi wyrazami uznania dla pracy i osiągnięć Jubilata złożono profesorowi na posiedzeniu Rady Wydziału Farmaceutycznego w dniu 27 stycznia 1988r.

Prof. J. Jeske (fot.13) odbył studia farmaceutyczne w swoim rodzinnym mieście w Poznaniu. Stopień doktora farmacji uzyskał w 1937r. W tym samym roku przeniesiony został służbowo do Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie. W latach 1938-1944 pracował w Zakładach Przemysłowo-Handlowych L. Spiessa w Tarchominie oraz w Oddziale Firmy Gedeon Richter w Warszawie. W 1944r. dekretem Krajowej Rady Narodowej powołany został na stanowisko naczelnego dyrektora Tarchomińskich Zakładów Przemysłowych. Funkcję tę pełnił do 1946r. rezygnując z niej na

własną prośbę, aby rozpocząć działalność naukową w Katedrze Farmakologii Uniwersytetu Warszawskiego. Studiował także medycynę na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego uzyskując w 1948r. dyplom lekarza. Stopień doktora medycyny otrzymał w 1950r. Studia w zakresie farmakologii uzupełnił w Uniwersytecie w Nowym Jorku, a następnie odbył przeszkolenie w laboratoriach firmy Hoechst w RFN oraz w laboratoriach firmy francuskiej Specia i holenderskiej Organon.

W 1950r. decyzją Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej objął stanowisko kierownika Zakładu Farmakologii Śląskiej Akademii Medycznej. W latach 1955-1962 kierował Katedrą i Zakładem Farmakologii na Wydziale Lekarskim oraz Katedrą Farmakodynamiki na Wydziale Farmaceutycznym Akademii Medycznej w Lublinie. W 1962r. został powołany na stanowisko kierownika Katedry Farmakodynamiki Akademii Medycznej w Warszawie, prowadzącej zajęcia dydaktyczne dla studentów Wydziału Farmaceutycznego. Szkoląc studentów i młodą kadrę naukową nie zaniedbywał pracy nad sobą. W 1954 r. uzyskał tytuł docenta nauk medycznych. Tytuł profesora nadzwyczajnego nadano mu w 1961r., a profesora zwyczajnego w 1975r. W latach 1963-1966 był członkiem Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej.

Bogata działalność dydaktyczna prof. J. Jeskego wyraża się licznymi pracami magisterskimi, wykonanymi pod jego kierunkiem, 28 przewodami na stopień doktora farmacji i doktora medycyny oraz dwoma przewodami habilitacyjnymi. Wielu jego dawnych asystentów i współpracowników zajmuje dziś kierownicze stanowiska w różnych placówkach naukowych w kraju.

Prof. J. Jeske ma trzy specjalizacje drugiego stopnia: w zakresie chorób wewnętrznych, farmakodynamiki i farmakologii klinicznej. Jest członkiem zwyczajnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, członkiem korespondentem Lubelskiego Towarzystwa Naukowego, członkiem Komitetu Nauk Fizjologicznych PAN, w którym przez dwie kadencje pełnił funkcję wiceprzewodniczącego oraz członkiem rad naukowych kilku placówek naukowo-badawczych. Posiada odznaczenia: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, tytuł „Zasłużonego Lekarza PRL”, Medal Komisji Edukacji Narodowej, odznakę „Za wzorową pracę w służbie zdrowia”, medal „Za zasługi dla obronności kraju” oraz kilka odznaczeń resortowych.

Z Wydziałem Farmaceutycznym AM w Warszawie łączył prof. J. Jeskego wieloletni okres pracy naukowej i dydaktycznej. Nawet po włączeniu w 1970r. Zakładu Farmakodynamiki do Instytutu Nauk Fizjologicznych Wydziału Lekarskiego prof. J. Jeske nadal, bo aż do przejścia w 1978 r. na wcześniejszą emeryturę, prowadził zajęcia dla studentów farmacji. Liczni profesorowie i docenci warszawskiego Wydziału Farmaceutycznego są du-

mni, że mogli w swojej pracy zetknąć się z badaczem, będącym wzorem do naśladowania, którego nigdy nie opuszczała pasja twórcza nawet wtedy, gdy wypadło mu pracować w niezwykle trudnych warunkach, bez właściwego zaopatrzenia w sprzęt i aparaturę. Był zawsze i jest nadal człowiekiem czynu. Jego rozległa wiedza, zapał do pracy, radość z osiągnięć uczniów i wielka kultura osobista sprawiały, że stale otoczony był gronem młodych, zdolnych ludzi.

Od roku akademickiego 1987/88 dziekanem Wydziału Farmaceutycznego jest doc. dr hab. Bożenna Gutkowska, a prodziekanami – prof. dr hab. Maria Gajewska (ds. dydaktycznych), doc. dr hab. Jan Pachecka (ds. naukowych) i doc. dr hab. Józef Sawicki (ds. organizacyjnych). Sekretariatem dziekana kieruje Anna Bilka-Stańczyk. Funkcję tę objęła po Barbarze Byskiniewicz, która po 35 latach pracy w dziekanacie przeszła na emeryturę w 1985r. Z kierownikami dziekanatu współpracują: Anna Ołuszewska, Monika Szymczak i Wiesław Urbanik. Wspiera ich w tej pracy z ogromnym zaangażowaniem mgr farm. lek. med. Izabella Trąbska – emerytowany st. wykładowca Zakładu Chemii Nieorganicznej i Analitycznej.

Nowe władze dziekańskie, niezależnie od kontynuacji prac dotyczących przyszłościowego kształcenia farmaceutów, poświęcają wiele uwagi rozwiązywaniu bieżących spraw dydaktyczno-wychowawczych, naukowych i organizacyjnych. Problemy te są również dyskutowane na posiedzeniach Rady Wydziału i Kolegium Dziekańskiego. Zaniepokojenie władz Wydziału wywołało zmniejszające się od paru lat zainteresowanie kandydatów studiami farmaceutycznymi. Próba rozwiązania tego problemu ma być zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej przesuwające w roku akademickim 1987/1988 termin egzaminu wstępnego na wszystkie wydziały farmaceutyczne w kraju z miesiąca lipca na pierwszą połowę września. Słuszność tej decyzji, przyjętej przez społeczność akademicką farmacji z mieszanymi odczuciami zweryfikuje z pewnością życie.

Niepokojącym faktem, nasilającym się w ostatnich latach, są odejścia z Wydziału zdolnych i twórczych asystentów i adiunktów, którzy z uwagi na niskie uposażenie szukają innych, pozanaukowych możliwości realizowania swoich planów życiowych wraz z uzyskaniem lepszych warunków finansowych. Trudności materialne towarzyszące zatrudnieniu na uczelni nie zachęcają także absolwentów do podejmowania pracy w Zakładach naukowo-dydaktycznych Wydziału.

Są jednak na Wydziale asystenci, którzy nie zrażeni trudnościami dnia codziennego angażują się z wielkim zapałem w różnorodne formy działalności naukowej i dydaktycznej. Staraniem takiej właśnie młodej grupy

pracowników naukowych zrzeszonych w Kole PTTK nr 41 przy Wydziale Farmaceutycznym AM w Warszawie, zorganizowana została w okresie od 30 kwietnia do 1 czerwca 1988r. naukowo-turystyczna wyprawa do Chińskiej Republiki Ludowej. Uczestnicy (Jacek Wasiak, Zbigniew Braszkiewicz, Andrzej Bułaciński, Jacek Kurzątkowski, Justyna Szudzychowska, Przemysław Setny, Mirosław Szutowski) zwiedzili m.in. Instytut Nauk Medycznych i Farmaceutycznych w Tianjin i zapoznali się z głównymi kierunkami badań. Omówione zostały także możliwości i formy współpracy Instytutu z Warszawskim Wydziałem Farmaceutycznym.

W okresie ostatnich dziewięciu lat (1980-1988) Rada Wydziału wiele uwagi poświęciła szkoleniu młodej kadry naukowej. Przeprowadzonych zostało w tym czasie 95 przewodów doktorskich.

Z pracowników Wydziału habilitowali się: dr Mirosław Szutowski (1983), dr Jan Pachecka (1984), dr Józef Kowalski (1985), dr Józef Sawicki (1985), dr Lilianna Konarska (1987). Z innych instytucji stopień doktora habilitowanego uzyskali: dr Halina Czyżewska-Szafran (1980), dr Dariusz Sitkiewicz (1982), dr Marek Naruszewicz (1983), dr Jadwiga Tautt (1983), dr Zygmunt Gołucki (1986) i dr Teresa Kaniewska (1988).

Władze Wydziału czynią obecnie starania o wznowienie studiów doktorskich.

Po przedstawieniu działalności dydaktyczno-wychowawczej i organizacyjnej Wydziału należy postawić pytanie: czy Wydział w okresie ostatnich 38 lat rozwinął się i jakie są jego osiągnięcia w zakresie szkolenia studentów i młodej kadry naukowej? Myślę, że świadczą o tym jego dokonania omówione w niniejszym opracowaniu, a wymiernym ich efektem mogą być niektóre liczby. Wydział działający od 1950r. w strukturze Akademii Medycznej wydał do chwili obecnej (1988 r.) 4112 dyplomów magisterskich, przeprowadził 332 przewody doktorskie i nadał 62 osobom stopień naukowy doktora habilitowanego. Dziewięciu samodzielnych pracowników naukowo-dydaktycznych Wydziału otrzymało tytuł profesora zwyczajnego, a dwiętnastu docentów uzyskało w tym okresie nominację na profesora nadzwyczajnego. W minionym okresie zwiększyła się prawie dwukrotnie liczba Zakładów naukowo-dydaktycznych (z 9 w 1950r. do 17 w 1988r.). W zespole kadry nauczającej w 1950r. było 7 profesorów oraz jeden zastępca profesora, natomiast na początku roku akademickiego 1988/89 grono nauczycieli akademickich obejmowało 12 profesorów, 6 docentów, 5 emerytowanych profesorów i docentów i około 160 pomocniczych pracowników naukowo-dydaktycznych. Działalność pedagogiczną i naukową nauczycieli

akademickich wspiera blisko 100-osobowe grono osób zatrudnionych na etatach inżynieryjno-technicznych.

Troska całej społeczności akademickiej Wydziału o jego przyszłość rodzi nadal dyskusje na temat kształcenia studentów i przygotowania ich do różnych dziedzin pracy związanej nie tylko z problematyką leku ale i szeroko pojętą ochroną zdrowia człowieka. W tym ciągłym wysiłku doskonalenia pracy Wydziału uczestniczą również władze uczelni, resortu zdrowia i Ministerstwo Edukacji Narodowej. *Zgodnemu zatem współdziałaniu – jak napisał przed laty prof. H. Bukowiecki⁵⁴⁾ – zawdzięczamy nie tylko przyjazne, życzliwe, koleżeńskie stosunki, lecz również sposobność oddziaływania na losy farmacji polskiej. Concordia res parvae crescunt.*

Doc. dr hab. Józef Kowalski

Przypisy

1) Fragment artykułu, który ukazał się w Trybunie Ludu z dnia 13.11.1949r. Obszerne fragmenty tego artykułu przytoczone zostały przez rektora Akademii Medycznej prof. Bolesława Górnickiego w przemówieniu wygłoszonym na uroczystej inauguracji roku akad. 1970/71. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie 2, 1970, s.336-348.

2) S. Krauze: Sytuacja w polskiej nauce farmaceutycznej. Farm. Pol. 13, 1957, s.4-6.

3) H. Bukowiecki: Akademia Lekarska w Warszawie. Farm. Pol. 6, 1950, s.39-40.

4) Dzieje uczelni medycznych w Warszawie w latach 1944-1960, red. J. Maniecki, PZWL, Warszawa 1968, s.111-120.

5) Wspomnienia o wybitnych profesorach Warszawskiej Uczelni Medycznej, Med. Dyd. Wych. 12, 1980, s.220-221.

6) H. Bukowiecki: Pamięci prof. dra Bolesława Olszewskiego (przemówienie wygłoszone z okazji nadania sali wykładowej jego imienia). Farm. Pol. 41, 1985, s.344.

7) Fragment życiorysu prof. B. Olszewskiego przytoczony we wspomnieniu H. Bukowieckiego "Te decet monumentum, decane Olszewski". Farm. Pol. 33, 1972, s.377.

8) H. Bukowiecki: U grobu dziekana prof. dra Bolesława Olszewskiego. Farm. Pol. 8, 1952, s. 358-359.

9) Por. przyp. 7.

¹⁰⁾ Na temat reformy studiów farmaceutycznych ukazało się w latach 50-tych wiele publikacji. Ważniejsze z nich to: J. Muszyński, Cele i programy studiów farmaceutycznych. *Farm. Pol.* 8, 1952, s.209-212; S. Bukowski, Farmaceutyczne studia ogólne czy specjalne, tamże 9, 1953, s.80-83; S. Byczkowski. Na marginesie proponowanej reformy studiów farmaceutycznych, tamże, s. 176-179; (P), Jeszcze w sprawie reformy studiów farmaceutycznych, tamże, s. 179-180; H. Romanowski, W sprawie programu studiów farmaceutycznych, tamże, 12, 1956, s. 302-304; J. Muszyński, W sprawie konieczności reformy studiów farmaceutycznych, tamże, 13, 1957, s. 36-37; S. Krauze, Nowy program studiów farmaceutycznych w Polsce, tamże, s. 229-232; L. Krówczyński, Nauczanie farmacji (W:), *Dzieje nauk farmaceutycznych w Polsce 1918-1978*, Zakład Naukowy im. Ossolińskich, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź 1986, s. 216-232. ¹¹⁾ S. Krauze: por. przyp. 10.

¹²⁾ Cyt. wg H. Bukowieckiego (W:) *Historia Wydziału Farmaceutycznego w Warszawie*. *Farm. Pol.* 22, 1966, s. 818.

¹³⁾ Por. przyp. 5, s. 229-231.

¹⁴⁾ H. Bukowiecki: U progu nowego roku akademickiego 1957/58. *Farm. Pol.* 13, 1957, s. 233-235.

¹⁵⁾ H. Nerlo: Zreformowany plan nauczania na Wydziałach Farmaceutycznych Akademii Medycznej w Polsce. *Farm. Pol.* 18, 1962, s. 519-522.

¹⁶⁾ W. Dziewulski: Organizacja studiów doktoranckich w Akademii Medycznej w Warszawie. *Problemy Uczelni i Inst. Medyczn.* 3, 1968, nr 3, s. 7-12.

¹⁷⁾ Obszerny fragment inauguracyjnego przemówienia z roku akad. 1964/65 przytoczył rektor B. Górnicki podczas uroczystości przekazania Wydziałowi Farmaceutycznemu nowych obiektów na Polu Mokotowskim, która odbyła się w 1971 r. *Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie* 3, 1971, s. 328.

¹⁸⁾ Por. przyp. 5, s. 268-269.

¹⁹⁾ Z. Zakrzewski, M. Nowak, R. Olędzka, R. Aleksandrowicz: Studenckie praktyki robotnicze warszawskiej Akademii Medycznej. *Biuletyn Akademii Medycznej w Warszawie* 1, 1969, s. 357-363; 2, 1970, s. 89-93.

²⁰⁾ Z. Zakrzewski, H. Makulska: Przebieg robotniczych praktyk studenckich w Akademii Medycznej w Warszawie. *Biuletyn Akademii Medycznej w Warszawie* 2, 1970, s.433-437, H. Makulska, Z. Zakrzewski: Przebieg i ocena studenckich praktyk robotniczych w 1971r. *Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie* 4, 1972, s.29-32.

²¹⁾ W. Włodarczyk: Wychowawcza funkcja studenckich praktyk robotniczych w opinii studentów. *Med. Dyd. Wych.* 9, 1977, s.123-126.

²²⁾ Informacje dotyczące nowego programu studiów farmaceutycznych pochodzą z następujących źródeł: B. Gutkowska: O reformie studiów farmaceutycznych. *Farm. Pol.* 24, 1968, s. 492; 25, 1969, s. 943-952; L. Krówczyński: por. przyp. 10.

²³⁾ Sylwetki naszych uczonych. *Med. Dyd. Wych.* 9, 1977, s. 56-59.

²⁴⁾ H. Bukowiecki: *Dzieje Wydziału Farmaceutycznego w Warszawie (1926-1976)*. Prelekcja wygłoszona 10.VI.1976 r. podczas uroczystości 50-lecia Wydziału Farmaceutycznego w Warszawie. *Farm. Pol.* 32, 1976, s. 911-914.

²⁵⁾ Por. przyp. 17, s. 323-325.

- 26) S.Krauze: Wykształcenie i zadania współczesnego farmaceuty, por. przyp. 17, s. 364.
- 27) E.A.Mazurkiewicz: Zagadnienia pedagogicznego kształcenia pracowników nauki w wyższym szkolnictwie medycznym. Problemy Uczelni i Instyt. Medycz. 5, 1970, nr 3, s. 17-30.
- 28) E.A.Mazurkiewicz: Uwagi w związku z dyskusją nad kształceniem pedagogicznym pracowników nauki. Problemy Uczelni i Instyt. Medyczn. 6, 1971, nr 1, s.17-29.
- 29) E.A.Mazurkiewicz, T. Parchimowicz: Pedagogiczne kształcenie kadry naukowej AM - o propedeutycznym kursie pedagogiki w Białobrzegach. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie 5, 1973, s. 25-30.
- 30) W.Tysarowski: Seminarium pedagogiczne w Teresinie. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie 6, 1974, s. 17-20.
- 31) M.Głowacka: Seminarium w Ryni. Med. Dyd. Wych. 10, 1978, s. 47-48.
- 32) Informacje dotyczące pozaprogramowej działalności dydaktyczno-wychowawczej pochodzą z relacji ustnych oraz doniesień publikowanych w latach 1950-1988 na łamach Farmacji Polskiej, głównie w działach "Kronika" i "Wydziały Farmaceutyczne". Korzystano także z materiałów zamieszczonych w Kwartalniku Akademii Medycznej w Warszawie (1969-1984), który od 1977 r. ukazuje się pod zmienionym tytułem "Medycyna-Dydaktyka-Wychowanie".
- 33) J.Podleśny, A.Wiadrowski: Studencki obóz naukowo-społeczny w Głogowie. Biuletyn Akademii Medycznej w Warszawie 2, 1970, s.438-439; J.Pachecka, J.Podleśny: Obozy naukowo-społeczne studentów Wydziału Farmaceutycznego AM w Warszawie w roku akademickim 1970-71. Kwartalnik Akademii Medycznej w Warszawie 4, 1972, s.25-28; Z.Koter, A.Wiadrowski: Studencki obóz naukowo-społeczny - Dęblin 1972, tamże, s.63-64; B. Fitak i inni: Osiągnięcia i znaczenie obozów naukowo-społecznych Studentów Wydziału Farmaceutycznego w latach 1970-76. Med. Dyd. Wych. 9, 1977, s.132-136.
- 34) K.Twardowska, H.Strzelecka: Zakład Farmakognozji, (W:) 60-lecie Wydziału Farmaceutycznego w Warszawie. Farm. Pol. 42, 1986, s. 34.
- 35) H.Bukowiecki: Studenci Wydziału Farmaceutycznego Warszawskiej Akademii Medycznej na obozie społeczno-naukowym w Ciechanowcu. Wiadomości Zielarskie 26, 1984, s.22-23.
- 36) P.Orlewski: Moja praktyka w aptece miejskiej w RFN. Farm. Pol. 37, 1981, s. 522.
- 37) M.Paciorkiewicz: Doktor h.c. Joseph Shellard. Med. Dyd. Wych. 11, 1979, s.228.
- 38) L.Krówczyński, por. przyp. 10.
- 39) R.Oleźdzka: 70-lecie urodzin prof. dra hab. Stanisława Krauzego. Farm. Pol. 29, 1973, s. 203-210.
- 40) Por. przyp. 5, s. 264-265.
- 41) H.Bukowiecki: Farm. Pol. 33, 1977, s. 695.
- 42) M.Furmanowa: Prof. dr hab. farm. Henryk Bukowiecki. Farm. Pol. 42, 1986, s. 440.

- 43) H. Bukowiecki: Moja droga naukowa. *Farm. Pol.* 32, 1976, s. 276.
- 44) Por. przyp. 42.
- 45) Por. przyp. 42.
- 46) Por. przyp. 43, s. 279.
- 47) Por. przyp. 42, s. 442.
- 48) T.Szymczyk: Prof. Irena Mochnacka 1905-1979. *Med. Dyd. Wych.* 12, 1980, s. 92.
- 49) J.Kowalski: Jubileusz 50-lecia pracy naukowej profesora Stanisława Binieckiego. *Farm. Pol.* 44, 1988, s. 288.
- 50) Por. przyp. 49, s. 292.
- 51) Historię poszczególnych Zakładów i ich dorobek naukowy przedstawiają wyczerpująco opracowania opublikowane z okazji 40- i 60-lecia Wydziału Farmaceutycznego w Warszawie. *Farm. Pol.* 22, 1966, s. 821-860; 42, 1986, s. 8-59; 43, 1987, s. 21-27.
- 52) H.Bukowiecki: Pamięci prof. dra Bronisława Koskowskiego (przemówienie wygłoszone z okazji nadania sali wykładowej jego imienia). *Farm. Pol.* 41, 1985, s.345.
- 53) B.Starościak, P. Cegłowski, H. Osowiecki: Prof. dr hab. Władysław T. Dobrzański. *Farm. Pol.* 41, 1985, s.429.
- 54) Por. przyp. 12, s. 820.

WOJCIECH MARIA KUŚ

Klinika Ortopedyczna A.M. w Warszawie

O odpowiedzialności lekarzy wobec pacjentów, czyli jak to łaska pańska na pstrym koniu jeździ

Od zarania medycyny lekarz stał pod pręgierzem panującego i ludzi, których współczesnym językiem można określić opinią publiczną. Uzyskiwane przez niego w większości szczęśliwe uleczenia opromieniowały go sławą i przynosiły hojne honoraria, napędzając licznych kandydatów do stanu lekarskiego, powiększając zainteresowania medycyną. Pomyłki i niepowodzenia lekarza były karane różnie w zależności od okresu dziejowego. Historia przekazała nam i ciągle jeszcze przekazuje przypadki śmierci lekarza często w wyniku niezawinionej kary, kaprysu, niezadowolenia lub gniewu władcy.

W numerze 3-4 (1990) naszego kwartalnika (Medycyna, Dydaktyka, Wychowanie) B. Zaorska zastanawia się, czy lekarz kalifa – Ibn Omran, jak przekazała nam historia, musiał umrzeć na krzyżu i pozostać na nim tak długo, aż jego rozkładające się ciało rozdziobały ptaki i czy kara jaką poniósł, była zasłużona.

Takich i podobnych przypadków historia zna wiele, mimo że zbrodnie możliwych tego świata ulegają szybko zapomnieniu i są osnute tajemniczością. Sąsiad Ibn Omrana, lekarz Abdullach Orkana Kurula, który popadł w konflikt ze swoim środowiskiem, został ukamienowany, bo tak w tym okresie wykonywano karę śmierci nad Jordanem. Nieco później aż do czasów nam bliższych ścinano głowy mieczem, toporem lub gilotyną, żeby wspomnieć Glocusa lekarza Aleksandra Wielkiego.

Już za naszych czasów liczba mordów lekarzy przeszła wszelkie najśmielsze oczekiwania. Setki pomordowanych za niesienie zakazanej pomocy w czasie wojen i powstań, dziesiątki rozstrzelanych w rozprawach jak „sprawa lekarzy kremlowskich”. Czy wreszcie historia sprzed tygodni lekarza z sukcesem wykonującego operację plastyczną twarzy ściganego terrorysty, który zamiast honorarium dostał kulę w łeb po to tylko, aby zapomniał raz na zawsze o tej twarzy jako ewentualny świadek w przyszłości.

Czy w Polsce były podobne przypadki? Jesteśmy narodem porwyczym, ale łagodnym. Szybko wybaczymy nawet najzjadliwszym wrogom. W wielu znanych przypadkach zamiast posłużyć się zemstą i sięgnąć po najwyższy wymiar kary skazywaliśmy zbrodniarza na banicję.

Aby nie być gołosłownym odwołam się do epoki króla Batorego. Po objęciu rządów przez tego króla doszło do wspaniale skoordynowanej akcji przeciwko niemu. Pierwszy zbuntował się Gdańsk. Iwan Groźny uderzył na Inflanty a zagony chana tatarskiego Mohamedy Tłuściocha pustoszyły Podole i Wołyń. W kilku wyprawach wojennych, które zadały klęskę intruzom, towarzyszył Batoremu dr Wojciech Oczko, lekarz o europejskiej renomie, troskliwy o jego zdrowie, dbający o jego kondycję, a przede wszystkim podtrzymujący go w słusznym rozstrzygnięciu trudnych kontrowersyjnych spraw.

Po wielu latach, doktor podał się do dymisji. Król tę dymisję z wielkim żalem przyjął i powiedział: „*Mąż to najwyśmienitszy, szlachetny doktor filozofii i medycyny z pełnienia usług lekarskich na dworze naszym dowodził nam szczególnej swego umysłu prawości, siły dowcipu i nauki, do tego wierności znakomitej*”.

Praktykę lekarską na dworze Batorego, Oczko traktował jako spełnienie obowiązku obywatelskiego. „*Nie szukałem w niej niczego innego, jeno dobra pospolitego, aby ojczyźnie być mogło najlepiej*”. Ceniąc stan lekarski gwałtownie oponował przeciwko „partactwu balwierzów i szarlatanów lekarzy zagranicznych”.

Musimy pamiętać, że medycyna XVI wieku jest pełna cudowności, kuglarstwa i szarlatanerii. Astrologia gra wielką rolę, tak znaczną, że nawet najświatlejsze i najbardziej krytyczne umysły nie mogą się pozbyć rozmaitych mistycznych przekonań.

Król nie był kłopotliwym pacjentem, był w dobrej kondycji fizycznej, ale cierpiał na owrzodzenie podudzi. Odkryte przez dr Oczkę źródło mineralne w Szkle pod Jaworowem okazały się skuteczne na te owrzodzenia. Co więc było powodem podania się do dymisji pierwszego lekarza Rzeczypospolitej? Czy nie wytrzymał konkurencji lekarzy zagranicznych, czy raczej przewidywał, że ich szarlataństwo doprowadzi do tragedii?

Faktem jest, że przez ostatnie lata lekarzami, którzy mieli pod „opieką” króla byli cudzoziemcy. Michał Bucella – arianin i Simon Simonius – kalwin. Mniej natomiast znanym jest fakt, kto ich umieścił na tych wysokich stanowiskach pozwalając mieć bezpośredni wpływ na zdrowie króla jak i w znacznym stopniu kontrolować politykę państwa.

Otóż w czasie wojny z Gdańskiem, nadaliśmy Anglii przywilej handlu ze Wschodem. Anglicy ulokowali się w Elblągu a ich przedstawiciele i dyploma-

maci rozeszli się po całym kraju. Jedną z ciekawszych wypraw było poselstwo dr Johna Dea, fizyka, alchemika i astrologa królowej Elżbiety I. Ten cynik i spryciarz był bez wątpienia jej tajnym agentem, któremu kamień filozoficzny i alchemia nie służyły do poszukiwania złota a poprostu tworzyły przykrywkę dla politycznego szpiegostwa.

Są to czasy, kiedy rzeczywiście medycyna stała bardzo nisko a trucicielstwo bardzo wysoko. Królowa Elżbieta I była znaną trucicielką tamtych czasów, rozważała otrucie papieża i króla hiszpańskiego, doprowadziła do epidemii trucicielskich („Affaire des Poisons”) terroryzujących miasta jej wrogów, całkiem duże miasta Europy. To właśnie doktor Dee wskazał lekarzy, którzy przejęli „opiekę” nad królem.

Król Batory był synem Węgier. Wielu władców europejskich łączyło z nim określone nadzieje, ale zawiódł ich prowadząc politykę zgodną z prawdziwymi interesami kraju, którym rządził i dla jego chwały, w myśl jasno wytyczonego programu. Musiał ponieść karę.

W przededniu realizacji planów podboju całego Wschodu i wyrzucenia Turków z Europy, kampanii, która obiecywała najwięcej i gwarantowała pełny sukces, król umarł nagle ... Wspaniała epoka obiecująca nam tak wiele, została przerwana na zawsze, a wiele dokumentów wskazuje na to, że władca padł ofiarą programu, przeciwko któremu działał. Rodzi się pytanie czy było to królobójstwo?

„Prawdziwa sprawa o chorobie i śmierci nieboszczyka Stefana Batorego króla polskiego” podana przez lekarza dworu Jakóba Gosławskiego przełożonego kuchni królewskiej (culinae regiae prefectus) wskazuje na bardzo wyraźny związek pomiędzy podawaniem królowi wina a napadami choroby, które potem następowały. Król Batory jak przystało na Węgra bardzo lubił wino, a doktorowi Oczce kazał wypłacać dwie kwarty wina dziennie jako dodatkowe honorarium do pensji.

W przededniu śmierci król kazał sobie podać wino do obiadu. Jego lekarz Bucella natychmiast wysłał swego synowca do podkanclerzego litewskiego, że król niedługo umrze. Rzeczywiście następnego dnia król pił wina więcej niż zwykle i dzień ten skończył się tragicznie.

Słusznie pyta dr Scheuring badający tę sprawę u źródeł, skąd opiekujący się królem lekarz tak to dobrze przewidywał, że aż zaalarmował n a j y ż s z e c z y n n i k i w państwie?

Król zmarł według wszelkich prawdopodobieństw na mocnicę, którą można uważać u niego za stwierdzoną, ale przyczyna zapalenia nerek doprowadzająca do śmierci pozostaje nadal nierozstrzygnięta. Należy przypuszczać z dużym prawdopodobieństwem, że król padł ofiarą spisku, w którym

znaczną rolę odegrali jego „opiekunowie” lekarze.

Tzw. sekcja zwłok króla nie wyglądała ani na sekcję w nowoczesnym tego słowa znaczeniu ani na otwieranie zwłok w celu ich zabalsamowania, lecz tylko i wyłącznie na ich rytualną profanację.

Należy podziwiać zaufanie Batorego do lekarzy, przecież było publiczną tajemnicą, że byli innowiercami i aby być bliżej władcy i dworu, przeszli na katolicyzm. Zdaniem wielu można być religijnie bardzo oziębłym, ale trudno ufać komuś, kto zmienia wyznania jak rękawiczki, dla wygody i ułatwienia realizacji swoich planów.

Na przestrzeni historii, tej dawnej i tej najnowszej, podejrzani królobójcy zapłaciliby życiem. My daliśmy im konie i z Grodna z całą rodziną i dobytkiem odesłaliśmy bezpiecznie na dwór cesarski do Pragi.

Doc.dr hab. Wojciech Maria Kuś

MAREK CIECIURA, WŁODZIMIERZ KUZAK

Zakład Informatyki WIML i Zakład Dydaktyki AM w Warszawie

TESTOWE EGZAMINY WSTĘPNE DO AKADEMII MEDYCZNEJ

1.Wprowadzenie

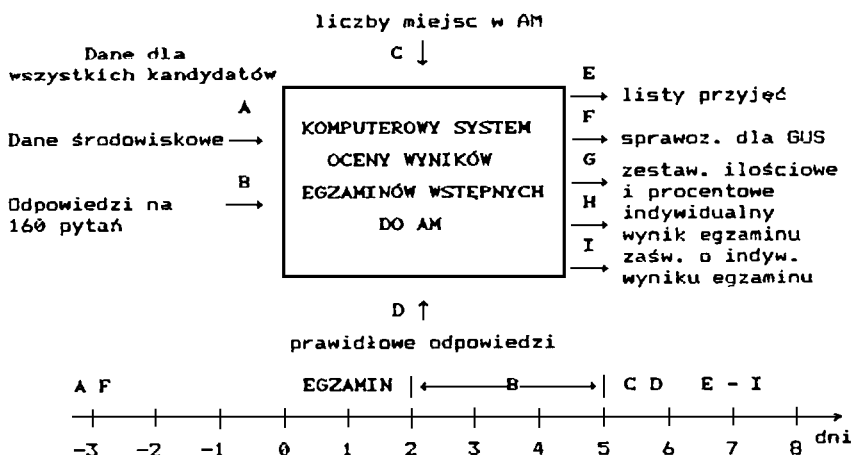
Testowe egzaminy wstępne do Akademii Medycznych przeprowadzane są od 1973 roku. W ciągu tych lat system rekrutacji ulegał licznym zmianom. W zasadzie nie uległ jedynie zmianie zestaw przedmiotów egzaminacyjnych, tj.: biologia, chemia, fizyka oraz język obcy. Za to niemal co roku przeobrażały się zasady przyznawania punktów dodatkowych. Zmianom ulegała także sama technologia komputerowego przetwarzania wyników egzaminów wstępnych. Było to spowodowane również tym, że dokonywano obliczeń w różnych ośrodkach komputerowych.

Obliczanie wyników egzaminu wstępnego do AM jest przedsięwzięciem stosunkowo skomplikowanym tak pod względem ilości danych, rozproszenia terytorialnego jak i złożoności oprogramowania oraz technologii. Jest ono realizowane w krótkim czasie i musi charakteryzować się całkowitą bezbłędnością wyników. Stąd też bardzo istotne jest wyeliminowanie najrozmaitszych nieprawidłowości, które mogą występować w czasie egzaminu oraz podczas wczytywania danych o kandydatach i wyników egzaminu. Zakres i harmonogram przetwarzania danych egzaminacyjnych ilustruje rys.1.

Dane środowiskowe określają m.in. punkty dodatkowe (różne w kolejnych latach) i różne dane socjologiczne. Egzamin wstępny składa się ze 160 pytań z czterech przedmiotów (biologia, fizyka, chemia, j.obcy) i trwa dwa dni.

2.Obliczanie wyników egzaminu wstępnego do AM

Od roku 1985 obliczanie wyników egzaminu wstępnego było realizowane w Zakładzie Informatyki Wojskowego Instytutu Medycyny Lotniczej. Problem wczytywania danych został rozwiązany w sposób oryginalny. W celu zapewnienia szybkiego i wiarygodnego wprowadzania informacji komputera w postaci odpowiednich kodów zaznaczanych flamastrem dokonano zmian konstrukcyjnych w czytniku optycznym ARITMA EC - 6112 (rozbudowa elektroniki, nowa głowica optyczna).

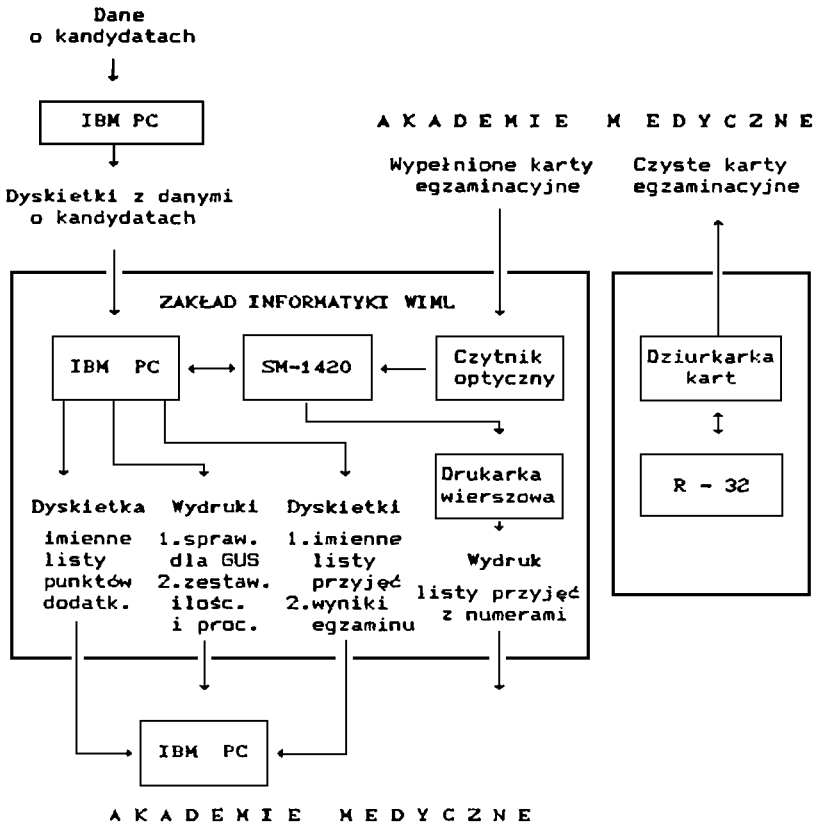
Rys.1 Harmonogram obliczania wyników egzaminu do AM

W latach 1986-1988 informacje środowiskowe o kandydatach były kodowane w akademiach na specjalnie przygotowanych kartach i wczytywane do komputera na kilka dni przed egzaminem. Od 1989 opracowano i wprowadzono do użytku nowy system zbierania informacji środowiskowych. Informacje te wprowadza się obecnie na uczelniach do komputera typu IBM PC przy pomocy specjalnego programu z kontrolą poprawności i wewnętrznej zgodności informacji. Wprowadzone w AM zbiory informacji środowiskowych przywożone są do WIML na dyskietce i wczytywane bezpośrednio do głównego komputera.

Odpowiedzi na pytania nanoszone są na specjalne karty egzaminacyjne. W każdym dniu kandydat wypełnia jedną kartę udzielając na niej 80 odpowiedzi, wybierając dla każdego z pytań jedną z czterech odpowiedzi. Karty te dostarczane są do każdej z 12 akademii z wyperforowanym numerem komputerowym, kodem AM oraz kodem dnia egzaminu (1 lub 2). Kandydat oznacza na każdej karcie numer wersji testu (1 lub 2) oraz kod języka (1-4). Odpowiedzi na kartach zaznaczane są przez zamalowanie czarnym flamastrem odpowiednich krater.

Wczytywanie wypełnionych kart egzaminacyjnych odbywa się z pełną kontrolą poprawności odczytu wszelkich informacji kodowanych. Wszystkie nieprawidłowości odczytu w postaci protokołu przekazywane są do weryfikacji przedstawicielom AM obecnym przy wczytywaniu kart. Ewentualne poprawki wprowadzane są do komputera przy pomocy klawiatury monitora z równoczesną ich rejestracją do protokołu przekazywanego przedstawicielom uczelni.

Bardziej szczegółową charakterystykę przetwarzania zamieszczono na rys.2 i 3.

Rys.2 Struktura techniczno-funkcjonalna systemu

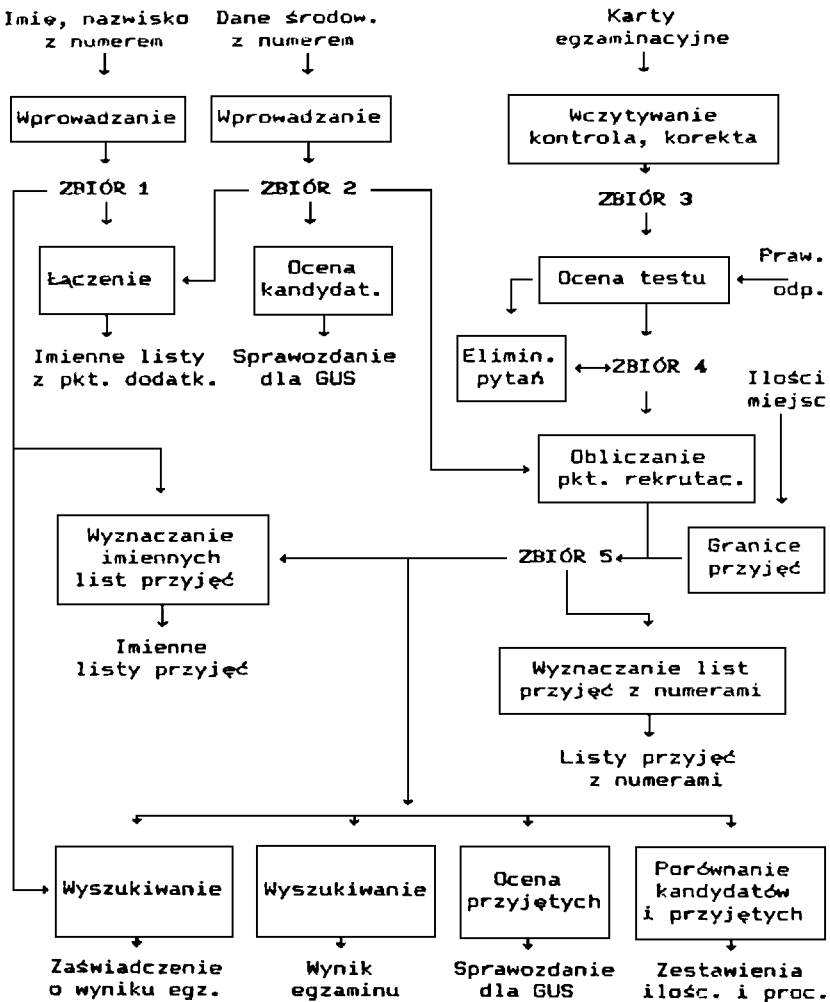
3.Podstawowe charakterystyki kandydatów i przyjętych

Podstawą kwalifikacji kandydatów na studia jest granica przyjęć. Wyznaczana jest ona zgodnie z obowiązującą zasadą na podstawie odpowiednich punktów kwalifikacyjnych oraz limitu przyjęć. Granica przyjęć jest „wypadkową” liczby kandydatów, poziomu kandydatów i limitu przyjęć.

W roku bieżącym kandydaci do AM przyjmowani byli według dwóch różnych zasad. Dla akademii w Katowicach, Lublinie i Wrocławiu stosowany

był tzw. „cross matching”. Każdy kandydat do tych akademii wybierał dodatkowo jedną z dwóch pozostałych, uwzględniana ona była w przypadku, gdy zabrakło dla niego miejsca w akademii do której zdawał. Tak więc dla tych akademii były powiązane granice przyjęć. Dla pozostałych akademii były wyznaczane niezależne granice przyjęć. W tabeli 1 podano średnie ilości kandydatów na jedno miejsce w roku 1990 na wydziały lekarskie

Rys.3 Schemat przetwarzania danych w procesie rekrutacji

i oddziały stomatologiczne dla wybranych akademii (akademie o najwyższej i najniższej średniej liczbie kandydatów oznaczono*).

Tabela 1

Wydział	Akademia						
	Bydg.	Katow.	Krak.	Lublin	Łódź	Warsz.	Wrocł.
Lekarski	2.68	2.16*	3.01	2.16*	2.44	2.60	3.04*
Stomatol.	–	2.55	2.54	2.51	1.73*	3.51*	3.00

W tabeli 2 podano granice przyjęć w roku 1990 przy takim samym zakresie i oznaczeniu jak w tabeli 1.

Tabela 2

Wydział	Akademia						
	Bydg.	Katow.	Krak.	Lublin	Łódź	Warsz.	Wrocł.
Lekarski	88.0*	98.5	102.0*	96.5	97.0	98.0	102.0*
Stomatol.	–	95.5	92.0	91.0	76.0*	97.0*	94.5

Poziom kandydatów i przyjętych oceniany na podstawie procentu ocen (dostatecznie i bardzo dobrze) z przedmiotów egzaminacyjnych, uzyskanych podczas matury przedstawia tabela 3.

Tabela 3

Przedmioty świadectwo maturalne	AM w Warszawie				AM łącznie			
	Kandydaci		Przyjęci		Kandydaci		Przyjęci	
	3	5	3	5	3	5	3	5
biologia	20	42	8	65	14	49	6	67
fizyka	15	53	4	74	13	56	4	75
chemia	36	24	15	40	28	30	15	45
język obcy	31	34	11	56	23	40	10	59

W tabeli 4 przedstawiono średnie liczby punktów z poszczególnych przedmiotów egzaminacyjnych.

Tabela 4

Składowe egzaminu	AM w Warszawie		AM łącznie	
	Kandyd.	Przyjęci	Kandyd.	Przyjęci
Liczba punktów z biologii	29.6	36.3	29.1	35.4
Liczba punktów z fizyki	22.8	28.7	21.0	26.0
Liczba punktów z chemii	23.5	30.4	23.1	29.3
Liczba punktów z języka	11.9	13.6	11.6	13.2
Suma punktów	87.8	109.1	85.7	105.0

Tabela 5 zawiera frakcje (procenty) wybranych charakterystyk środowiskowych kandydatów.

Tabela 5

Dane środowiskowe	AM w Warszawie		AM łącznie	
	Kandyd.	Przyjęci	Kandyd.	Przyjęci
Kobiety	65	61	61	55
Pochodz. intel.	72	83	70	78
Matura 1990r.	59	72	63	70
Liceum ogólnokszt.	95	99	93	99
Praca	14	15	14	19

4. Wpływ punktów dodatkowych na wynik rekrutacji

Ograniczono się do analizy populacji kandydatów na Wydział Lekarski AM w Warszawie, co zostało spowodowane zróżnicowaniem granic przyjęć dla poszczególnych AM i koniecznością uwzględnienia takiej granicy przy ustalaniu wyniku rekrutacji.

Wpływ punktów dodatkowych na wynik rekrutacji oceniono w trzech wariantach przez pominięcie:

- punktów za pracę,
- punktów za oceny na świadectwie dojrzałości,
- sumy punktów za pracę i punktów za oceny na świadectwie dojrzałości.

W każdym z tych trzech przypadków wyznaczano granicę przyjęć na podstawie punktów kwalifikacyjnych, które stanowiły odpowiednio:

- suma punktów z testu i punktów za oceny,
- suma punktów z testu i punktów za pracę,
- punkty z testu.

W tabeli 6 podano wyniki rekrutacji dla wyróżnionych wariantów przyjęć (liczba przyjętych i ich procent): 1. przyjęci wg. obowiązujących zasad, 2. przyjęci bez uwzględnienia punktów za pracę, 3. przyjęci bez uwzględnienia punktów za oceny, 4. przyjęci bez uwzględnienia punktów za pracę i oceny. W 3 i 4 wariantcie celowo ustalono granice przyjęć powodujące przekroczenie limitu, ponieważ ich obniżenie powoduje znaczny „niedomiar” kandydatów.

Przykładowo w wariantcie 4 (rekrutacja tylko na podstawie punktów z testu) przyjętych byłoby 415 kandydatów. Spośród nich w stosowanym w roku 1990 wariantcie 1 przyjętych byłoby 383 kandydatów, co stanowi 92.20%.

Należy podkreślić, że spośród 415 kandydatów przyjmowanych w wariantach 4-365 kandydatów (87.95%) byłoby przyjętych w każdym z pozostałych trzech wariantów.

W rozpatrywanych czterech wariantach rekrutacji zostaje przyjętych prawie 90 wstępnie analizy świadczy o małym wpływie punktów dodatkowych na wynik rekrutacji. Z zamieszczonej tabeli wynika w szczególności, że nieco większy wpływ na wynik rekrutacji mają punkty za oceny na świadectwie dojrzałości (przyjętych 92.29% kandydatów z populacji przyjmowanej jedynie na podstawie punktów z testu) niż punkty za pracę (odpowiednio przyjętych 94.22%).

Tabela 6

Numer wariantu	Liczba przyjętych	Numer wariantu			
		1	2	3	4
1	401	401 100.00	383 95.10	383 95.10	383 95.10
2	399	383 95.99	389 100.00	374 93.73	391 97.99
3	407	383 94.10	374 91.89	407 100.00	383 94.10
4	415	383 92.90	391 94.22	383 92.29	415 100.00

Powyżej scharakteryzowaną sytuację bezpośrednio odzwierciedlają wyznaczone parametry rozkładu danych środowiskowych i wyników egzaminu dla wyróżnionych wariantów rekrutacji. Wartości średnie i mediany cech ilościowych oraz częstości występowania poszczególnych kodów cech jakościowych praktycznie pokrywają się w rozpatrywanych wariantach. W tym miejscu zwraca się jedynie uwagę, że z dokładnością do jednego procentu pokrywają się frakcje kobiet we wszystkich wariantach rekrutacji. Zatem niezależnie od wariantu rekrutacji na takim samym poziomie następuje selekcja podczas egzaminu procentu kobiet od 67% wśród kandydatów do ok. 61% wśród przyjętych. Dla ostatecznego potwierdzenia zbliżonych rozkładów danych środowiskowych i wyników egzaminu dla wyróżnionych wariantów rekrutacji dokonano oceny istotności ich zróżnicowania. Uzyskane wyniki potwierdzają wcześniejsze sugestie, ponieważ istotność zróżnicowania rozkładów stwierdzono jedynie w bardzo nielicznych przypadkach, dotyczących „drugoplanowych” parametrów. Przykładowo występuje istotne zróżnicowanie (α 0.05) procentu kandydatów kończących szkołę

średnią w roku 1990 i 1989, którzy zostaliby przyjęci w drugim oraz trzecim wariancie rekrutacji.

Reasumując nie stwierdzono wpływu punktów dodatkowych w rozpatrywanych wariantach rekrutacji na jakościowe i ilościowe charakterystyki populacji kandydatów przyjmowanych na Wydział Lekarski Akademii Medycznej w Warszawie.

5. Ocena trafności prognostycznej systemu przyjęć na studia medyczne

Dotychczasowy system rekrutacji na studia medyczne w kraju opiera się na egzaminie testowym, który opracowany jest od 1976 r. z różnymi modyfikacjami. Działania te obejmowały zarówno różnorodne dane personalne i demograficzne ujęte w kwestionariuszu środowiskowym oraz samą postać pytań egzaminacyjnych.

Od kilku lat system w swoim podstawowym zakresie ugruntował się, niemniej liczba punktów dodatkowych przyznawanych za wyniki w nauce w szkole średniej, czy za pracę zmieniały się. Aby sprawdzić jakość i skuteczność systemu dokonano jego oceny przy pomocy zaawansowanych metod statystycznych.

Dokonano zatem oceny statystycznej funkcjonującego obecnie systemu rekrutacji do wszystkich Akademii Medycznych w kraju poprzez weryfikację trafności prognostycznej całego systemu. Oceny tej dokonano poprzez prognozowanie jakościowe i ilościowe wybranych parametrów przy pomocy wielozmiennych metod statystycznych w zakresie wyników testowego egzaminu wstępnego oraz powodzenia na I roku studiów. Zadanie to zatem dotyczy oceny, w jakim stopniu stosowane narzędzia rekrutacyjne spełniają swoje podstawowe zadanie, jakim jest wyselekcjonowanie najlepszych studentów spośród kandydatów ubiegających się o przyjęcie do AM.

Materiał dokonywanych analiz stanowiły dane środowiskowe i wyniki testu egzaminacyjnego dotyczące 1110 kandydatów na Wydział Lekarski AM w Warszawie z 1989 r. oraz te same dane dotyczące 270 studentów przyjętych na studia na Wydziale Lekarskim tejże Uczelni w 1988 r. uzupełnione o wyniki w nauce w czasie I roku nauczania.

Do opracowania wyników posłużono się wielowymiarową analizą wariancji, analizą dyskryminacji, oraz „krokową” analizą regresji.

W pierwszej kolejności do budowy prognozy wyniku egzaminu wstępnego na podstawie danych o kandydatach do AM posłużono się wielowymiarową analizą wariancji i analizą dyskryminacji (MANOVA). Pozwala ona między innymi na wyselekcjonowanie takiego podzbioru spośród rozpatrywanych parametrów, które zespołowo różnicują badane grupy obiektów (np. przyję-

tych i nieprzyjętych). Parametrami tymi są: płeć, pochodzenie, rodzaj szkoły, wielkość miejscowości zamieszkania, oceny na maturze z fizyki, chemii, biologii, j. obcego i matematyki, rodzaj zdawanego języka obcego oraz punkty za pracę i świadectwo.

W następnym kroku wykorzystując uzyskaną przy pomocy przeprowadzonej analizy funkcję dyskryminacyjną P dokonuje się klasyfikacji poszczególnych kandydatów do jednego z dwóch zbiorów dyskryminacyjnych D lub $\bar{D}$. Po przeprowadzeniu analizy dla wszystkich kandydatów zdających do AM wyznacza się procent zgodności klasyfikacji uzyskanej z analizy dyskryminacji z podziałem rzeczywistym, tj. z uzyskanym wynikiem egzaminu wstępnego. Procent ten jest wskaźnikiem jakości budowanego modelu, w analizowanym zagadnieniu wynosi on 74.1.

Rozpatrywany model pozwala prognozować na podstawie wyselekcjonowanych parametrów środowiskowych wynik kandydata na egzaminie wstępnym w kategoriach powodzenia lub porażki. Nie daje on natomiast choćby szacunkowej prognozy punktowej. W celu otrzymania takiej prognozy należy zastosować analizę regresji wielu zmiennych. Jako zespół wejściowych zmiennych niezależnych należy przyjąć grupę parametrów wyselekcjonowanych wskutek uprzedniego zastosowania wielowymiarowej analizy wariancji i analizy dyskryminacji. Dotychczasowa analiza wykazała, że są to cechy mające spośród dostępnych parametrów największy wpływ na wynik egzaminu wstępnego. Rezultat egzaminu wstępnego jest oczywiście wyliczaną w modelu regresji zmienną zależną.

Otrzymałą funkcję regresji można również wykorzystać do uzyskania dyskryminacji rozpatrywanego zbioru kandydatów. Do pierwszego zbioru należy zaliczyć wszystkich kandydatów, dla których liczba punktów z testu obliczona z równania regresji jest większa od granicy podziału przyjętej na wstępie. W tym przypadku granica ta wynosi 94 punkty. Do zbioru drugiego zalicza się wszystkich pozostałych kandydatów.

Otrzymałą w ten sposób dyskryminację porównano z podziałem arbitralnym dokonany na wstępie i otrzymano 75,05% zgodności obu klasyfikacji. Uzyskany wynik jest o prawie 1% lepszy od oceny klasyfikacji dokonanej przy pomocy wielowymiarowej analizy wariancji i analizy dyskryminacji. Nie oznacza to jednak, że rozpatrywanych prognoz można dokonywać tylko przy wykorzystaniu analizy regresji. Bardzo istotnym rezultatem zastosowania wielowymiarowej analizy wariancji i analizy dyskryminacji jest wyselekcjonowanie podzbioru 12 parametrów, które rozpatrywane jako zespół powiązanych zmiennych różnicują wydzielone grupy obiektów. Parametry

te stanowiły między innymi zbiór zmiennych niezależnych będący podstawą do budowy równania regresji.

Otrzymany dzięki zastosowaniu wielowymiarowej analizy wariancji oraz analizy dyskryminacji model prognozowania jakościowego wyników na egzaminie wstępnym odznacza się wysoką trafnością (powyżej 74%), biorąc pod uwagę dość ogólny charakter danych wejściowych. Prognozowanie odbywało się w znacznej mierze na podstawie danych kodowanych oraz mało zróżnicowanych ocen ze świadectwa maturalnego. Z tego powodu osiągnięty stopień trafności uzyskanej prognozy należy uznać za wysoki.

Wyznaczony model regresji charakteryzuje się stosunkowo wysoką jakością. Współczynnik korelacji wielokrotnej pomiędzy zmienną zależną a 12 zmiennymi niezależnymi wynosi 0.67 i jest istotnie różny od zera. Średni moduł różnicy wynosi 12.4 punktów w skali 160 punktowej. Oznacza to, że na podstawie niektórych danych o kandydacie z kwestionariusza można średnio z dokładnością do nieco ponad 12 punktów ocenić jego wynik z testu egzaminacyjnego. Otrzymano ponad 75% zgodności klasyfikacji uzyskanej dzięki modelowi z podziałem dokonany na wstępie.

W analogiczny sposób dokonano prognozowania powodzenia w nauce na I roku studiów na podstawie wyników z egzaminu wstępnego oraz ocen ze świadectwa maturalnego. Powodzenie jest tutaj rozumiane w kategoriach zdania wszystkich egzaminów na pierwszym roku w I podejściu.

Wskutek przeprowadzonej analizy okazało się, że na podstawie wyników z egzaminu wstępnego oraz ocen maturalnych można z prawdopodobieństwem 0.71 przewidzieć, czy dana osoba zda wszystkie egzaminy na I roku studiów w pierwszym podejściu. Ponadto z prawdopodobieństwem 0.77 można dokonać wiarygodnej prognozy ilości podejść do egzaminów na I roku studiów średnio z dokładnością do mniej niż 1 podejścia.

Na podstawie badań wyciągnięto następujące wnioski:

1. Obecnie stosowany system rekrutacji posiada wysoką trafność prognozytyczną, albowiem premiuje studentów, którzy osiągają dobre wyniki na I roku studiów.

2. Istnieje silne powiązanie pomiędzy ocenami uzyskanymi przez kandydatów do AM na świadectwie maturalnym, przyznawanymi punktami dodatkowymi oraz danymi środowiskowymi o kandydatach, a wynikami uzyskanymi podczas egzaminu testowego. Świadczy to o dużej prognostyczności ocen uzyskanych na świadectwie maturalnym oraz stosowanej w roku 1989 punktacji dodatkowej, a także potwierdza słuszność uwzględnionego zakresu informacji o kandydatach.

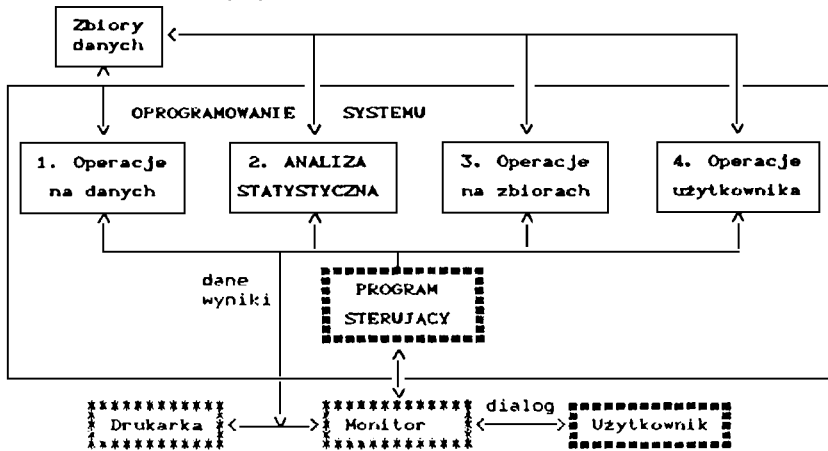
6. Stosowane narzędzie analizy statystycznej

Całość analizy statystycznej wykonano własnym oprogramowaniem o nazwie PC SUPER-STAT na komputerze typu IBM PC, pracującym pod systemem operacyjnym MS DOS. Konfiguracja komputerowa winna obejmować: pamięć RAM min. 512 KB, monitor typu Hercules lub EGA, dysk twardy oraz drukarkę.

System SUPER-STAT umożliwia rozwiązywanie różnorodnych problemów statystycznych - od statystyki opisowej (średnia, mediana, moda, odchylenie standardowe itp.) do tworzenia najrozmaitszych modeli matematycznych w oparciu o wyniki analiz wielowymiarowych.

Użytkownikami mogą być zarówno osoby zaawansowane w stosowaniu metod statystycznych, jak i te, które do tej pory nie stosowały takich metod z powodu braku przystępnego oprogramowania lub zbyt małej wiedzy z zakresu statystyki matematycznej i informatyki.

Funkcje systemu SUPER-STAT można podzielić na 4 grupy, podane na rys. 4 na tle struktury systemu.

Rys. 4 Struktura systemu SUPER-STAT

Oprogramowanie systemu składa się z 10 podanych poniżej wielomodułowych programów:

- 1 program sterujący (Pascal firmy Borland);
- 2 programy operacji na danych (Fortran 77);

- 6 programów analizy statystycznej (Fortran 77);
  - 1 program operacji na zbiorach (Clipper 87)
- oraz szeregu zbiorów roboczych.

Piśmiennictwo:

1. Marek Cieciora: Parametry statystyczne rozkładu danych środowiskowych i wyników egzaminu wstępnego dla kandydatów i przyjętych na Wydziały Lekarskie AM w roku 1990 (maszynopis przesłany do MZiOS i Rektorów wszystkich AM).
2. Marek Cieciora: Analiza statystyczna danych środowiskowych i wyników egzaminu wstępnego dla kandydatów i przyjętych na Wydziały Lekarskie AM w roku 1990 (maszynopis przesłany do MZiOS i Rektorów wszystkich AM).
3. Marek Cieciora: System zautomatyzowanej analizy statystycznej PC SUPER-STAT, koncepcja możliwości i cechy użytkowe, WIML 1990.
4. Włodzimierz Kuzak: Ocena systemu rekrutacji na studia medyczne (rozprawa doktorska), WIML 1990.

Obywatelu Redaktorze: (K.I.Gałczyński, koniec cytatu)

Dedykowane słuchaczom mojego wykładu z 9 listopada 1990 r.

W listopadzie 1944 zwróciłem się do stacjonującego u nas oficera z prośbą o gazetę. „Choczenie pokurit' ili poczitat'?”. W październiku 1989 miałem ochotę napić się wina. Sytuacja na rynku sprawiła, że mogłem jedynie poczytać. Kupiłem bowiem książkę Krzysztofa Kowalskiego: *Amfory, beczki, butelki, szkice z dziejów wina* (Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1989). Wszystko o winie poprzez stulecia. Jedno z ważniejszych zdań znalazłem na stronie 12: „Wino związane jest także w bezpośredni sposób z intelektualnym rozwojem ludzkości. Nowożytna nauka sięga korzeniami do czasów helleńskich sympozjonów, których nieodłącznym składnikiem było wino. Z dionizyjskiego natchnienia powstał teatr. W dziejach świata religie odegrały rolę tak ważną, iż dopiero od niedawna najbardziej przenikliwi spośród uczonych ogarniają ich różnorodne znaczenie, zaś w dziejach wielu religii wino znajduje się tuż przy sacrum, towarzyszy mu, jest napojem o charakterze mistycznym”.

Ze sto lat temu Charles Baudelaire, człowiek nieprzystosowany do świata, zadał pytanie: „co może myśleć wino?” i usłyszał w odpowiedzi (tłumaczenie Bolesława Wieniawy - Długoszowskiego, tak, tego od finału przyjemności i początku schodów):

Raz wieczór tak śpiewało wino wewnątrz flasz:
„Człeku, nucę dla ciebie, kochany biedaku,
W moim więzieniu ze szkła i barwnego laku
Pieśni, które rozjaśniają szary smutek wasz.

Wiem, jak ludzie mozolić i trudzić się muszą
I jaki jest potrzebny ludziom słońca żar,
Ażeby mnie ożywić i zapłodnić duszą,
Więc wam nosię wdzięczności dobroczynnej dar.

Och, bo jak mi rozkosznie i tak strasznie miło
W strudzonego człowieka gardle zalać szloch,
A jego pierś gorąca słodsza mi mogiłą

Anizeli piwniczny, stęchły, zimny loch.

W mym sercu rozedrganym brzmia dźwięki zabawy
I nadziei - czy słyszysz? - płynie huczny szum,
Siądź rozparty za stołem, zakasaj rękawy,
Pij wesół na mą chwałę - i ty, i twój kum.

Żonie twojej rozjarzę spojrzenie - to wiem,
Synkowi wrócę siłę, która w nim zanika,
I dla tego cherlaka będę w życiu tem,
Czym oliwa dla jędrnych mięśni zapaśnika.

Do twej gardzieli wpadnę ambrozją kwiecistą,
Ziarnem, ręką Wszechsiewcy rzuconym na Świat,
A miłość nasza zrodzi poezję przeczystą,
Co wystrzeli do Boga jak najrzadszy kwiat”.

Oby tylko była okazja!

A Leopold Staff sam mówił i nie czekał na słowa wina:

Na szklance, z której piję rozmarzone wino,
Wkleła sztuka szlifierska w jasny kryształ czeski
Kilka drzew wrytych w przezrocze zuchwałymi kreski
i jelenia, co kroczy ostrożnie gęstwiną . . . . .
Wlewam złote, łaskawe, dumne wino w szklanę,
To dobre słońce puszcze mą nawiedza ciemną!
Słońce, mój gość królewski mieszka w lesie ze mną,
Niosąc mi swych uśmiechów szczodłą niespodziankę.
O mądre, dzielne słońce! Na cześć twojej dumy!
Słońce, mój wielki gościu! Twoje boże zdrowie!
Piję twą duszę złotą! duszę lasu! szumy!
. . . i szumi las w mej duszy! Hej, szumi w mej głowie!

Oby tylko była okazja!

Ale w latach dwudziestych tamtego wieku, przed spiskiem koronacyjnym,
nieznajomy zaśpiewał:

... Pij drużyno! Pij, drużyno!
Chrystus wodę zmienił w wino,
Gdy weselny słyszał śpiew,
Gdy wesele było w Kanie .....
A gdy przyszło zmartwychwstanie,
Chrystus wino zmienił w krew ...
Jutro błysnie jutrznia wiary,
Pijcie wino! idźcie spać!
My weźmiemy win puchary,
By je w szklany sztylet złać.
Niech ten sztylet silne ramię
W piersi wbije i załamie .....
Pijcie wino! idźcie śnić!
Lecz się będzie świt promień,
Trzeba wino w krew przemienić,
Przemienione wino pić! ...

Oby tylko nie było okazji!

Stefan Krus

Informacja dla P.T. Prenumeratorów

W roku 1991 ukaże się jeszcze jeden numer „Medycyny–Dydaktyki–Wychowania” (3-4/1991) w cenie 7000zł. Prenumeratę przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch” właściwe dla miejsca zamieszkania lub adresu prenumeratora, a urzędy pocztowe i listonosze od prenumeratorów z terenów wiejskich lub miejscowości, gdzie nie ma Oddziałów RSW, natomiast w miastach od osób niepełnosprawnych.

Prenumeratorzy zlecający dostawę zagranicę wnoszą opłaty do Centrali Kolportażu Prasy i Wydawnictw,

00-958 Warszawa, konto PBK, XIII Oddział Warszawa 370044-1195-11.